Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen
Conceptnota

17 maart 2022

INHOUDSTAFEL

LEESWIJZER 5
Wat is een Beleidsplan? 5
Ambitie van de Provincie 5
Ruimtelijke schets van West-Vlaanderen 5
Uitdagingen 5
Strategische visie 5
WAT IS EEN BELEIDSPLAN? 6
Van structuurplanning naar beleidsplanning in de ruimtelijke ordening 6
Wat is ruimtelijke ordening? 6
Wat is een Ruimtelijk Structuurplan? 6
Wat is een Beleidsplan Ruimte? 6
Wat zijn de voornaamste verschillen tussen een structuurplan en een beleidsplan? 7
Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) 7
Opmaak van een Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen 7
Wat is een Conceptnota en hoe is dit document tot stand gekomen? 7
Overzicht procedure opmaak Beleidsplan Ruimte 9
AMBITIE VAN DE PROVINCIE 10
Een duurzaam en kwaliteitsvol ruimtelijk beleid uitwerken en uitdragen 10
Verder uitbouwen van een bovenlokale aanpak gericht op samenwerking 11
… over grenzen heen 11
… over beleidsdomeinen heen 11
… gebiedsgericht 11
… realisatiegericht 11
... waarbij we telkens een andere rol opnemen 12
Om uitdagingen op maat aan te pakken 12
De grondgebonden taken van de Provincie West-Vlaanderen 12
RUIMTELIJKE SCHETS 15
Situering van de provincie West-Vlaanderen 15
De fysisch geografische structuur van West-Vlaanderen 16
Geografische streken van West-Vlaanderen 16
Bodemstreken van West-Vlaanderen 17
Reliëf binnen West-Vlaanderen 19
De relatie tussen bodem, bodemgebruik en verharding binnen West-Vlaanderen 20
Waterhuishouding van West-Vlaanderen 23
Weer en klimaat van West-Vlaanderen 24
De ruimtelijke nederzettings- en economische structuur van West-Vlaanderen 25

De nederzettingsstructuur ... 26
De economische structuur ... 28
(Lijn)infrastructuur ... 29
Landbouwgebruik ... 31
Erfgoed ... 32
Groengebieden ... 33
UITDAGINGEN ... 36
Fysisch systeem ... 37
Mensen ... 40
Activiteiten ... 42
Voedsel- en grondstoffenproductie ... 42
Produceren en verhandelen van goederen - aanbieden van diensten ... 43
Kopen van goederen ... 44
Vrijetijdsbesteding ... 45
Bewegen ... 48
STRATEGISCHE VISIE ... 50
Ruimtelijke principes ... 52
Herkennen én erkennen van het fysisch systeem ... 52
Visie 2040 … ... 52
Strategieën ... 57
Optimaliseren van het rendement van de bebouwde en verharde ruimte ... 58
Visie 2040 … ... 58
Strategieën ... 60
Uitbouwen van een netwerk van kernen ... 61
Visie 2040 … ... 61
Strategieën ... 62
De identiteit van het cultuurlandschap geeft richting aan haar toekomstige ontwikkelingen ... 63
Visie 2040 … ... 63
Strategieën ... 64
Strategieën ... 65
Open ruimte strategie ... 66
Dorpen en steden strategie ... 68
Verbindingen strategie ... 70
Water strategie ... 71
Locatie strategie ... 73
Energie strategie ... 74
Ecosysteem strategie ... 75
Biodiversiteit verhogen ... 76

Kwalitatieve ontmoetingsruimte creëren 76
Ruimte delen 76
Hergebruiken van ruimte en grondstoffen 76
Sociale cohesie versterken 77
Onzekerheden 78
BEGRIPPENLIJST 79

LEESWIJZER

Dit document, de Conceptnota van het Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen, is opgedeeld in 2 delen. Deel I beschrijft de context. Deel II bevat de strategische visie waarin de ruimtelijke ambitie beschreven is.

Deel I van de Conceptnota geeft een uitgebreide inleiding in de context weer, het bevat volgende hoofdstukken:

Wat is een Beleidsplan?

In dit hoofdstuk lees je waarom we overstappen van een Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan naar een Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen in de ruimtelijke ordening, hoe de Conceptnota van het Beleidsplan Ruimte tot stand is gekomen en welke stappen we nog moeten nemen om tot een volwaardig Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen te komen.

Ambitie van de Provincie

De vijf Provincies schreven samen de ambitienota die je in dit hoofdstuk kunt lezen. Het is de attitude die we hanteren bij de opmaak van ruimtelijke visies en bij de afweging van ruimtelijke initiatieven. Daarnaast onderstrepen we de grondgebonden taken waar we als Provincie West-Vlaanderen dagelijks werk van maken en blijven aan werken om de ambities voor de toekomst waar te maken.

Ruimtelijke schets van West-Vlaanderen

In dit hoofdstuk nemen we je mee in onze provincie en vertellen we alles wat je erover wilt weten en meer.

Deel II van de Conceptnota beschrijft de strategische visie en het ruimtelijk beleid dat de Provincie verder wil voeren om de ambities voor 2040 waar te maken, het bevat volgende hoofdstukken:

Uitdagingen

Dit hoofdstuk geeft aan voor welke ruimtelijke uitdagingen we staan in West-Vlaanderen. We groeperen de uitdagingen in vier thema's, zo vermijden we een te sectoraal overzicht te geven, maar zetten we volop in op een geïntegreerde benadering van de uitdagingen. De vier thema's die we behandelen zijn: fysisch systeem, mensen, bewegen en activiteiten, dat opgesplitst is in 4 delen, nl. voedsel- en grondstoffenproductie, produceren en verhandelen van goederen/aanbieden van diensten, kopen van goederen en vrijetijdsbesteding.

In het literatuuronderzoek '*Feiten, verwachtingen en uitdagingen voor West-Vlaanderen*' zijn al deze feiten, verwachtingen en uitdagingen dieper uitgewerkt. Wil je meer weten, verdiep je dan gerust in dit document dat terug te vinden is op de website west-vlaanderen.be/beleidsplanruimte[1].

Strategische visie

Het is duidelijk dat er ons heel wat uitdagingen te wachten staan. De strategische visie van het Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen geeft aan wat de gewenste ruimtelijke ontwikkeling op lange termijn is en hoe we met de ruimtelijke en niet-ruimtelijke uitdagingen kunnen omgaan.

De strategische visie is opgebouwd uit twee delen: de vier ruimtelijke principes en de twaalf strategieën.

Tip: achteraan het document is een uitgebreide begrippenlijst terug te vinden. Woorden die opgenomen zijn in die begrippenlijst zijn in de doorlopende tekst *schuin gedrukt* en aangeduid door een *asterisk**.

[1] *https://www.west-vlaanderen.be/ruimtelijke-planning/beleidsplan-ruimte/onderzoeken-beleidsplan-ruimte*

WAT IS EEN BELEIDSPLAN?

Van structuurplanning naar beleidsplanning in de ruimtelijke ordening

Wat is ruimtelijke ordening?

De West-Vlaamse ruimte is beperkt en iedereen die in West-Vlaanderen woont, werkt of leeft wil die ruimte gebruiken. Niet iedereen gebruikt de ruimte op dezelfde manier; er zijn verschillende verwachtingen en belangen voor de ruimte. Het maken van keuzes en duidelijke afspraken is dus nodig om conflicten te vermijden. Dat is ruimtelijke ordening: de ruimte ordenen zodat deze **kwalitatief** en **duurzaam** kan worden gebruikt.

- **Ruimtelijke kwaliteit** = de waarde van de ruimte: zowel economische waarde, belevingswaarde als toekomstwaarde.
- **Duurzaam** = de ruimte zo gebruiken en inrichten dat ze kan voldoen aan de behoeften van de huidige generatie, zonder daarmee de toekomstige generatie te belasten.

Wat is een Ruimtelijk Structuurplan?

Vandaag wordt in de ruimtelijke ordening gewerkt met **ruimtelijke structuurplannen**. Een ruimtelijk structuurplan is een beleidsdocument waarin de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen van een afgebakend gebied worden vastgelegd. Er zijn ruimtelijke structuurplannen op drie niveaus: Vlaams, provinciaal en gemeentelijk. Een Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan richt zich naar het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan. Op zijn beurt richt het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan naar het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.

Een ruimtelijk structuurplan bestaat uit een informatief deel, een richtinggevend deel en bindende bepalingen:

- Het **informatief deel** beschrijft de bestaande toestand, het gevoerde ruimtelijk beleid, de prognoses en verwachtingen op vlakken zoals wonen, bedrijvigheid, natuur, landbouw, toerisme en recreatie.
- Het **richtinggevend deel** bestaat uit de gewenste ruimtelijke structuur van het gebied. In dit deel wordt ook beschreven hoe de gewenste ruimtelijke structuur bereikt kan worden, door bestemmingswijzigingen bijvoorbeeld. Bestemmingswijzigingen gebeuren aan de hand van ruimtelijke uitvoeringsplannen.
- In de **bindende bepalingen** worden de ruimtelijke ontwikkelingen vanuit het richtinggevend deel beschreven waar het beleid niet van zal afwijken. Er zijn ook acties omschreven waar het beleid aangeeft dat ze deze zeker zullen uitvoeren.

Het eerste **Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan**[2] (of PRS) werd goedgekeurd door de minister van ruimtelijke ordening op 6 maart 2002. Het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan werd gewijzigd en goedgekeurd op 11 februari 2014. Op 26 september 2019 werd de tweede partiële herziening definitief vastgesteld door de provincieraad. De Vlaamse Regering heeft de herziening definitief goedgekeurd op 20 januari 2020.

Het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan blijft geldig tot er een goedgekeurd Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen is.

Wat is een Beleidsplan Ruimte?

Door een aanpassing van het decreet op de ruimtelijke ordening worden de ruimtelijke structuurplannen vervangen door ruimtelijke beleidsplannen.

Een Beleidsplan Ruimte bestaat uit een kernnota en minstens één beleidskader. In de kernnota wordt de strategische visie voor een lange termijn beschreven. Het gaat om een toekomstbeeld en een overzicht van de voornaamste beleidsopties om de uitdagingen op lange termijn aan te gaan.

[2] *www.west-vlaanderen.be/ruimtelijke-planning/provinciaal-ruimtelijk-structuurplan*

De strategische visie wordt concreet gemaakt in de beleidskaders. Beleidskaders zijn operationeel en actiegericht. Beleidskaders kunnen worden herzien, toegevoegd of opgeheven.

Er worden beleidsplannen opgemaakt op Vlaams, provinciaal en gemeentelijk niveau. Ook een intergemeentelijk beleidsplan is mogelijk.

Wat zijn de voornaamste verschillen tussen een structuurplan en een beleidsplan?

Voor een structuurplan wordt er een vast format opgelegd met een informatief, richtinggevend en bindend deel. Het format van een beleidsplan is, naast een kernnota en minstens één beleidskader, vrij.

Een structuurplan is allesomvattend en doet ruimtelijke uitspraken over alle sectoren door middel van selecties en acties. In een beleidsplan hoeft dit niet. In de strategische visie van het beleidsplan bepaalt de betrokken overheid zelf, aan de hand van beleidskaders, waar ze werk wil van maken. Een beleidsniveau kan zich aansluiten bij een visie en beleidskader van een ander beleidsniveau om dit mee te helpen uitvoeren. Beleidskaders moeten dus actiegericht zijn.

De structuurplanning kent een duidelijke hiërarchie: het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen en het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen bepalen een kader waarbinnen de gemeenten hun ruimtelijke opties moesten vastleggen. Er is een duidelijk hiërarchie. Bij de beleidsplanning wordt er meer gestreefd naar partnerschappen over beleidsthema's en bestuursniveaus heen.

In afwachting van het definitieve Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen worden nog planprocessen en visies uitgewerkt die kaderen in de visie van het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan.

Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV)[3]

Het Vlaamse Beleidsplan Ruimte is in opmaak. Op 20 juli 2018 keurde de Vlaamse Regering de strategische visie van het BRV goed. Hiermee zet de Vlaamse regering in op een vernieuwde filosofie en een andere aanpak in het ruimtelijk beleid.

Op Vlaams niveau bestaat er nog geen Conceptnota. De strategische visie van het BRV heeft niet het statuut van een ontwerp van ruimtelijk beleidsplan omdat er nog geen ontwerp-beleidskaders zijn goedgekeurd.

In de strategische visie worden tien kernkwaliteiten geïntroduceerd als kader voor een kwaliteitsvolle inrichting en optimaal beheer van de omgeving:

- Gedeeld en meervoudig gebruik
- Robuustheid en aanpasbaarheid
- Herkenbaarheid, leesbaarheid en visuele aantrekkelijkheid van de omgeving
- Waardering van erfgoed en de karakteristieken van het landschap
- Biodiversiteit, ecologische samenhang en bodemkwaliteit
- Klimaatbestendigheid
- Energetische aspecten
- Gezondheid
- Inclusief samenleven
- Economische vitaliteit

Deze tien kernkwaliteiten zitten mee in het gedachtegoed van de uitwerking van de voorliggende provinciale Conceptnota.

Opmaak van een Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen

Wat is een Conceptnota en hoe is dit document tot stand gekomen?

Onder de naam 'de Plaatsbepalers'[4] werd er een voortraject doorlopen. Dit communicatie- en participatietraject liep van september 2015 tot en met mei 2016. Drie groepen, bestaande uit burgers, lokale

[3] *https://omgeving.vlaanderen.be/beleidsplan-ruimte-vlaanderen*
[4] *www.deplaatsbepalers.be* – *https://www.west-vlaanderen.be/ruimtelijke-planning/beleidsplan-ruimte/onderzoeken-beleidsplan-ruimte*

politici en experten dachten in verschillende workshops na over de ruimtelijke uitdagingen waar onze provincie de komende jaren voor staat. Om tot concrete uitdagingen te komen werd West-Vlaanderen in vijf regio's opgedeeld: de Kust, Midden-West-Vlaanderen, Noord-West-Vlaanderen, de Westhoek en Zuid-West-Vlaanderen.

Na de workshops werd er per regio een feedbackmoment georganiseerd waarop iedereen welkom was. Hierin werden de resultaten vanuit de drie groepen gepresenteerd en werd er meegegeven over welke items de groepen het eens waren. De andere items waar verschillende uiteenlopende meningen over bestonden, werden op het feedbackmoment terug voorgelegd voor bespreking aan de deelnemers.

Deze resultaten werden ook op andere fora besproken (provinciale MINA raad, provinciale landbouwkamer, RESOC-overleg, burgemeestersconferenties …). Achteraf heeft de PROCORO[5], de Provinciale Commissie voor Ruimtelijke Ordening, de resultaten van het traject 'de Plaatsbepalers' en de andere fora gebundeld en een advies op de resultaten geformuleerd.

De volgende stap in de opmaak van een Provinciaal Beleidsplan Ruimte is de opmaak van een Conceptnota. De Conceptnota geeft kernachtig de ambitie van de Provincie weer. Aan de hand van een uitvoerige literatuurstudie worden de huidige en toekomstige ruimtelijke situatie in West-Vlaanderen besproken. Deze feiten en verwachtingen leiden tot een aantal ruimtelijke uitdagingen voor West-Vlaanderen. De uitdagingen vormen de basis voor het debat over de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling van West-Vlaanderen mogelijk te maken.

Het Voorontwerp en het Ontwerp van de Conceptnota werden tijdens verschillende overlegmomenten aan de provinciale diensten, agentschappen en West-Vlaamse gemeentebesturen voorgelegd. De verzamelde input werd verwerkt tot deze Conceptnota. Ook de resultaten van 'de Plaatsbepalers' werden meegenomen in dit traject.

[5] *www.west-vlaanderen.be/procoro*

Overzicht procedure opmaak Beleidsplan Ruimte

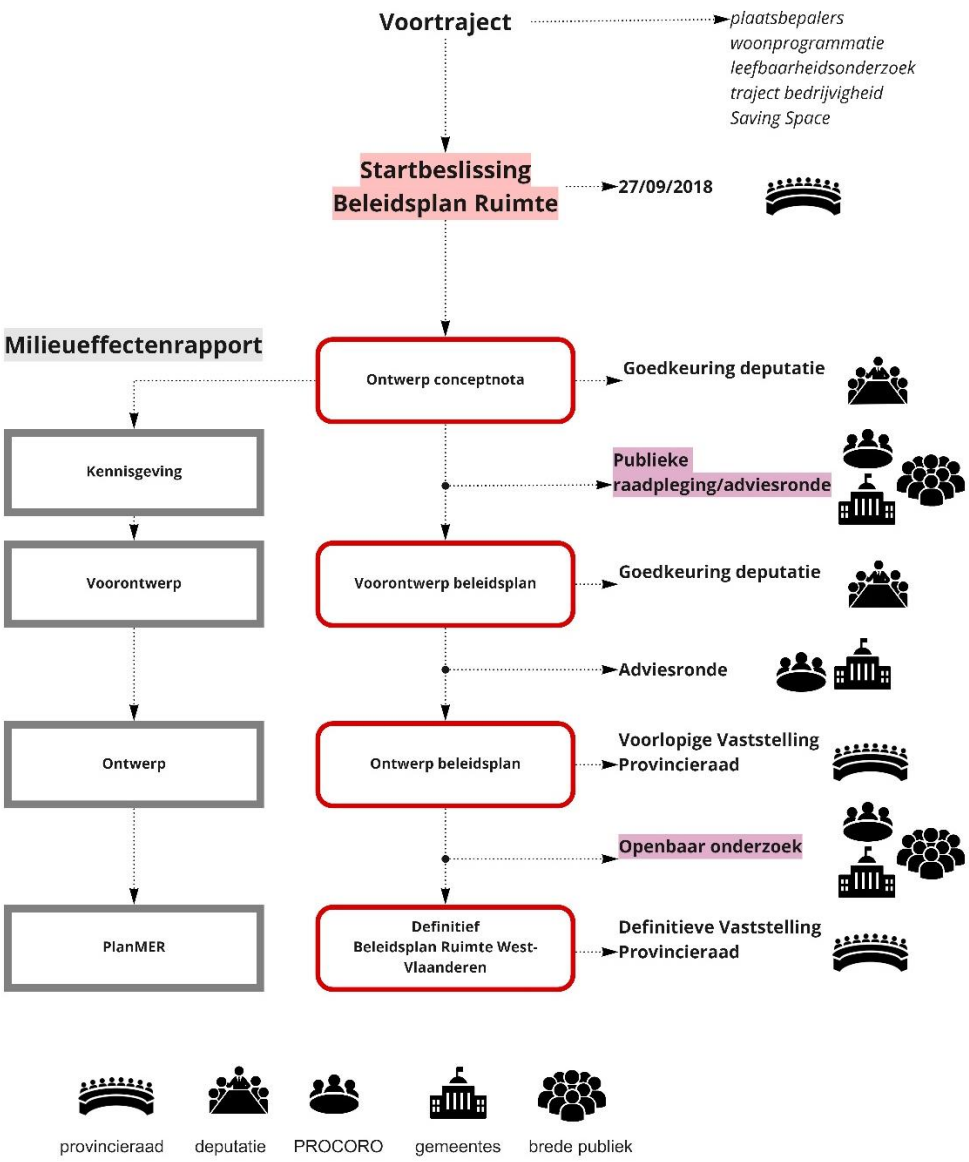

AMBITIE VAN DE PROVINCIE

"De vijf Provincies schreven samen aan deze ambitie. Dit is onze attitude bij de opmaak van ruimtelijke visies en bij de afweging van ruimtelijke initiatieven die we dagelijks hanteren en waar we niet van afwijken."

– Stephaan Barbery, directeur ruimtelijke planning Provincie West-Vlaanderen.

Met de provincies als streekmotor gaan de zaken vooruit in Vlaanderen!

De samenleving staat voor heel wat uitdagingen: de samenstelling van de bevolking wijzigt, mensen vullen hun vrije tijd steeds anders in, het klimaat verandert, de technologische ontwikkelingen volgen elkaar in snel tempo op… Waar je ook woont of werkt, de maatschappelijke uitdagingen zijn gelijklopend. Maar de ruimtelijke antwoorden zijn voor elk gebied anders en moeten op maat geformuleerd worden.

De vijf Vlaamse Provincies dragen bij aan die gebiedsgerichte oplossingen én stemmen hun aanpak onderling af[6]. Onze gemeenschappelijke ambitie is een duurzaam en kwaliteitsvol ruimtelijk beleid voeren met een bovenlokale aanpak gericht op samenwerking om de uitdagingen op maat aan te pakken. Hiermee bepalen we waar we inhoudelijk voor staan en welke rol we opnemen in het toekomstig ruimtelijk beleid. We werken dit verder uit in onze provinciale beleidsplannen Ruimte.

Elke provincie is uniek en heeft haar specifiek karakter. Elke provincie maakt daarom haar eigen Beleidsplan Ruimte op, volgt een eigen traject en legt haar eigen inhoudelijke accenten. Dit zorgt voor vijf verschillende, flexibel ingevulde, maar sterke beleidsplannen, afgestemd op de ruimtelijke situatie, kwaliteiten en identiteit van iedere provincie.

Een duurzaam en kwaliteitsvol ruimtelijk beleid uitwerken en uitdragen

Het provinciaal ruimtelijk beleid moet een transitie naar een duurzame ruimtelijke ontwikkeling faciliteren. Duurzaam omgaan met de beschikbare ruimte is noodzakelijk zodat de huidige, maar ook de toekomstige generaties, hun ruimtelijke behoeften nog kunnen vervullen.

Via het ruimtelijk beleid werken we mee aan het welzijn en de welvaart van onze inwoners én aan een hoge omgevingskwaliteit. Zo verbeteren we de levenskwaliteit van mensen, bedrijven en organisaties in hun streek, nu en in de toekomst.

Die gemeenschappelijke ambitie vertaalt zich per provincie in een aantal principes, waarden, strategieën of krachtlijnen voor het ruimtelijk beleid. Dit vormt de basis en het toetsingskader bij de ruimtelijke afwegingen die de provincies maken. Hierbij hanteren we een aantal overeenkomstige uitgangspunten: we streven naar een efficiënt ruimtegebruik, we maken een koppeling tussen ruimtelijke ontwikkelingen en duurzame mobiliteit, we houden rekening met de kwetsbaarheden van ons fysisch systeem… Elke provincie vult deze gemeenschappelijke ambitie verder in, in haar Beleidsplan Ruimte.

Hiermee dragen we ook bij aan Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties (Sustainable Development Goals of SDG's). De verschillende provincies engageerden zich eerder al voor deze internationale ambitie.

[6] *https://www.vlaamseprovincies.be/news/vlaamse-provinciebesturen-starten-met-opmaak-provinciaal-ruimtelijk-beleidsplan*

Verder uitbouwen van een bovenlokale aanpak gericht op samenwerking

Het vernieuwd provinciaal ruimtelijk beleid plaatst een bovenlokale aanpak centraal. We moeten over de grenzen van gemeenten, beleidsdomeinen en bestuursniveaus heen beoordelen welke functies ruimtelijk het best passen op welke plaats. Een flexibele aanpak is nodig. Elk project of uitdaging heeft immers andere partnerschappen, rolverdelingen en doelstellingen.

Samenwerken wordt steeds belangrijker. We zijn een open, toegankelijk en bereikbaar openbaar bestuur op bovenlokaal schaalniveau. Bovendien zijn we een transparante en democratisch verkozen organisatie. Die legitimiteit is een goed uitgangspunt om de uitdagingen aan te pakken en hiervoor samenwerkingsverbanden en partnerschappen op maat op te starten. We verbinden en geven richting aan mensen, actoren, structuren en streken. De provincie biedt een platform en is een katalysator voor geïntegreerde, niet-hiërarchische samenwerking en brede participatie. Zo vervult de provincie haar rol als streekmotor.

… over grenzen heen

Ruimtelijke ontwikkelingen overstijgen vaak administratieve en bestuurlijke grenzen. Een gedeelde visie vanuit bovenlokaal perspectief is nuttig en noodzakelijk om ruimtelijke keuzes te maken en afstemming te zoeken tussen bovenlokale en lokale gebiedsontwikkelingen. Het biedt een referentiekader voor lokale besturen.

De provincie pakt hierin zelf strategische gebieden en projecten aan die gemeentes en deelregio's ten goede komen. Ook is de afstand tussen het Vlaamse en het gemeentelijke schaalniveau vaak (te) groot. Sommige opportuniteiten vallen zo door de mazen van het net en worden noch door het Vlaamse, noch door het lokale niveau opgepikt. Dit leidt tot gemiste kansen of een onvoldoende bovenlokale samenhang in de ruimtelijke ontwikkeling. Het provinciale niveau kan die bovenlokale samenhang wel realiseren. Een provinciale visie faciliteert samenwerkingsplatformen over beleidsdomeinen en bestuursniveaus heen en geeft ze een relevant inhoudelijk kader. Hierbij respecteren we de Vlaamse krijtlijnen én de gemeentelijke autonomie. In de grensgebieden stemmen we de provinciale visies op elkaar af.

… over beleidsdomeinen heen

Alle beleidsdomeinen komen samen in de ruimte. De uitdagingen moeten dan ook geïntegreerd aangepakt worden. We beschikken over een multidisciplinair en deskundig team van medewerkers die het sectoraal belang kunnen en durven overstijgen. Het is een pluspunt dat de beleidsdomeinen in de provinciale administratie minder sterk verkokerd zijn dan bij het Vlaamse niveau. Samenwerking over beleidsdomeinen heen is zowel een kans als een noodzaak. Het is belangrijk om raakvlakken, gemeenschappelijke doelstellingen en sectorale gevoeligheden te detecteren. De provincies kunnen dit in een breder en bovenlokaal perspectief plaatsen. Zo kunnen we oplossingen sturen naar een win-win situatie voor de ruimte én de verschillende partners.

… gebiedsgericht

Naast een generiek beleid zetten de provincies steeds meer in op een aanpak op maat van een gebied of een specifiek project. Zo'n gebiedsgerichte werking heeft in de voorbije jaren haar nut en succes bewezen voor de realisatie van een bovenlokale, gedragen visie. De provincies bezitten een kapitaal aan ervaring en expertise op dat vlak. We zoeken daarbij altijd naar geïntegreerde oplossingen voor de noden van een bepaald gebied en stemmen de aanpak en de instrumenten af op de doelstellingen. De provincies kunnen voor impulsen zorgen om de lokale en bovenlokale opportuniteiten van een gebied optimaal te benutten.

… realisatiegericht

Het is noodzakelijk om deze bovenlokale visie tastbaar te maken. Daarom werken we realisatiegericht. De plannen die we vandaag maken, moeten snel tot zichtbare veranderingen leiden op het terrein. We reiken de hand aan partners om visie en ambitie daadwerkelijk om te zetten in actie. Hiervoor zetten we de juiste instrumenten in en werken we samen met andere besturen, uitvoerende overheidsdiensten, burgers en relevante organisaties.

... waarbij we telkens een andere rol opnemen

Omdat elk project anders is, zal ook de rol die de provincie opneemt telkens verschillend zijn. We leveren maatwerk. Dit kan gaan van een coördinerende rol die de partners en hun verschillende visies samenbrengt tot een meer ondersteunende rol die onderbouwend ruimtelijk onderzoek aanreikt; van een sensibiliserende rol om partners te engageren om mee na te denken over een visie tot een trekkersrol om uitvoering te geven aan een gedragen ruimtelijke beleidsvisie.

Naast werken aan onze eigen provinciale projecten, blijft het ondersteunen van gemeenten en andere actoren via advisering, ruimtelijk onderzoek, kennisuitwisseling en sensibilisering een belangrijke pijler voor de provincies.

Om uitdagingen op maat aan te pakken

Het zijn die uitdagingen waarop de provincies hun kennis en expertise willen inzetten. Uitdagingen die gemeentegrenzen overstijgen en/of die complex zijn waardoor de medewerking van heel wat betrokkenen vereist is. Door het opnemen van de gepaste rol(len), kan samen met alle actoren naar oplossingen gezocht worden op maat van het gebied. Zo wordt bijgedragen aan de identiteit en authenticiteit van elke streek en aan een aangename leefomgeving voor iedereen.

De grondgebonden taken van de Provincie West-Vlaanderen

De grondgebonden taken waar we als Provincie West-Vlaanderen dagelijks werk van maken en waar we ook in de toekomst aan blijven werken, om de ambities voor 2040 waar te kunnen maken.

De schaarse ruimte (valoris)eren: Landbouwareaal, bedrijventerreinen, infrastructuur, woonzones, natuurgebieden. Allemaal maken ze aanspraak op de beschikbare maar schaarse ruimte. De Provincie streeft met haar **ruimtelijke ordening** en **omgevingsvergunningen**[7] naar een gezond evenwicht tussen soms ogenschijnlijk tegenstrijdige belangen. Waar mogelijk kijken we of de ruimte multifunctioneel ingericht kan worden en/of verweving het ruimtelijk rendement kan bevorderen, zonder de draagkracht van de omgeving te overschrijden. We zetten actief in op begeleiding en ondersteuning van zowel burgers, bedrijven als gemeentebesturen om de manier waarmee we omgaan met onze ruimte zo optimaal te laten verlopen.

Gebiedsgerichte ontwikkeling: de Provincie heeft heel wat ervaring opgedaan om samen met betrokken partners ruimtelijke visies op te maken en uit te voeren in de strategische gebieden van de vijf regio's: de kust, Noord-West-Vlaanderen, Midden-West-Vlaanderen, Zuid-West-Vlaanderen en de Westhoek.

- **Bouwen aan ruimtelijke kwaliteit**: de Provincie bouwt via WinVorm, met intercommunale, Vlaamse en Europese steun, aan een verhoging van de kwaliteit van het privaat en publiek domein: lezingenreeksen, de eigen procedures **Oproep WinVorm en Selectie WinVorm**[8], de provinciale kwaliteitskamer. Ook vanuit het plattelandsbeleid en het toeristisch beleid wordt werk gemaakt van publieke voorzieningen die beantwoorden aan de verwachtingen en aan de herinrichting van dorpskernen.
- **Waterlopen vrijwaren en onderhouden**[9]: als waterbeheerder zijn we verantwoordelijk voor het beheer van 3.653 km onbevaarbare waterlopen van tweede en derde categorie. Het beheer van de waterlopen wordt op een geïntegreerde manier uitgevoerd. Hiermee wordt bedoeld dat naast het verzekeren van een vlotte waterafvoer er ook volop aandacht is voor biodiversiteit, waterkwaliteit, landbouw en recreatie. Dit integraal waterbeheer vertaalt zich in twee grote luiken: de onderhoudswerken en de aanleg van gecontroleerde overstromingsgebieden en waterspaarbekkens.
- **Voorrang aan betere en duurzame mobiliteit**[10]: we investeren nog meer in de aanleg van functionele fietspaden en fietssnelwegen en in het verbeteren van de verkeersveiligheid, wat een permanent aandachtspunt blijft. Over de hele provincie blijven we werkzaamheden uitvoeren om de kwaliteit van

[7] *www.west-vlaanderen.be/vergunningen*
[8] *www.west-vlaanderen.be/winvorm*
[9] *www.west-vlaanderen.be/waterlopen*
[10] *www.west-vlaanderen.be/mobiliteit*

de fietspaden te verbeteren, en stimuleren we de weggebruiker via campagnes voor voorzichtiger rijgedrag.

- **Zorg voor natuur, milieu en klimaat**: we geven de natuur de kans om zich te ontwikkelen en voorzien recreatiemogelijkheden in open lucht én dichtbij huis in de **21 Provinciale domeinen en bezoekerscentra**[11] die West-Vlaanderen rijk is. De provinciedomeinen zorgen voor groen, biodiversiteit en kwalitatieve open ruimte. De **oude spoorwegbeddingen** kennen een tweede leven als recreatieve fiets- en wandelassen, maar ook als ecologische verbindingen.
- Met de **verschillende stadlandschappen en regionale landschappen** wil de Provincie West-Vlaanderen verder werk maken van een (be)leefbaar landschap in de regio. Dat doet de Provincie samen met de gemeentebesturen en in overleg met de natuur-, landbouw- en toeristische sector.
- **Voorbereiden op duurzaam wonen en bouwen**: de Provincie geeft aan elke West-Vlaamse burger de kans om tegen een laag tarief een persoonlijk, objectief en deskundig advies in te winnen voor renovatie of nieuwbouw. Daarom bouwt **Acasus**[12] aan een partnerschap tussen overheid, onderzoeksinstellingen, opleidingscentra en de private sector.
- **Logistiek**: een sterke transport- en logistieke sector zorgt ervoor dat de West-Vlaamse productiebedrijven concurrentieel blijven. De Provincie investeert actief in strategische logistieke infrastructuren en projecten, met onder meer focus op een ernstige verduurzaming van het transport via multimodale platformen.
- **Provinciaal praktijkcentrum voor land- en tuinbouw Inagro**[13]: de Provincie ontwikkelt verschillende acties om de land- en tuinbouw als economische sector verder te ontwikkelen. Daarom organiseert Inagro praktijkgericht onderzoek en voorlichting. Dit moet het mogelijk maken om land- en tuinbouwbedrijven op een performante en duurzame manier verder te laten groeien.
- **Westtoer**[14] zet onze Provincie op de toeristisch-recreatieve kaart. Westtoer brengt hiervoor alle publieke en private spelers uit de sector samen. Zo wil Westtoer meewerken aan een kwalitatief, duurzaam en uitgebreid toeristisch aanbod in vier toeristische topregio's: de kust, het Brugse Ommeland, de Westhoek en de Leiestreek.
- **Erfgoed geeft kleur aan het toerisme in West-Vlaanderen en voedt het**. Onroerend erfgoed is niet alleen een overblijfsel uit het verleden, maar is ook vandaag nog altijd tastbaar. Het geeft vorm aan onze leefomgeving en is drager van gedeelde cultuurhistorische waarden die mee de identiteit van onze provincie versterken: het diverse landschap van onze provincie met heuvels en de zee, vele monumenten, kerken en kapelletjes, boerderijen, kastelen, dorpen en steden en archeologische relicten.
- De **Provinciale OntwikkelingsMaatschappij (POM) West-Vlaanderen**[15] heeft de ambitie om samen met zijn partners van West-Vlaanderen een provincie te maken waar ondernemers op een duurzame manier kunnen groeien. Via tal van acties en initiatieven stimuleert de POM West-Vlaanderen de ondernemingszin bij startende ondernemers, investeert ze in ruimte om te ondernemen, brengt ze innovatie dichter bij de ondernemer en ontwikkelt ze het aanwezige talent in West-Vlaanderen.
- De **Geintegreerde Plattelandsontwikkeling (GEPO)** heeft de ambitie om de open ruimte geïntegreerd te ontwikkelen in samenwerking met de vele betrokken partners. Zowel bestaande, als nieuwe multi-actoren projecten worden hiervoor aangewend.

---

[11] *www.west-vlaanderen.be/domeinen*
[12] *www.acasus.be*
[13] *www.inagro.be*
[14] *www.westtoer.be*
[15] *www.pomwvl.be*

#MEERWEST-VLAANDEREN
DAAR GAAN WE SAMEN VOOR
Vanaf 2020 zetten wij als provinciebestuur in op Meer West-Vlaanderen.
We investeren meer dan 250 miljoen in meer fietspaden, meer groen, meer opleidingen voor werknemers, meer ontwikkelingskansen voor ondernemers en landbouwers, meer duurzaamheid...
Meer West-Vlaanderen realiseren we samen met alle West-Vlaamse steden en gemeenten, samen met Vlaanderen, België en Europa.
Ook samen met jou.
Jouw provinciebestuur wenst je alvast een voorspoedig 2020 !
INTERNATIONALE SAMENWERKING
DUURZAAM BOUWEN EN VERBOUWEN
OPLEIDING VEILIGHEIDSDIENSTEN
AGROTOPIA: INNOVATIE IN LANDBOUW
3.180KM FIETSNETWERK
9 GROENE ASSEN
NATUUR & MILEU
TOERISME
30 MILJOEN OVERNACHTINGEN
4 TOERISTISCHE REGIO'S
28 MILJOEN DAGTOERISTEN
2.000 HA NATUUR
20 PROVINCIE-DOMEINEN
KLIMAATROBUUST WATERSYSTEEM
ONDERHOUD 3.565 KM WATERLOPEN
AANLEG OVERSTROMINGS-GEBIEDEN
MUG-HELI
KUST-REDDINGSDIENST
VISSERIJ
100.000 WERKNEMERS VOLGEN OPLEIDINGEN
PROVINCIAAL HOF ALS OPEN HUIS
www.west-vlaanderen.be/meerwestvlaanderen
west-vlaanderen
de gedreven provincie

RUIMTELIJKE SCHETS

Welkom in de provincie West-Vlaanderen. Je kent de provincie misschien omdat je hier woont, werkt of af en toe eens bezoekt. Zo niet, heb je zeker al van onze meest unieke troef gehoord: de Noordzee met haar stranden. Maar de provincie heeft meer te bieden dan de kust alleen. Daarom nemen we je in dit hoofdstuk mee in onze provincie en vertellen we alles wat je erover wilt weten en meer.

Situering van de provincie West-Vlaanderen

De provincie West-Vlaanderen is met een oppervlakte van zo'n 3.197 km² de grootste Vlaamse provincie. Op 1 januari 2021 telde de provincie 1.205.527 inwoners en 539.021 huishoudens wat overeenkomt met een bevolkingsdichtheid van 377 inwoners/km² [16]. Dit maakt West-Vlaanderen, op Limburg na, de provincie met de laagste bevolkingsdichtheid in Vlaanderen.

De provincie West-Vlaanderen is, als deel van Vlaanderen, gelegen binnen het economische kerngebied van de Europese Unie en wordt omringd door economisch sterke gebieden. In het noorden kennen we de Randstad, in het oosten het Duitse Ruhrgebied, in het zuiden de Franse verstedelijkte gebieden van Parijs en Rijsel en in het westen Londen.

Op een lager schaalniveau zien we dat West-Vlaanderen grenst aan twee andere Belgische provincies: Oost-Vlaanderen in het oosten en Henegouwen in het zuidoosten. De Nederlandse provincie Zeeland vormt de noordelijke grens van West-Vlaanderen. In het zuiden wordt een grens gevormd met de Franse regio Hauts-de-France. Beide grensstreken kenmerken zich door grensoverschrijdende landschapsgehelen. In het zuiden gaat het bijvoorbeeld om De Moeren of de verschillende heuvels en in het noorden vormen de Zwinvlakte en de aanpalende open poldergebieden het karakter van de noordelijke grensstreek.

De westelijke grens van West-Vlaanderen ligt in zee. Deze unieke ligging zorgde voor de ontwikkeling van een aantal typische kenmerken die eigen zijn aan de provincie West-Vlaanderen zoals de polders, een sterk uitgebouwde toeristische infrastructuur en twee zeehavens. De zeehaven van Zeebrugge wordt voornamelijk gekenmerkt door roll-on/roll-off en overslag van containers. Ze focust zich onder andere op de overslag van conventionele ladingen, vloeibaar aardgas en auto's. De zeehaven van Oostende daarentegen heeft een beperktere trafiek dan deze van Zeebrugge. De zeehaven van Oostende zet ook in op roll-on/roll-off en overslag van goederen, maar focust zich voornamelijk op de blauwe economie (onder andere de bouw en het onderhoud van windmolenparken in de Noordzee en nichemarkten met watergebonden activiteiten).

Naast deze twee zeehavens beschikt West-Vlaanderen over drie containerterminals: in Avelgem, Wielsbeke en Wevelgem. In de toekomst komt daar nog een terminal in Roeselare bij. Deze terminals spelen ook een belangrijke internationale rol.

West-Vlaanderen beschikt over twee regionale luchthavens. Het verkeer in de luchthaven Oostende-Brugge bestaat in hoofdzaak uit personenvervoer (lijnvluchten) en goederentrafiek (cargovluchten). De luchthaven Kortrijk-Wevelgem doet voornamelijk dienst als zakenluchthaven, helikopterbasis en vrijetijds- en sportvliegveld. Naast deze twee regionale luchthavens telt West-Vlaanderen ook twee recreatieve luchthavens: in Koksijde en in Moorsele.

De ruimtelijke structuur in West-Vlaanderen wordt bepaald door samenhangende gehelen van steden en woonkernen, economische activiteiten, heuvels en valleien, natuur- en boscomplexen, landbouwgebieden en lijninfrastructuren. Het stedenpatroon wordt niet gedomineerd door één grootstedelijk centrum maar is evenwichtig gespreid over de vier regionale steden Brugge, Oostende, Kortrijk en Roeselare. Daarnaast zijn er, verspreid over de provincie, verscheidene kleinere steden met een goed uitgebouwd voorzieningenniveau. De klassieke industriële activiteiten concentreren zich in het noorden en het zuidoosten van de provincie. West-

[16] *Provincies.incijfers.be*

Vlaanderen is bij uitstek gekend als een echte KMO-provincie. De vele kleine en middelgrote ondernemingen liggen meer verspreid en hebben zich in West-Vlaanderen sterk ontwikkeld[17].

De fysisch geografische structuur van West-Vlaanderen

Het fysisch systeem is bepalend voor de ruimtelijke structuur op vandaag. Het is de natuurlijke omgeving die gevormd wordt door de combinatie van het reliëf, de samenstelling van de bodem en de waterhuishouding. Elk van deze elementen heeft doorheen de tijd ingewerkt op de aarde waardoor unieke landschappen zijn ontstaan. Deze traditionele landschappen (figuur 1) zijn doorheen de tijd steeds meer onder invloed gekomen van de mens maar bleven, door de ontwikkeling van de nederzettingsstructuur en de economische ontwikkeling van West-Vlaanderen[18], mee bepalend.

Geografische streken van West-Vlaanderen

Binnen de provincie West-Vlaanderen kunnen we zeven traditionele landschappen onderscheiden[19].

De **kustzone** wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van de kustlijn en de bijhorende duinenmorfologie, die beiden worden geaccentueerd door de infrastructuur. Een panoramisch zicht naar zee, verre doorzichten naar de polders en kleine compartimenten tussen de bebouwing zijn typerend voor het kustlandschap.

De **kustpolders** worden gekenmerkt door een vlakke landbouwzone met een opvallend microreliëf van oude kreekruggen en komgronden. In het landschap van de kustpolders komen kleine, lage kerndorpen en sterk verspreide alleenstaande bebouwing voor, net zoals weidse panoramische zichten in alle richtingen. Vanuit sommige zones is de skyline van de kustzone duidelijk zichtbaar.

Het noordelijke deel van de **zandstreek van de Vlaamse Vallei**, ten oosten van Brugge, wordt gekenmerkt door vlak landbouwland met een weinig uitgesproken microreliëf met soms verre en weidse zichten. Dit vlakke landbouwland wordt afgewisseld door een weinig uitgesproken dekzandrug waar de open ruimten eerder beperkt van omvang zijn. Het zuidelijke deel van de zandstreek, ten oosten van Kortrijk, heeft betrekking op het vlakke gedeelte van het Schelde-Leie interfluvium met langs de valleiranden een duidelijk microreliëf en een sterk verstedelijkt weefsel van bebouwing en infrastructuur.

De **zandstreek buiten de Vlaamse vallei** omvat een afwisseling van golvende topografie en cuestas. Bebouwing en bebossing komen hier afwisselend voor. Deze zandige streek situeert zich ten zuiden van Brugge en in de streek rond Torhout.

De **zandleem- en leemstreek** is dominant in het zuidelijke deel van de provincie. Ze wordt gekenmerkt door een afwisseling van golvende topografie, plateaus en tegen de Franse grens ook enkele markante getuigenheuvels. Hoe meer naar het westen, hoe meer de bebouwing wordt gekenmerkt door geconcentreerde kerndorpen. De vergezichten zijn, op de zone tussen Roeselare en Kortrijk na, over het algemeen vrij weids met veel open ruimten. Landbouwgrond is sterk aanwezig in deze regio.

Het landschap van het **Scheldebekken zonder getijden** omvat zowel de Schelde- als de Leievallei. Waar de Scheldevallei is gekanaliseerd is deze van de Leie eerder meanderend. In beide valleien zijn de valleiranden structuurversterkend. Lineair groen is hier sterk aanwezig en zorgt voor gerichte en afwisselende vergezichten.

Het **kustbekken met IJzervallei** wordt gekenmerkt door een vlakke landbouwzone met kleine gehuchten en sterk *verspreide bebouwing** waardoor weidse panoramische zichten mogelijk zijn. Delen van de vallei, hoofdzakelijk bestaande uit graslandcomplexen, kennen in de winter een natuurlijke overstroming.

---

[17] *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen, 2002*
[18] *RSV p 97*
[19] *Traditionele Landschappen Vlaanderen, Vakgroep Geografie UGent, Antrop et al. (2002)*

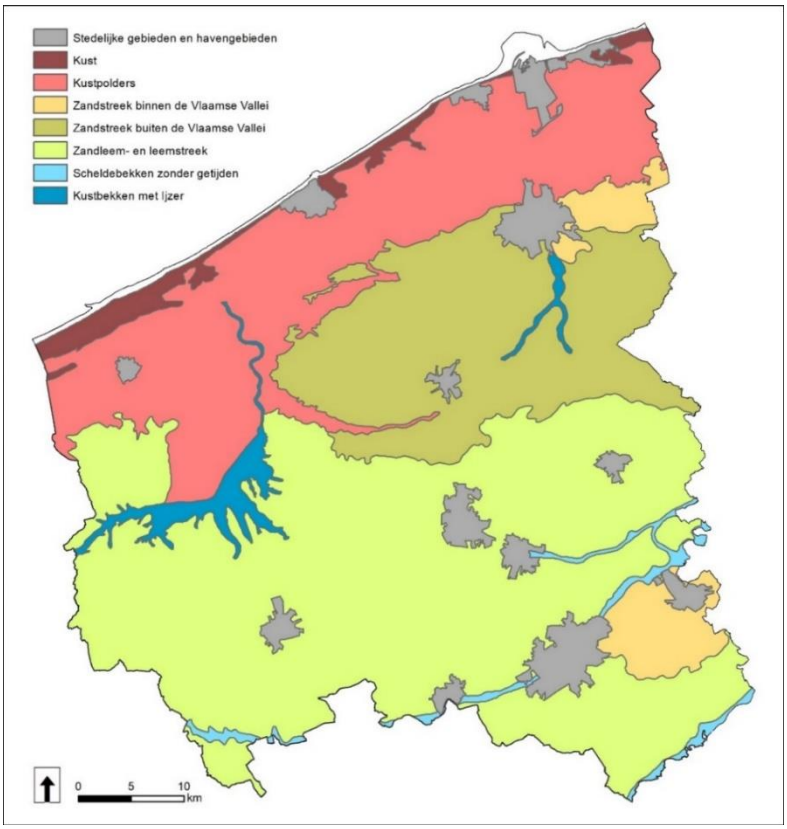

Figuur 1: De traditionele landschappen van West-Vlaanderen (Bron: Traditionele Landschappen Vlaanderen, Vakgroep Geografie UGent, Antrop et al. (2002)

Bodemstreken van West-Vlaanderen

De combinatie van profielontwikkeling, textuur en vochttoestand van de bodem bepaalt de geschiktheid ervan voor landbouw, bosbouw, bebouwing en andere activiteiten. De verschillen in bodemtypes hebben dan ook een gevolg op het gebruik van de bodem. De meest vruchtbare gronden bleven zo lang mogelijk in gebruik als akkerland, terwijl de minst vruchtbare gronden als eerste werden verhard of bebouwd.

De samenstelling van de bodem in West-Vlaanderen is vooral het resultaat van de aanvoer van zand en leem vanuit het Kanaal tijdens de laatste ijstijd. Zand heeft een zwaardere korrel dan leem en werd minder ver landinwaarts geblazen. De Vlaamse Vallei was uitgeschuurd waardoor deze lage vlakte via het noorden (Brugge-Oedelem) kon worden opgevuld met zand[20]. West-Vlaanderen heeft dus, rekening houdend met het reliëf, van noordwest naar zuidoost een zandstreek, een zandleemstreek en een leemstreek. De polders, die pas in het laatste millennium hun huidige vorm kregen, bestaan hoofdzakelijk uit klei met aan de kust een duinengordel.

[20] *Maréchal R., De geologische structuur in "Geografie van België", Gemeentekrediet, 1992, p. 80-81*

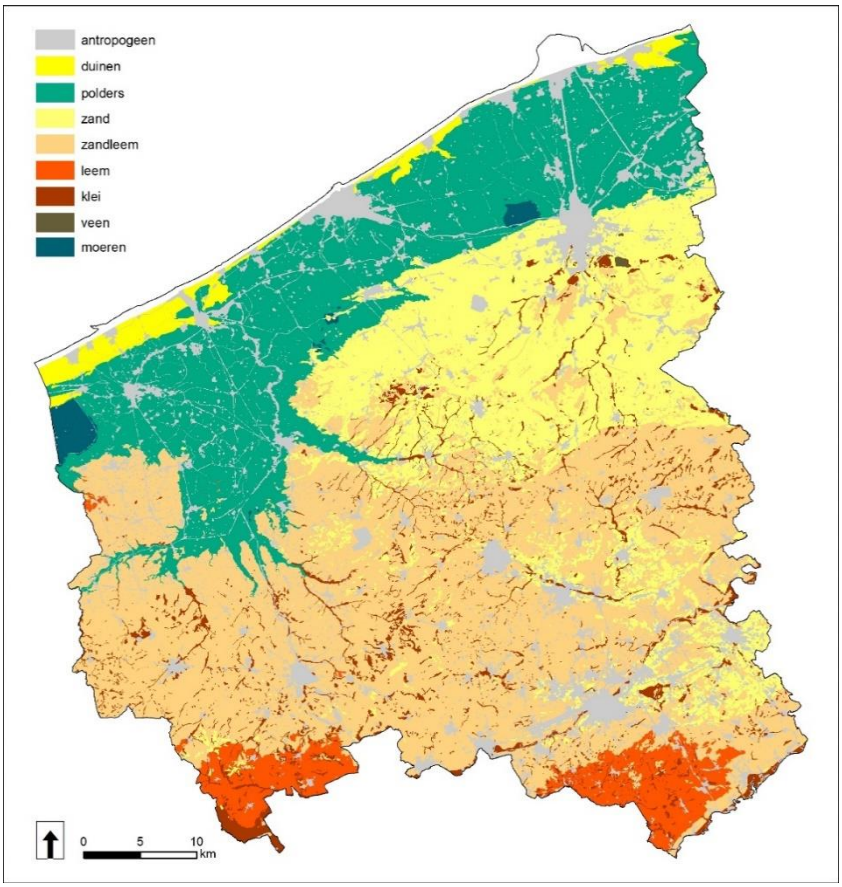

Figuur 2: Bodemkaart van West-Vlaanderen (Bron: DOV)

Op basis van de bodemtextuur kunnen bijgevolg vijf bodemstreken worden onderscheiden:

De duinen worden gekenmerkt door het vrij grofzandige substraat dat meestal door de wind werd afgezet en verder door een combinatie van wind, water, vegetatie, dieren en menselijke ingrepen tot diverse duinvormen werd gemodelleerd[21]. Omwille van de arme grond, het sterk aanwezige microreliëf, de variabele waterstanden, het stuivende zand en de zoute neerslag uit de branding is de duinengordel slecht geschikt voor landbouw.

De West-Vlaamse (zee)**polders** bestaan uit mariene, kleiige afzettingen, met dikwijls een zandige of venige ondergrond. Ze vormen een zeer vlak gebied, met een gemiddelde hoogte van 3-4 m en breedte van 10 km, behalve in de Westhoek waar de polders bijna 20 km landinwaarts reiken. De polders worden gekenmerkt door hun zeer vruchtbare grond die door de mens is drooggelegd en door sluizen tegen de sterke getijdenwerking wordt beschermd. Het grootste deel van de huidige bebouwing is gevestigd op de kreekruggen, waar akkerland dominant is. Deze kreekruggen steken boven de komgronden, waar hoofdzakelijk graslanden voorkomen, uit[22].

De **zandstreek** omvat als overwegend vlakke, zandige zone de hogere delen van de microreliëfruggen, die zich in west-oost gerichte banden uitstrekken van Gistel tot in Stekene (Oost-Vlaanderen); de hoogtes schommelen er tussen 5 m en 10 m. In het centrum van West-Vlaanderen kan 30 m hoogte bereikt worden (Wingene). Op de drogere zandgronden komen vooral bossen en arm akkerland voor, op de natte zandgronden komen vooral weiland en akkerland voor omdat de bodem hier een hogere vruchtbaarheid heeft[23].

De **zandleemstreek** wordt gekenmerkt door een eerder golvende topografie met hoogtes variërend van 5 m tot 40 m. De hogere delen (toppen) van het reliëf kennen een eerder droge zandleembodem wat hen uitermate geschikt maakt voor akkerland met veel mogelijkheden voor de groenteteelt. In de nattere delen van deze

[21] *Declercq, E. & De Moor, G. 1996. Geomorfologie. In: Provoost, S. & Hoffmann, M. (red.) Ecosysteemvisie voor de Vlaamse kust. I. Ecosysteembeschrijving: 48-86.*
[22] *Tavernier, R., Ameryckx, J., Snacken, F. & Farasyn, D. 1970 Atlas van België – Kust, duinen, polders. Nationaal comité voor Geografie, commissie voor de nationale atlas*
[23] *Marechal, R. & Tavernier, R. 1974 Atlas van België – Pedologie. Nationaal comité voor Geografie, commissie voor de nationale atlas*

bodemstreek is de mate van drainage bepalend voor een optimale geschiktheid van de bodem voor weiland, akkerland en groenteteelt[23].

De **leemstreek** komt voor in het uiterste zuiden van de provincie langs de grens met Frankrijk en Henegouwen. Kenmerkend is het golvend en heuvelig reliëf en een sterk netwerk van depressies. Hoe droger de leemgrond, hoe meer geschikt deze is voor weiland en akkerland. In de depressies komt bos dominant voor[23].

Reliëf binnen West-Vlaanderen

Het reliëf in West-Vlaanderen kent een grote diversiteit. Grofweg wordt de provincie opgedeeld in drie zones met elk zijn eigen ontstaansgeschiedenis en verschijningsvormen: de Vlaamse Vallei en de kustvlakte in het noorden van de provincie, de lage heuvel- en plateauzone van Centraal West-Vlaanderen en de West-Vlaams 'getuigenheuvels' nabij de Franse grens waarbij de Kemmelberg met zijn hoogte van 156 m het 'dak van de provincie' vormt.

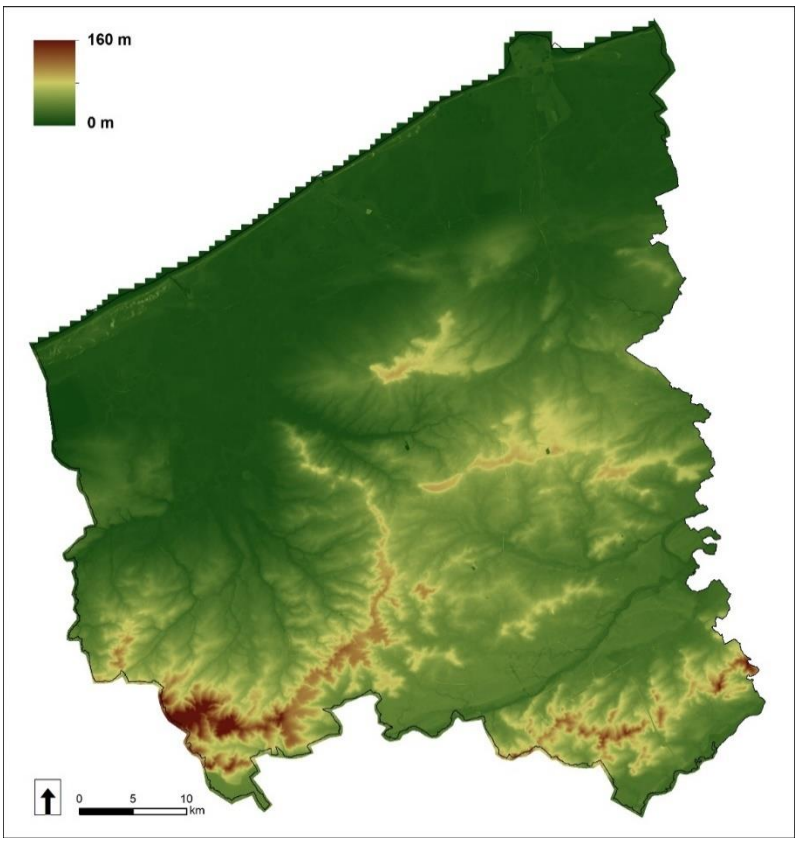

Figuur 3: Digitaal hoogtemodel van West-Vlaanderen (Bron: VMM, Waterbouwkundig laboratorium en AGIV)

In het noordelijke deel van de provincie onderscheiden we met de **kustvlakte** en de **Vlaamse Vallei** twee vlakke gebieden.

De kustvlakte, bestaande uit zeewerende kustduinen en polders, kreeg vorm in de laatste 10.000 jaar[24]. Dit is een periode tussen twee ijstijden, gekenmerkt door diverse kleinere schommelingen van de zeespiegel. Om delen van de kust van overstromingen te vrijwaren werden dijken gebouwd. De gemiddelde hoogte van de kustvlakte ligt tussen 3 en 5 m. Uitzondering hierop zijn de kustduinen die hoogten kunnen aannemen van meer dan 30 m (bv. De Hoge Blekker in Koksijde is 35 m)[25]. De kustvlakte maakt deel uit van een groter geheel dat loopt van het Franse Calais tot aan de Waddeneilanden in Nederland: een uiterst vlak gebied met dijken en duinen als enige reliëfelementen. De polders zijn een relatief homogene zone die door de duinengordel van de zee zelf wordt afgesloten. De hoogste punten bevinden zich zo'n 4,50 m boven

[24] *Goossens D., Inleiding tot de geologie en geomorfologie van België, de Berg, Enschede, 1983, p. 167-219.*
[25] *WES, Structuurplan Kustzone, deel 1: analyse van de bestaande toestand en evolutie, Brugge, april 1992, p. 10.*

zeeniveau. Kenmerkend voor de polderzone is de aanwezigheid van een uitgesproken microreliëf met de afwisseling van kreekruggen (langgerekte ruggen met hoogten van 3 tot 4 m) en komgronden (depressies met een diepte van 1 tot 2 m), ontstaan door de inklinking van het veen. De kreekruggen hebben een stevige (zand)ondergrond, waarop de meeste (historische) boerderijen zijn gebouwd.

De vlakte van de Vlaamse Vallei situeert zich ten oosten van Brugge en loopt door tot het Oost-Vlaamse Stekene. De Vlaamse Vallei heeft ook uitlopers tot in de vallei van de Schelde en de Leie. De vallei vertoont een reliëfarm, laag en vlak gebied met een eigen microreliëf (onder andere dekzandruggen) en hydrografisch patroon. De overgang van deze vlakten naar de lage heuvels en plateaus van Centraal-West-Vlaanderen wordt grofweg gevormd door de 20 m hoogtelijn[26].

De overgang van de valleien naar de **lage heuvel- en plateauzone van Centraal West-Vlaanderen** is binnen West-Vlaanderen duidelijk herkenbaar door het voorkomen van een uitgesproken helling, die plaatselijk meer dan 20 m hoogteverschil overbrugt. Het reliëf is typerend door de opeenvolging van ruggen en depressies: het plateau van Izenberge; het plateau van Wijnendale; de cuesta van Oedelem (20 m); de depressie van Beernem; de cuesta van Hertsberge; de cuesta van Tielt (50 m); de depressie van Ardooie; de rug van Hooglede; de rug van Westrozebeke (50 m)[27].

De **West-Vlaamse getuigenheuvels** in het zuidwesten van de provincie nabij de Franse grens maken deel uit van een reeks getuigenheuvels die van Noord-Frankrijk tot in Limburg lopen. De hoogste toppen worden binnen de provincie gevormd door de Kemmelberg (156 m), de Zwarteberg (152 m), de Baneberg (140 m), de Vidaigneberg (136 m), de Scherpenberg (135 m) en de Rodeberg (129 m).

Helemaal in het zuidoosten van de provincie situeert zich het **Schelde-Leie interfluvium**. Deze heuvelrug op de grens tussen West en Oost-Vlaanderen vormt de overgang tussen de vallei van de Leie ten noordwesten van deze heuvelrug en de vallei van de Schelde ten zuidoosten van de heuvelrug. De Tiegemberg is met een hoogte van 82 m de hoogste locatie van dit interfluvium.

De relatie tussen bodem, bodemgebruik en verharding binnen West-Vlaanderen

Bodemgebruik

Het bodemgebruik is gebaseerd op de eigenschappen van de bodem. De vruchtbare gronden werden aangewend voor landbouw, de armere gronden lagen onder bos of werden verhard voor woningen, bedrijven of infrastructuur. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen het geplande landgebruik, zoals onder andere vastgelegd in de Gewestplannen en opgenomen in de ruimteboekhouding, en het feitelijke bodemgebruik, dat kijkt naar welke functie de bodem op vandaag heeft.

De **ruimteboekhouding** is een monitoringsinstrument dat info geeft over het **geplande** landgebruik en dus niet over het feitelijke ruimtegebruik. De verschillende bestemmingen op de plannen van aanleg en ruimtelijke uitvoeringsplannen op gewestelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau zijn daarin verrekend volgens een aantal bestemmingscategorieën: *wonen, industrie buiten de poorten (zoals geselecteerd in het RSV), industrie binnen de poorten (zoals geselecteerd in het RSV, bv. de zeehavens), recreatie, natuur en reservaat, bos, overig groen, landbouw en overige.* Het totaalcijfer van bestemmingen geeft de totale oppervlakte weer waarvoor een ruimtelijk verordend plan bestaat. De meest recente cijfers van de ruimteboekhouding worden weergegeven in tabel 1. Hieruit blijkt dat, voor West-Vlaanderen, de bestemmingen wonen, natuur en reservaat en bos een pak lager liggen in vergelijking met Vlaanderen. Deze lage cijfers worden zo goed als volledig gecompenseerd door de bestemming landbouw, die in West-Vlaanderen met bijna 74 % opmerkelijk hoger ligt dan de bijna 58 % op Vlaams niveau.

[26] *Lefèvre, M.A. 1956 Atlas van België – Orografie, hydrografie, morfologie, lithologie en morfologische doorsneden. Nationaal comité voor Geografie, commissie voor de nationale atlas & De Moor, G. & Heyse, I. 1978 De morfologische evolutie van de Vlaamse Vallei – De Aardrijkskunde, p. 343-375*

[27] *WES, Structuurplan Zone Zuidoost, 1e fase: karakteristieken en knelpunten, behoeftenraming en visievorming, Brugge, 1995, p. 49 & De Moor, G. & Heyse, I. 1978 De morfologische evolutie van de Vlaamse Vallei – De Aardrijkskunde, p. 343-375*

Categorie Ruimteboekhouding	West-Vlaanderen (2020) %	Vlaanderen (2020) %
Bestemming wonen	12,1	16,7
Bestemming recreatie	1,1	1,5
Bestemming natuur en reservaat	4,4	9,4
Bestemming overig groen	1,7	2,6
Bestemming bos	0,7	3,3
Bestemming landbouw	73,4	57,7
Bestemming industrie buiten de poorten	3,3	3,4
Bestemming overig	2,5	4,1
Bestemming onbekend	0,0	0,0
Bestemming industrie binnen poorten	0,9	1,3
Totaal	**100**	**100**

Tabel 1: Overzicht van de ruimteboekhouding voor West-Vlaanderen, toestand 2020 (Bron: Ruimteboekhouding - provincie.incijfers.be)

Voor het zicht op het **feitelijke** bodemgebruik kunnen we kijken naar informatie op basis van het **landgebruiksbestand**. De meest recente informatie dateert van 2019 en kan vergeleken worden met de oudste data waarover we beschikken, namelijk 2013.

In onderstaande tabel is de informatie over het landgebruik te zien voor de bestaande data. Het landgebruik werd onderverdeeld in 18 categorieën[28]. Omwille van het korte tijdsinterval is er, op de afname van het aandeel grasland met 1,7 %-punt na, geen noemenswaardige evolutie waar te nemen binnen de provincie West-Vlaanderen tussen 2013 en 2019. Wel kan de vergelijking gemaakt worden met de cijfers voor Vlaanderen. Wanneer de vergelijking met Vlaanderen (toestand 2019) wordt gemaakt, valt op dat West-Vlaanderen een duidelijke landbouwprovincie is. Akkerland maakt 42 % van het landgebruik uit, een pak meer in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde van 30 %. Grasland heeft niet per se een landbouwfunctie in het landgebruik, maar kan ook en/of een natuurfunctie hebben. Dit 'surplus' aan akkerland en grasland heeft zijn repercussie op het bosaandeel binnen de provincie. Waar dit in West-Vlaanderen slechts 2,9 % van de oppervlakte inneemt, is dit op Vlaams niveau meer dan 10 %. Dit toont aan dat West-Vlaanderen duidelijk geen bos-provincie is.

LANDGEBRUIK	West-Vlaanderen (2013) (%)	West-Vlaanderen (2019) (%)	West-Vlaanderen 2019 t.o.v. 2013 (%-punt)	Vlaanderen (2019) (%)
huizen en tuinen	10,4	10,4	0	12,6
industriële doeleinden	2,5	2,6	+ 0,1	2,8
commerciële doeleinden	0,4	0,5	+ 0,1	0,5
Diensten	1,0	1,1	+ 0,1	1,4
Transportinfrastructuur	5,4	5,6	+ 0,2	6,1
recreatieve doeleinden	1,3	1,5	+ 0,2	2,4
landbouwgebouwen en - infrastructuur	0,7	0,9	+ 0,2	0,7
overige bebouwde terreinen	2,7	2,6	- 0,1	3,3
overige onbebouwde terreinen	2,7	2,6	- 0,1	3,4
Groeves	0,0	0,0	0	0,1
Luchthavens	0,1	0,1	0	0,1
Bos	2,8	2,9	+ 0,1	10,3
Akker	41,8	42,1	+ 0,3	30,5
Grasland	24,3	22,6	- 1,7	20,4
Struikgewas	0,3	0,3	0	2,3
braakliggend en duinen	1,4	1,5	+ 0,1	0,5

[28] *Landgebruiksbestand; provincies.incijfers.be*

Water	2,1	2,3	+ 0,2	2,5
Moeras	0,1	0,1	0	0,3
Totaal	**100**	**100**	**0**	**100**

Tabel 2: Overzicht van het landgebruik binnen West-Vlaanderen (2013 en 2019) en Vlaanderen (Bron: Landgebruiksbestand; provincies.incijfers.be)

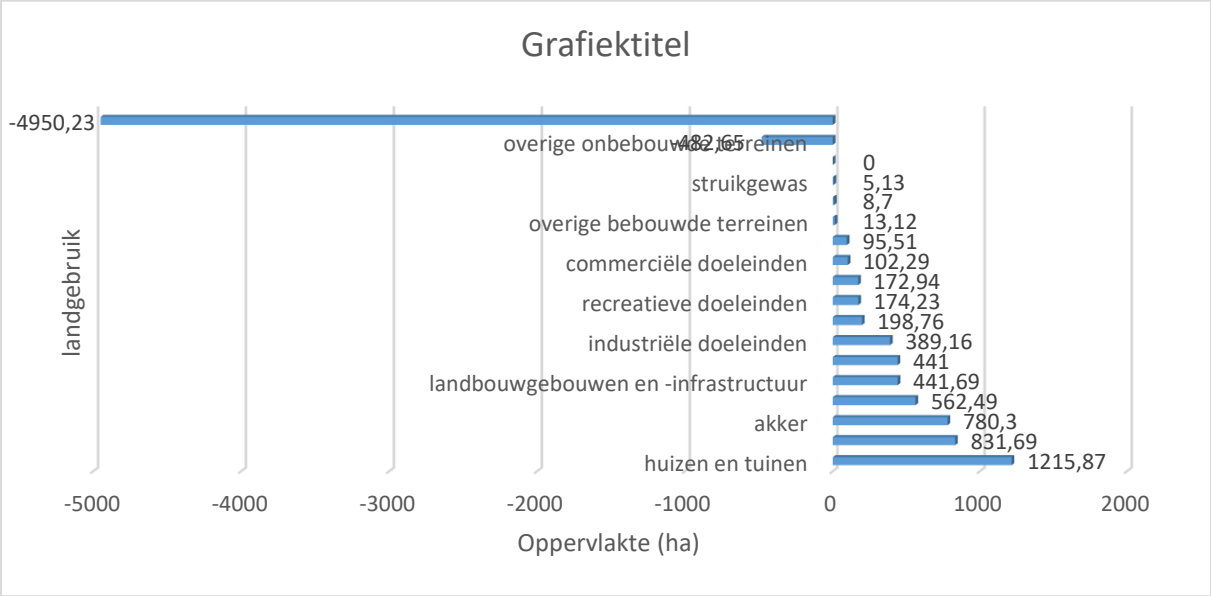

(GRAFIEK MOET NOG BETER LEESBAAR GEMAAKT WORDEN – LAYOUT OPDRACHT)

Verharding

De verharding van de bodem wordt gedefinieerd als de oppervlakte waarvan de aard en/of toestand van het bodemoppervlak gewijzigd is door het aanbrengen van artificiële, (semi-)ondoorlaatbare materialen (woningen, wegen, andere constructies,…) waardoor essentiële *ecosysteem**diensten van de bodem verloren gaan[29].

Op basis van de bodembedekkingskaart uit 2018 wordt geschat dat 12 % van West-Vlaanderen afgedekt of verhard is. Voor Vlaanderen in zijn geheel ligt de verhardingsgraad met 14 % iets hoger[30]. Het gaat dan vooral over gebouwen, wegen en parkings. Door bodems af te dichten of verhardingen te plaatsen wordt die bodem tot op zekere hoogte ondoordringbaar gemaakt, daardoor kunnen de functies van de bodem niet of onvoldoende vervuld worden. De bodem is bijvoorbeeld niet in staat om water op te nemen. Dat kan overstromingen veroorzaken op aanpalende percelen, omdat door de lagere infiltratiecapaciteit het water versneld afgevoerd wordt. Bovendien wordt de waterbalans verstoord en worden grondwatervoorraden niet aangevuld. Dit kan op termijn grote gevolgen hebben voor onze drinkwatervoorraad[31].

Binnen West-Vlaanderen zien we duidelijk hogere verhardingspercentages in en rond steden. Opvallend is het gebied tussen Kortrijk, Waregem en Roeselare waar de concentratie aan verharding, met percentages van meer dan 20 %, merkbaar hoger is dan in de rest van de provincie. Een deel van de verklaring kan gezocht worden in de hoge concentraties aan bedrijfspercelen in deze regio. De Westhoek komt dan weer naar voor als een regio waar de verharding beduidend lager ligt dan gemiddeld, met zelfs een aantal gemeenten (Alveringem en Lo-Reninge) waar de verharding minder dan 5 % bedraagt.

[29] *Jones et al., The State of Soil of Europe, 2012, p. 19).*
[30] *Hoe de bodembedekking in West-Vlaanderen doorheen de jaren evolueert kan -door het gebruik van verschillende types data - niet correct opgemaakt worden.*
[31] *statistiek Vlaanderen, https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/verharding).*

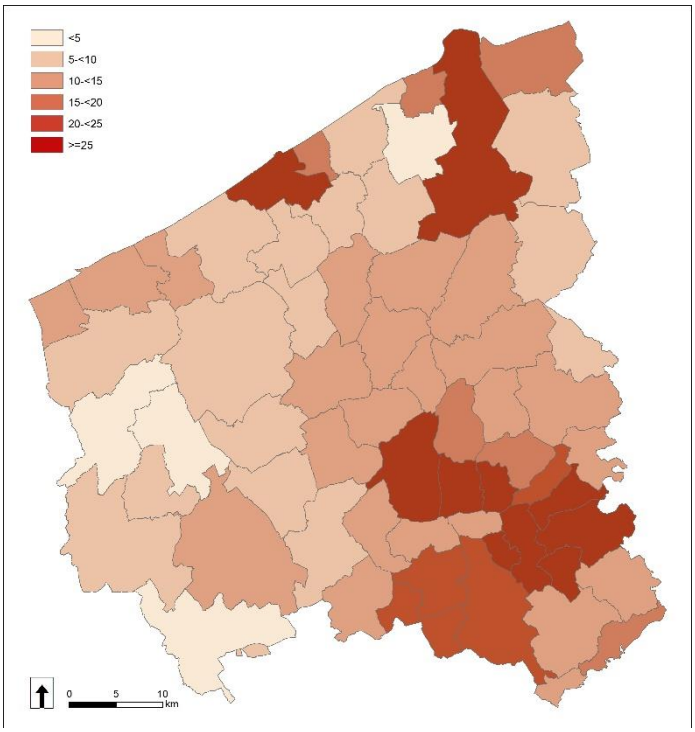

Figuur 4: Percentage verharding in West-Vlaanderen per gemeente (Bron: Bodembedekkingskaart Vlaanderen, 2018, eigen verwerking).

Waterhuishouding van West-Vlaanderen

Binnen de waterhuishouding staan het grond- en oppervlaktewater nauw met elkaar in verband en vormen ze samen een uiterst belangrijke omgevingsfactor die veel ruimtelijke gebruiksfuncties mogelijk maakt. Denk bijvoorbeeld aan landbouw, natuur en bebouwing.

Het **oppervlaktewater** bepaalt mee de structuur van rivier- en beekvalleien en de dynamiek van activiteiten binnen het stroomgebied. De oevers, valleien, beken, rivieren en kanalen bepalen de ruimtelijke structuur omwille van hun waterafvoerende, economische en ecologische functies. Daarnaast hebben de stroomgebieden een belangrijke ruimtelijke betekenis, omdat ze een beeld geven van de wijze waarop effecten van het ruimtegebruik via het oppervlaktewater over West-Vlaanderen (naar de zee) worden verspreid[32].

De stroomgebieden van West-Vlaanderen zijn de Schelde (met Leie, Mandel en kanaal Roeselare-Ooigem), de IJzer en de polders (met onder andere kanaal Brugge-Gent). Binnen de stroomgebieden worden de bevaarbare waterlopen gevoed door een fijnmazig, vertakt waterlopenstelsel. Die bevaarbare waterlopen worden gebruikt voor pleziervaart en voor het vervoer van goederen.

Het oppervlaktewater dat gebruikt wordt voor de productie van drinkwater is gebonden aan waterproductiecentra. Ieder productiecentrum heeft een captatiegebied. Dit gebied geniet bijzondere bescherming op grond van de kwaliteitsdoelstellingen voor oppervlaktewater[33]. Binnen West-Vlaanderen gaat het over[34]:

- Het captatiegebied van de drinkwaterproductiecentra in Woumen (De Blankaart), Dikkebus, Zillebeke en Verdronken Weiden (Ieper). Het gebied hoort bij het bekken van de IJzer. Het situeert zich tussen de lijn gevormd door de West-Vlaamse heuvelrug van Westrozebeke-Diksmuide en de IJzer.

[32] *RSV, p.99*
[33] *Besluit van de Vlaamse executieve van 21 oktober 1987.*
[34] *WES, Ruimtelijk sectoraal onderzoek van agrarische bedrijfsvoering in West-Vlaanderen, Brugge, maart 1998, p. 81-82.*

- Het captatiegebied van het drinkwaterproductiecentrum te Kluizen (Oost-Vlaanderen). Het gaat om het bekken van de Poekebeek. Op West-Vlaams grondgebied strekt dit captatiegebied zich uit over delen van de gemeenten Wingene, Tielt en Ruiselede.

Wanneer het oppervlaktewater verder de grond in sijpelt kan het opgenomen worden door het **grondwater**. Dit grondwater wordt gevormd door al het water dat zich onder het bodemoppervlak in de verzadigde zone bevindt en dat in direct contact met de bodem of ondergrond staat. Ook het grondwater heeft een ruimtelijke betekenis[35].

Grondwaterkwetsbaarheid: door menselijke activiteiten kan de aanvoer of de afvoer van het grondwater beïnvloed worden en raakt het natuurlijk evenwicht verstoord. Deze verstoring kan invloed hebben op het gebied zelf waar deze menselijke activiteiten plaatsvinden of op andere gebieden die via het grondwater in relatie staan met dat gebied. Een voorbeeld hiervan is het proces van *verzilting** aan de kust: door zoet grondwater op te pompen, verzilt hetzelfde grondwater geleidelijk aan doordat het zoute zeewater wordt aangezogen[36].

Grondwaterwinning: aan een deel van de behoefte aan drinkwater in West-Vlaanderen wordt voldaan door de productie uit grondwater.

Weer en klimaat van West-Vlaanderen

De gemiddelde jaarlijkse **temperatuur** in West-Vlaanderen bedraag zo'n 10,5 °C. Door zijn ligging aan zee kampt de kustzone echter met een unieke situatie. De temperatuur van het zeewater verandert uiterst langzaam, wat de seizoenvariatie van de temperatuur aan de Kust afzwakt en vertraagt: de winter is er zachter en de zomer frisser dan in het binnenland. De gemiddelde temperatuur aan de Kust is 's winters 1°C hoger en 's zomers 1°C lager dan in Laag- en Midden-België[37].

Wat betreft **zonneschijn** doet de Kust door zijn ligging ook voordeel. De gemiddeld lagere bewolkingsgraad aan de Kust zorgt in het algemeen voor hogere zonnestralingswaarden. Wanneer we naar het jaarlijkse gemiddelde kijken, varieert de dagelijkse gemiddelde globale zonnestraling tussen 2.800 Wh/m² nabij de grens met Oost-Vlaanderen en 3.000 Wh/m² aan de Kust[37].

In Vlaanderen komt de **wind** overwegend uit het zuidwesten. De gemiddelde windsnelheid van 21,6 tot 25 km/u aan de Kust neemt af richting binnenland. De afname van de windsnelheid naar het binnenland is te wijten aan meer wrijving met de grond, wat een toename van de turbulentie tot gevolg heeft[38].

De verschillen in klimaat tussen de provincie West-Vlaanderen en de rest van België tonen duidelijk aan dat West-Vlaanderen (en zeker de kustzone) dé plaats bij uitstek is voor de productie van groene energie. Aan de Kust zijn zowel het aantal uren zonneschijn als de gemiddelde windsnelheid het hoogst, wat de kustzone theoretisch aanstipt als de ideale regio voor de productie van groene energie via zonnepanelen en windmolens.

De **klimaatverandering** is een wereldwijd fenomeen waaraan ook de provincie West-Vlaanderen niet zal ontsnappen. Projecties voorspellen tegen het einde van de eeuw een temperatuurstijging tussen 0,7 °C en 5,0 °C[39] (tegenover een 30-jarige historische periode van 1961 – 1990). Deze stijging kan een aanzienlijk effect hebben op het al bestaande hitte-eiland effect, waarbij de temperatuur in steden hoger ligt dan in de omringende landelijke gebieden. Vooral tijdens hittegolven geeft dit aanleiding tot een verhoogde menselijke blootstelling aan hittestress waarvan vooral ouderen en kinderen gezondheidshinder ondervinden[40].

In het worst-case-scenario voor de veranderingen in **neerslag** ten opzichte van het huidige klimaat zijn er twee duidelijke bevindingen naar het einde van deze eeuw toe. De winters zullen beduidend natter worden terwijl

---

[35] *VERBRUGGEN A. (red.), Leren om te keren, Milieu- en natuurrapport Vlaanderen, 1994*
[36] *RSV, p. 100*
[37] *https://www.meteo.be/nl/klimaat/klimaatatlas*
[38] *https://www.meteo.be/nl/unpublish/algemeen-klimaat-belgie/parameters#:~:text=In%20Belgi%C3%AB%20komt%20de%20wind,m%2Fs%20in%20het%20binnenland*
[39] *Klimaatrapport 2020 – van klimaatinformatie tot klimaatdiensten, KMI 2020*
[40] *https://www.milieurapport.be/milieuthemas/klimaatverandering/temperatuur/hitte-eilanden-in-steden*

er, gemiddeld over België, geen of slechts een lichte daling in neerslag wordt verwacht in de zomer. Door de temperatuurstijging en de bijgevolg steeds warmere atmosfeer kan deze bovendien meer waterdamp bevatten vooraleer ze verzadigd raakt, en zo een impact hebben op neerslagpatronen. Langere droogteperiodes kunnen hierdoor afgewisseld worden met intense regenbuien waardoor het aantal overstromingen zal toenemen[39].

Door zijn ligging aan zee is de provincie West-Vlaanderen kwetsbaar voor een **stijging van de zeespiegel** ten gevolge van de klimaatverandering. Zo nemen ook de piekwaterstanden bij stormvloed toe, waardoor de kans op overstroming van de kustzone en de polders vanuit de Noordzee vergroot. Het jaargemiddelde zeeniveau steeg de voorbije eeuw wereldwijd met 1,7 mm/j en 3,0 mm/j sinds begin jaren ’90. Hierdoor is ook in de Noordzee het zeeniveau al 20 cm hoger dan in 1925. Zeespiegelstijging is een relatief langzaam proces omdat het reageert op onder andere het afsmelten van ijskappen en gletsjers en de opwarming van de zeeën. Daardoor zal die stijging zelfs nog aanhouden tot lang na de stabilisatie van de temperatuur op aarde. Bij een gemiddeld scenario wordt voor onze kust tegen 2050 een toename van het stormvloedniveau met 30 cm verwacht, tegen 2100 verwacht men een stijging met 80 cm. Recente studies gaan zelfs uit van een stijging van 1,2 m tegen 2100. De mondiale klimaatscenario’s van het IPCC voorspellen dat de zeespiegelstijging zich ook na 2100 zal blijven verderzetten, waardoor zelfs bij gematigde klimaatscenario's een toename met 2 m of meer op nog langere termijn niet uit te sluiten is[41].

Figuur 5: deel van West-Vlaanderen dat zich in 2100 (bij een stijging van 1,2 m) onder het zeeniveau bevindt (Bron: https://coastal.climatecentral.org/)

De **veranderingen in landgebruik** kennen ook een doorvertaling in de verandering van het klimaat. De effecten zijn niet te onderschatten. Zo dragen veranderingen in het landoppervlak (denk maar de omzetting van landbouw of natuur in verharding) bij aan het klimaat door twee mechanismen: namelijk een impact op de verandering van de chemische samenstelling van de atmosfeer en een impact op de warmte-uitwisseling en vochtigheid-uitwisseling tussen het land en de atmosfeer[39].

De ruimtelijke nederzettings- en economische structuur van West-Vlaanderen

De bezetting van grond is een gevolg van de wisselwerking tussen verschillende historische processen en activiteiten. Aan de oorsprong liggen de dorpen waarrond andere activiteiten zoals industrie zich hebben

[41] https://klimaat.vmm.be/zeespiegelstijging

ontwikkeld. De infrastructuur zoals wegen en spoorwegen diende om de dorpen en de andere activiteiten zo efficiënt mogelijk met elkaar te verbinden. De gronden die niet werden verhard, worden voor een groot deel ingezet als landbouwgrond of natuur. Overblijfselen uit het verleden die getuige zijn van oude structuren en activiteiten worden vandaag als erfgoed aanzien.

De nederzettingsstructuur

De nederzettingsstructuur bestaat uit het geheel van steden, dorpen, gehuchten, linten en verspreide bebouwing, waar de verschillende menselijke activiteiten sterk verweven zijn. Onder bebouwing worden zowel woningen, bedrijfs- of industriële gebouwen, recreatieve en toeristische bebouwing als bebouwing voor gemeenschaps- en nutsvoorzieningen begrepen. De steden en gemeenten kunnen gezien worden als een socio-economische kracht van ontwikkeling binnen het bebouwde weefsel. Daarnaast kan de bebouwde ruimte ook vanuit een eerder morfologische bril bekeken worden wanneer de focus ligt op de structuur en vorm van een nederzetting.

Steden en gemeenten als socio-economische kracht van ontwikkeling

West-Vlaanderen kent geen hele grote steden zoals Antwerpen en Gent maar telt wel de vier grotere steden Brugge, Kortrijk, Oostende en Roeselare die door hun verspreide ligging een belangrijke verzorgende rol voor het ommeland hebben. In 2018 werd door Belfius een onderzoek gepubliceerd naar de sociaaleconomische typologie van de gemeenten. In deze studie werden zestien clusters van gemeenten getypeerd waarvan er elf voorkomen in West-Vlaanderen. Er werd in de studie gebruik gemaakt van 150 variabelen die kenmerkend zijn voor het grondgebied, de bevolking en de economische activiteit van de gemeente. Figuur 6 toont de verschillende clusters op West-Vlaams grondgebied[42]. Door zijn unieke ligging aan zee kent de provincie West-Vlaanderen verschillende kustgemeenten. Deze gemeenten worden gekenmerkt door de sterke aanwezigheid van toeristische accommodaties zoals campings, hotels en appartementen. Deze appartementen komen zeer geconcentreerd voor nabij de zeedijk. Door die specifieke verschijningsvorm wordt er van de 'Atlantikwall' gesproken.

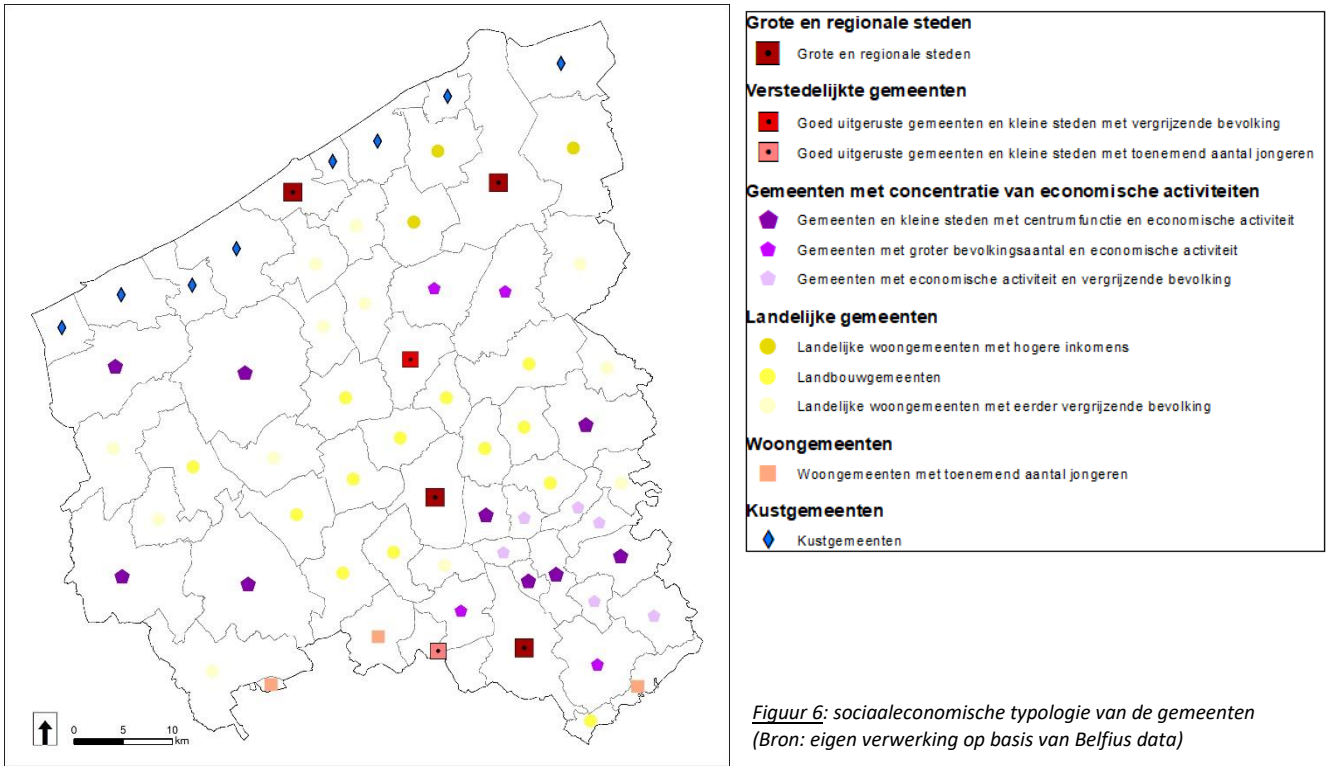

Figuur 6: sociaaleconomische typologie van de gemeenten (Bron: eigen verwerking op basis van Belfius data)

[42] *Belfius, 2018, Typologie van de gemeenten (https://research.belfius.be/wp-content/uploads/2018/06/Persbericht-Typologie-VLaanderen-14-03-2018_tcm_80-150637.pdf)*

Morfologische schets van de geconcentreerde bebouwing in de open ruimte

Wanneer naar de structuur en de vorm van nederzettingen wordt gekeken, kunnen verschillende typologieën onderscheiden worden. Met geconcentreerde bebouwing worden de historische nederzettingen (kerndorpen, gehuchten, pleindorpen ...) en de bebouwde zones bedoeld die reeds bestonden voor de naoorlogse suburbanisatie. Binnen West-Vlaanderen komt de bebouwing uitgesproken geconcentreerd voor in de volgende gebieden: de kustpolders, het Brugse Ommeland, het plateau van Izenberge, de zuidelijke IJzervlakte, de Westhoek en de omgeving van Ieper, de rug van Westrozebeke, het plateau van Tielt en het Leie en Schelde-interfluvium[43].

Linten

Als gevolg van de suburbanisatie ontstonden linten als lineaire uitlopers van grotere en kleinere kernen van geconcentreerde bebouwing. Deze linten kenmerken zich door hun open karakter. Een woonlint wordt gedefinieerd als een bebouwde omgeving met een typische lineaire structuur aan één zijde of aan beide zijden van een straat[44]. In vergelijking met de andere provincies komt lintbebouwing minder voor binnen West-Vlaanderen. In de Westhoek en de polders komt de minste lintbebouwing voor. Dit in tegenstelling tot het gebied tussen Leie en Schelde, het Brugse Ommeland en de omgeving van Kortrijk en Roeselare, waar linten als uitgroei van geconcentreerde- en verspreide bebouwing veelvuldig voorkomen[45].

Naast de residentiele lintbebouwing zien we de laatste decennia ook een sterke ontwikkeling van de commerciële lintbebouwing of baanwinkels. De commerciële lintbebouwing heeft zich vooral ontwikkeld aan de vroegere hoofdwegen, zoals Menen-Roeselare-Torhout, Kortrijk-Brugge en Kortrijk-Gent[46].

Verspreide bebouwing

Ook de verspreide bebouwing maakt deel uit van de bestaande nederzettingsstructuur in West-Vlaanderen. Verspreide bebouwing komt voor onder verschillende vormen en met een verschillende dynamiek, afhankelijk van de functie. Voorbeelden zijn recreatieve en toeristische complexen, industriële en ambachtelijke complexen, woningen, agrarische bebouwing, nutsvoorzieningen zoals masten, pylonen, transformatorstations, afvalinrichtingen en waterzuiveringsinstallaties. Binnen West-Vlaanderen is de verspreide bebouwing historisch bepalend voor de nederzettingsstructuur in de regio's[47].

Bevolking en huishoudens

De hoeveelheid en type van bebouwing is afhankelijk van het bevolkingsaantal en de huishoudens-samenstelling.

Op 1 januari 2021 telde de provincie 1.205.527 inwoners, een stijging met 3,2 % in vergelijking met 2011. In het stedelijk gebied woont 52 % van de mensen, in een dorp woont 35 % van de bevolking en in verspreide bebouwing woont 13 %. Wanneer we de bevolkingsevolutie bekijken, stellen we vast dat de bevolking in de stedelijke gebieden tussen 2010 en 2019 met 3,5 % is toegenomen. De bevolking in de dorpen is in dezelfde periode met 4 % toegenomen. In de gebieden met een verspreide bebouwing[48] stelden we in dezelfde periode een bevolkingsafname met 2 % vast (- 3.182 personen)[49].

Vergrijzing is in West-Vlaanderen sterker aanwezig dan in de rest van Vlaanderen: verhoudingsgewijs wonen er in de kustgemeenten minder jongeren en meer ouderen. In de kustgemeenten is 32 % van de totale bevolking ouder dan 65 jaar. Mede daarom is het aandeel van de bevolking ouder dan 65 jaar voor West-Vlaanderen 23,2 %, merkbaar hoger dan de 20,2 % op Vlaams niveau[49].

In de periode 2011 - 2021 is het aantal huishoudens in West-Vlaanderen met 7,9 % toegenomen. Dit ligt in lijn met de cijfers voor Vlaanderen. Daarnaast zien we dat de huishoudensgrootte gedaald is van 2,6 in 1990 tot 2,2

---

[43] *RSV, p. 93-94*
[44] *RSV, p. 95*
[45] *Larnoe, G., Lintbebouwing in het Vlaamse Gewest, in : Planologisch Nieuws, 1993, nr. 3, p. 271-272*
[46] *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen, 2002, p. 31*
[47] *RSV, p. 95*
[48] *Gebieden met een verspreide bebouwing = alles wat geen geselecteerde of niet-geselecteerde kern in het buitengebied is en alles wat geen stedelijk gebied is dewelke op gewestelijk of provinciaal niveau afgebakend werd.*
[49] *eigen verwerking dienst Data & Analyse, Provincie West-Vlaanderen*

in 2021. Dit is iets lager dan de 2,3 op Vlaams niveau. Aansluitend hierbij geven cijfers aan dat 33,4 % van de West-Vlaamse huishoudens bestaan uit een eenpersoonshuishoudens, een cijfer dat de laatste jaren enkel maar toeneemt[50]. De cijfers tonen aan dat de samenstelling van gezinnen de laatste decennia een aantal fundamentele veranderingen onderging. De positie van het traditionele gezin is gewijzigd, een gevolg van een toename in echtscheidingscijfers, een toename van het aandeel alleenwonenden, alsook een daling van het aandeel gezinnen met kinderen.

Wanneer men de evolutie van de bevolking en huishoudens bekijkt, tonen de prognoses een stijging in de komende jaren. Daarbij zal ook de vergrijzing en het aantal eenpersoonshuishoudens toenemen. De bevolkingsstijging zal echter niet homogeen in de gehele provincie plaatsvinden. In een aantal gemeenten zal de bevolking stagneren of zelfs achteruitgaan (onder andere Knokke-Heist, Koksijde, Menen en Poperinge)[51].

De economische structuur

De basis van de economische structuur wordt gevormd door onze bedrijven, ze creëren werkgelegenheid en zorgen ook voor welvaart. Naast de klassieke bedrijventerreinen vind je de bedrijven ook verweven in een stad of dorp, maar ook afgelegen en verspreid in de open ruimte. Typisch voor de provincie West-Vlaanderen is de endogene groei van bedrijven. Bedrijven starten op in kleine ateliers (bv. als ondersteuning voor landbouw) en groeien vervolgens, naargelang de vraag stijgt, uit tot grote bedrijven (bv. machinebouw, agro-industrie,…).

De steden vormen de voornaamste concentratiegebieden van economische activiteiten in West-Vlaanderen. Zeebrugge en Oostende zorgen als zeehavens nog voor een extra dimensie. Het dichtbebouwde en sterk verstedelijkte zuidoosten van de provincie is een belangrijke streek voor economische activiteiten. De gemeenten in de streek rond Kortrijk, Roeselare en Waregem zijn sterk geïndustrialiseerd en de bedrijventerreinen komen er zeer verspreid voor. Veel bedrijven bevinden zich ook in woonlinten en verspreid in de open ruimte. De kustgemeenten vormen vooral op basis van het toerisme een belangrijk economisch draagvlak[52].

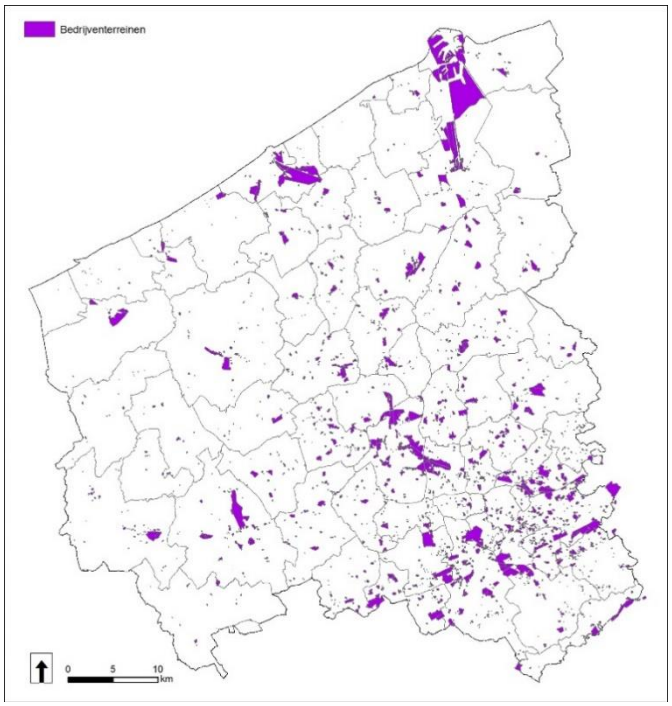

Figuur 7: Overzicht van de bestemde bedrijventerreinen in West-Vlaanderen, toestand 15/02/2021 (Bron: VLAIO, eigen verwerking)

[50] *Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen*
[51] *Eigen verwerking, Rijksregister, provincie West-Vlaanderen, Steunpunt Data & Analyse & Provincie West-Vlaanderen. (2017, juli 4). Evaluatie en onderzoek ter ondersteuning van de West-Vlaamse woonprogrammatie*
[52] *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen, 2002, p. 71-72*

Een specifieke niche binnen de economische structuur is de kleinhandel. Kleinhandel maakt een wezenlijk deel uit van het functioneren van de steden, van de kernen van de open ruimte en van specifieke plaatsen in het bebouwd *perifeer** landschap. Kleinhandel is veelal verweven met andere functies. Een vaststelling is dat alsmaar meer winkels uitwijken naar kruispunten en invalswegen buiten de steden en de kernen[53].

In West-Vlaanderen nemen alle *economische vestigingen** (excl. landbouw) ongeveer 9 % van de totale oppervlakte van West-Vlaanderen in. In 2017 was 17,8 % van de bebouwde oppervlakte bestemd voor bedrijvigheid, 1,8 %-punt hoger dan in Vlaanderen[54]. In vergelijking met Vlaanderen scoort West-Vlaanderen goed op het vlak van werkgelegenheid. In West-Vlaanderen wordt dan ook vaak arbeidskrapte als een probleem aangehaald voor de groei van bedrijven. Bedrijven zoeken daarom naar werkkrachten over de landsgrenzen heen. De *jobratio** (= de totale tewerkstelling in verhouding tot het aantal inwoners op beroepsactieve leeftijd) nam in de periode 2009 - 2018 toe van 71,5 % naar 77,9 % en ligt hierbij gemiddeld zo'n 5 %-punt boven de Vlaamse cijfers. Ook de *werkzaamheidsgraad** (= het aandeel werkenden in de bevolking op beroepsactieve leeftijd) nam in de periode 2009 - 2018 toe van 67,4 % naar 70,9 % en zit gemiddeld 2 %-punt boven het gemiddelde van Vlaanderen[49].

		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Jobratio	**West-Vlaanderen**	71,5	71,9	72,5	72,8	72,7	73,2	73,9	75,0	76,7	77,9
	Vlaanderen	66,8	67,1	67,4	67,7	67,6	68,0	68,7	69,5	71,0	72,2
Werkzaamheids-graad	**West-Vlaanderen**	67,4	67,7	68,1	68,1	68,1	68,4	68,7	69,5	70,3	70,9
	Vlaanderen	65,9	66,0	66,3	66,2	66,1	66,3	66,6	67,2	68,2	68,9

Tabel 4: Overzicht van de jobratio en werkzaamheidsgraad van West-Vlaanderen en Vlaanderen over de periode 2009-2018 (Bron: https://provincies.incijfers.be)

(Lijn)infrastructuur

De bestaande verkeers-en vervoersinfrastructuur zorgt ervoor dat mensen en goederen zich van punt A naar punt B kunnen verplaatsen. Deze verplaatsing kan zowel via de weg, het spoor of de waterweg gebeuren en creëert mobiliteit. De ruimtelijke spreiding van onze woon- en economische activiteiten maakt dat mobiliteit niet alleen wenselijk is, maar zelfs noodzakelijk is geworden. De sterke toename van de mobiliteit heeft geleid tot problemen van bereikbaarheid en *leefbaarheid**, hoofdzakelijk in en rond steden en nabij concentraties van economische activiteiten[55].

De ligging van lijninfrastructuur zoals gewestwegen, spoorwegen en snelwegen, zijn parallel aan elkaar uitgebouwd in het landschap. Ze zorgen voor het verbinden en ontsluiten van gebieden met een hoge concentratie aan economische activiteiten. Dit is met name het geval voor de wegen, de spoorwegen en de waterlopen tussen Gent, Kortrijk en Frankrijk (Rijsel) en tussen Gent, Brugge en Oostende[56].

Structuurbepalende wegen zijn de E40 die vanaf de Duitse grens Brussel, Gent, Brugge en Oostende met Frankrijk verbindt en de E17 die een belangrijke internationale rol vervult als transportweg door Nederland over Antwerpen, Gent en Kortrijk met de Franse regio rond Rijsel te verbinden. Ook de E403 die Kortrijk via Roeselare met Brugge verbindt, heeft een belangrijke functie binnen West-Vlaanderen[57].

In West-Vlaanderen lopen ook verschillende spoorlijnen waarvan de lijnen Oostende-Brugge-Brussel-Duitse grens (lijn 50A), Franse grens-Kortrijk-Gent (lijn 75) en Poperinge-Kortrijk-Denderleeuw (lijnen 69 en 89) de belangrijkste zijn in het netwerk van de NMBS en Infrabel[58].

[53] *RSV, p. 137-139 en Interprovinciale studie detailhandel 2013-2014 – Kennisnetwerk Detailhandel.*
[54] *Provincies.incijfers.be & Dienst Ruimtelijke Planning, provincie West-Vlaanderen 2020, de cijfers zijn een inschatting, bijkomend onderzoek is aangewezen*
[55] *RSV, p. 171*
[56] *RSV, p. 17*
[57] *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen, 2002, p.99*
[58] *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen, 2002, p.100*

West-Vlaanderen kent tevens twee waterlopen van internationaal niveau: de Leie en de Schelde. Beide maken deel uit van het bekken van de Bovenschelde. Deze gekanaliseerde rivieren behoren tot de zogenaamde klasse 'Va', toegankelijk voor schepen tot ongeveer 2.000 ton, met uitzondering van de Leie stroomopwaarts van de brug te Kuurne, een gedeelte waarvan de werken in 2021 starten in functie van het Seine-Schelde project waardoor binnenvaartschepen met een laadvermogen tot 4.500 ton en drie lagen containers vlot kunnen passeren[59].

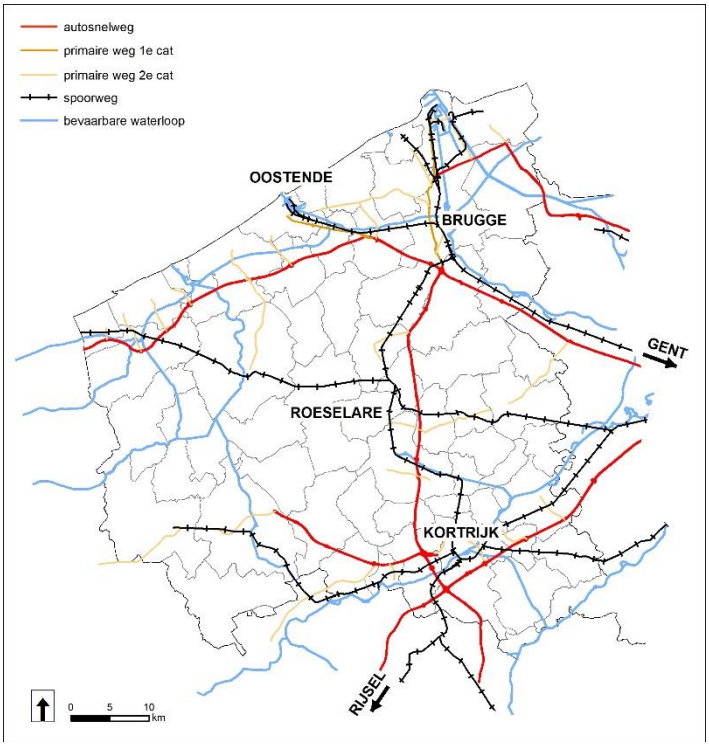

<u>Figuur 8a</u>: Overzicht van de grote lijninfrastructuren in West-Vlaanderen (Bron: eigen verwerking)

[59] *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen, 2002, p.101*

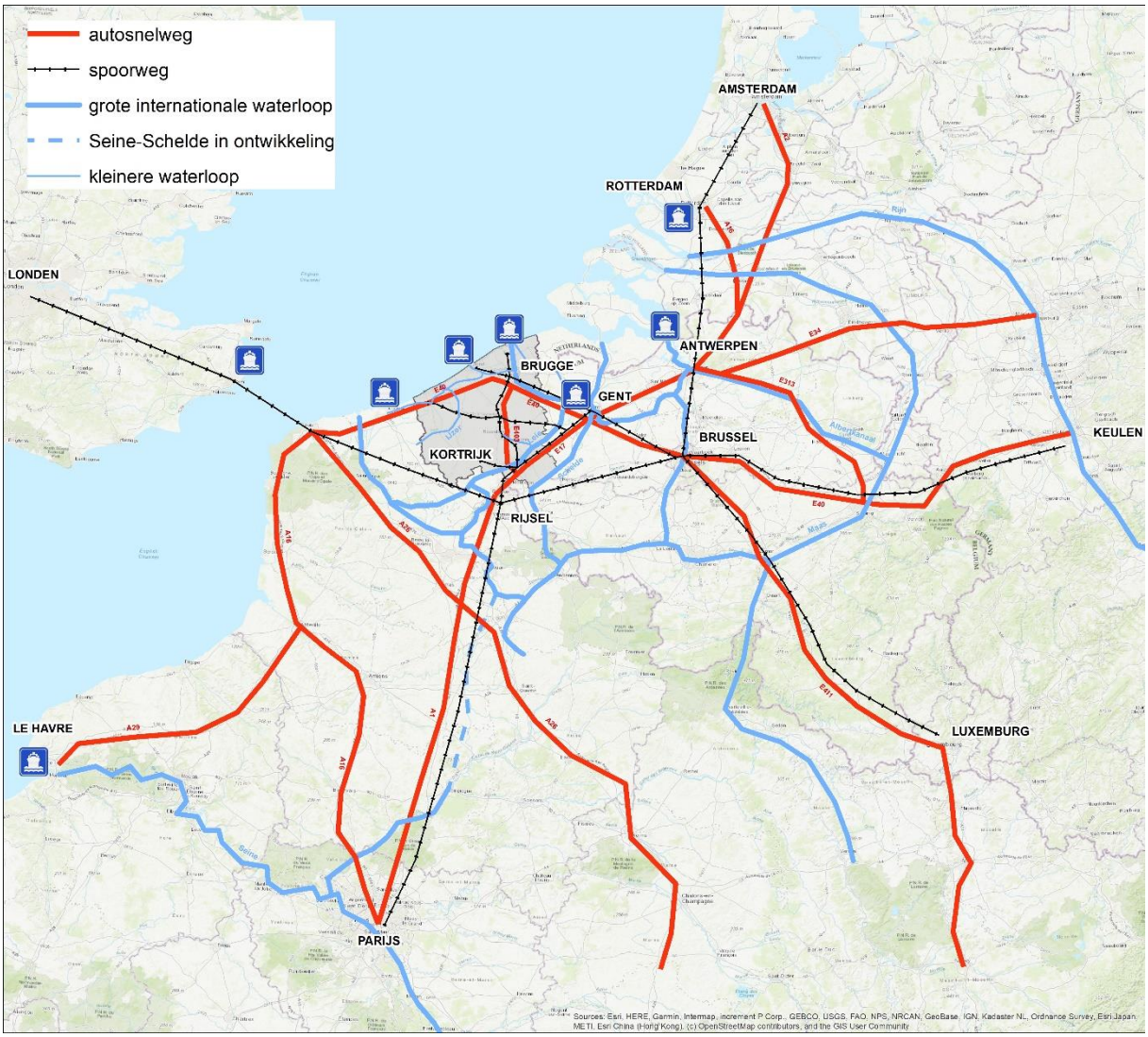

Figuur 8b: Ligging van West-Vlaanderen binnen NW-Europa met aanduiding van de belangrijkste lijninfrastructuren (Bron: eigen verwerking)

Landbouwgebruik

Een groot deel van de West-Vlaamse ruimte wordt ingenomen door de landbouwsector. Deze sector is sturend voor de agrarische structuur waaronder agrarische activiteiten zoals veeteelt, akkerbouw, groenteteelt, bosbouw en tuinbouw worden begrepen. West-Vlaanderen is de meest landelijke Vlaamse provincie. Land- en tuinbouw zorgen in grote delen van de provincie voor een open landschap. Vooral in de polderstreek is dit opvallend. In 2017 werd in West-Vlaanderen 63 % van de kadastrale oppervlakte gebruikt door land- en tuinbouw. Op Vlaams niveau was dit in dezelfde periode 44,7 %[60]. Met meer dan 8.000 (2019) bedrijven (beroepsland- en tuinbouwers) heeft West-Vlaanderen het hoogste percentage aan landbouwbedrijven van alle Vlaamse provincies. Op twintig jaar tijd nam het aantal bedrijven met 37 % af[61].

Wanneer er wordt gekeken naar de landbouwtypologie kan men in West-Vlaanderen vier regio's onderscheiden: de polderstreek, de zandstreek, de zandleemstreek en de leemstreek. De kuststreek valt buiten deze indeling, aangezien hier nauwelijks aan landbouw wordt gedaan.

De bodemgeschiktheid in de **polders** is opvallend homogeen. De kleigrond is moeilijk te bewerken maar zeer vruchtbaar: de hele streek is geschikt voor akkerbouw en grasland. Voor de overige teeltgroepen is de streek

[60] *Statbel – Kadaster 2017*
[61] *Statbel – Landbouwtelling 2000 en 2019*

meestal ongeschikt, met uitzondering van fruitteelt waarvoor ze plaatselijk matig geschikt is. In de landbouweconomie van deze streek nemen de varkens en het pluimvee een tamelijk belangrijke plaats in. De polders vallen ook op door de grootte van de landbouwbedrijven. Hier vindt men de grootste landbouwbedrijven van West-Vlaanderen[62].

In de **zandstreek** is de bodemgeschiktheid vrij heterogeen. Het is een streek waarvan de grond van nature uit weinig vruchtbaar is. Verbetert men de grond door aanvoer van organische en chemische (of kunstmatige) meststoffen, dan maakt men de grond matig geschikt[63]. Boomkwekerijen zijn geschikt tot zeer geschikt op zandbodems en ook voor de teelt van glasgroenten, extensieve groenteteelt en fruit is deze streek geschikt. Het potentieel van de gronden zijn dus zeer verschillend. Typisch voor de zandstreek is het relatief hoge aandeel van weiden en grasland. Ook de tuinbouw is sterk aanwezig. Daartegenover heeft de zandstreek het laagste aandeel graangewassen in het totale cultuurareaal. Ook telt de zandstreek de kleinste beroepslandbouwbedrijven van de provincie[64].

Ook in de **zandleemstreek** is het beeld van de bodemgeschiktheid versnipperd. Belangrijk is de polyvalentie: veel gronden zijn geschikt voor drie, vier of zelfs vijf teeltgroepen, zoals extensieve groenteteelt, glasgroenten, fruit en in mindere mate ook intensieve groenteteelt. Deze mogelijkheden maken van de zandleemstreek een zeer interessant landbouwgebied. In de zandleemstreek springt de tuinbouw in het oog. Het gaat vooral om groenteteelt in de openlucht. Belangrijk is dat binnen de zandleemstreek de groenteteelt vooral voorkomt in het Roeselaarse (het gebied begrensd door de lijn Kortemark-Houthulst-Zonnebeke-Lendelede-Meulebeke-Kortemark). In de zandleemstreek zijn de beroepstuinbouwbedrijven groter dan elders in de provincie. De zandleemstreek valt ook op door de grote aanwezigheid van varkensteelt.

De **leemstreek** is de rijkste bodemstreek van het land. De landbouwgrond is er beter en vruchtbaarder dan elders in het land. De situatie is vrij homogeen. Zeer veel gronden zijn zeer geschikt voor akkers en grasland. Ook voor extensieve groenteteelt en fruit is de leemstreek geschikt. De streek is vergelijkbaar met de polders wegens de hoge geschiktheid voor akkers en grasland. De leemstreek heeft evenwel nog bijkomende mogelijkheden voor extensieve groenteteelt en fruit. In de leemstreek is tuinbouw zwak aanwezig. Hier zijn het vooral de akkers die het beeld bepalen, met graangewassen en aardappelen. De leemstreek heeft weer grotere beroepslandbouwbedrijven[65].

Erfgoed

Erfgoed kan men definiëren als hetgeen dat is overgebleven uit het verleden en wat we het bewaren waard vinden voor de volgende generaties. Binnen Vlaanderen wordt een onderscheid gemaakt tussen het onroerende erfgoed, wat zowel het archeologisch erfgoed, het bouwkundig erfgoed, het landschappelijk erfgoed als het varend erfgoed omvat en het roerend erfgoed en immaterieel erfgoed. Het onroerend erfgoed is het meest voorkomende erfgoed. Om een beschermde status te krijgen doorloopt dit erfgoed een proces met verschillende stappen. De minister bevoegd voor onroerend erfgoed kan een goed beschermen als het omwille van de erfgoedwaarden van algemeen belang is. Er zijn vier mogelijke vormen van bescherming: een beschermd monument, een beschermd cultuurhistorisch landschap, een beschermd stads- of dorpsgezicht en een beschermde archeologische site[66].

Naast het beschermde erfgoed is er ook de Landschapsatlas, een belangrijk beleidsdocument voor erfgoed binnen Vlaanderen. Deze atlas is een inventaris van de relicten van de traditionele landschappen waarin de landschapskenmerken weergegeven worden als ze erfgoedwaarde bezitten.

Erfgoed kan zoals aangegeven betrekking hebben op een groots landschap maar kan evengoed bestaan uit een enkele boom of kapel. Er zijn verschillende statuten die het erfgoed beschermen dat verspreid ligt binnen de provincie. Zo worden deze gevrijwaard voor onze nakomelingen. Binnen West-Vlaanderen zijn er dertien sites

---

[62] *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen, 2002, p. 56-57*
[63] *Forget, A.-J.C. 1961 Atlas van België – Landbouw. Nationaal comité voor Aardrijkskunde, commissie voor de nationale atlas*
[64] *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen, 2002, p. 57*
[65] *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen, 2002, p. 58*
[66] *https://www.onroerenderfgoed.be/soorten-erfgoed).*

erkend als uitzonderlijke culturele en natuurlijke site, waardoor ze beschermd zijn als UNESCO-werelderfgoed. Het gaat dan van begijnhoven, stadhuizen, belforten tot zelfs de volledige historische stadkern van Brugge.

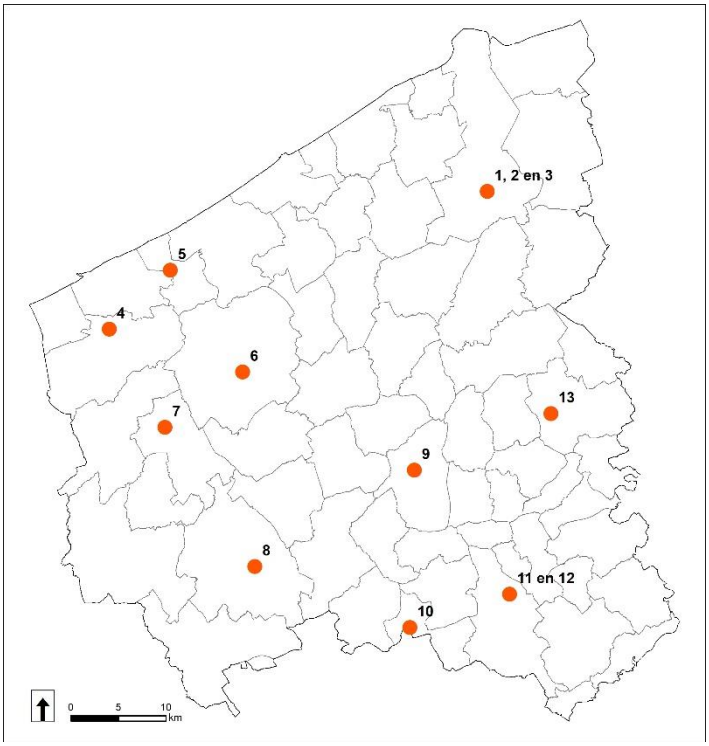

Legende

1 - Historische stadskern Brugge
2 - Begijnhof Brugge
3 - Belfort en hal Brugge
4 - Landhuis en belfort Veurne
5 - Belfort en Hal Nieuwpoort
6 - Stadhuis en belfort Diksmuide
7 - Stadhuis en belfort Lo
8 - Belfort en lakenhal Ieper
9 - Stadhuis en belfort Roeselare
10 - Stadhuis en belfort Menen
11 - Sint-Elisabethbegijnhof Kortrijk
12 - Belforttorenf Kortrijk
13 - Belfort en hal Tielt

Figuur 9: Aanduiding van de UNESCO werelderfgoed sites in West-Vlaanderen (Bron: eigen verwerking)

(DEZE KAART VERVANGEN DOOR FOTO'S – LAYOUT OPDRACHT)

West-Vlaanderen is ook erg gekend om het vele Wereldoorlog-erfgoed en dan voornamelijk dat uit WO I. De relicten uit WO I concentreren zich vooral in de Westhoek (onder andere oorlogskerkhof Tyne Cot in Zonnebeke, Menenpoort in Ieper, site van de Dodengang in Diksmuide, Hill 62 in Zillebeke). De relicten uit WO II liggen meer verspreid over de provincie, met als bekendste voorbeeld de site van de Atlantikwall in Raversyde. Naast het Wereldoorlog erfgoed zijn ook de vele kasteeldomeinen kenmerkend voor de provincie. Denk hierbij aan het kasteeldomein van Tillegem in Brugge, het Kasteel d'Aertrycke en het kasteel van Wijnendale in Torhout. Ook de militaire verdedigingslinies zoals de Staats-Spaanse Linies (in Brugge, Damme en Knokke-Heist) en de Vauban-vestingsteden (onder andere in Ieper, Menen en Veurne) zijn bekend binnen West-Vlaanderen.

Groengebieden

De provincie West-Vlaanderen staat niet gekend als een bosrijke provincie, dat blijkt ook uit de kaart van de digitale boswijzer[67]. Deze digitale boswijzer is een weergave van de bodembedekking door bos. Bos wordt hierbij gedefinieerd als een bosoppervlakte van minstens 0,5 ha, een lengte/breedte verhouding van minstens 2,5 en een sluitingsgraad van minstens 50 % (dit is een andere definitie voor bos dan in het Bosdecreet wordt gebruikt). Om de bosoppervlakte te bepalen maken we gebruik van de Vlaamse Bosinventaris. Voor de Provincie West-Vlaanderen bedraagt volgens de tweede Bosinventaris de bosoppervlakte 7.503 ha, dat is een bosindex van 2,35 % (uitgevoerd in de periode 2009-2019)[68].

Op de kaart van de digitale Boswijzer komt de zone rond Brugge, Oostkamp, Beernem en Wingene duidelijk naar voor als bosrijk gebied. Dit is ook een gebied met een groot aandeel aan groene woonzones (woonpark). Ter hoogte van Torhout is het Wijnendalebos goed te zien. Daarnaast komen in het westelijk deel van de provincie enkele grotere concentraties van bossen voor: het Vrijbos, de Gasthuisbossen en de omgeving van de

[67] *Geopunt – metadata dataset 'Digitale boswijzer Vlaanderen 2018'*

[68] *Vlaamse bosinventaris (1997-1999, 2009-2019), Agentschap voor Natuur en Bos*

Palingbeek tot de Kemmelberg. In het overige deel van West-Vlaanderen is de concentratie aan bos in het algemeen eerder beperkt.

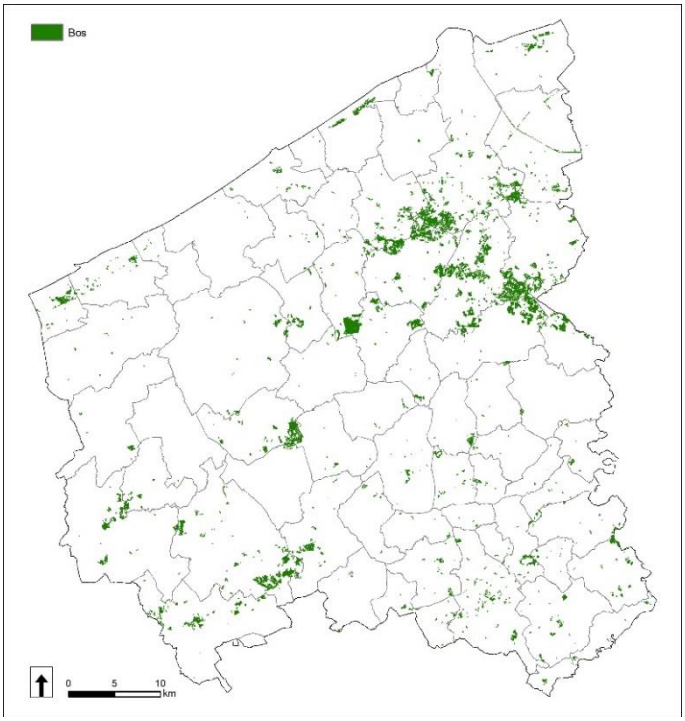

Figuur 10: Digitale boswijzer Vlaanderen 2018 (Geopunt, eigen bewerking).

Bos is uiteraard niet de enige verschijningsvorm van natuur of groen. Daarom kijken we aanvullend ook naar de kaart van het groenaanbod (figuur 12). Deze kaart geeft aan in welke mate het groen in Vlaanderen functioneert als verschillende types groen: buurtgroen, wijkgroen, stadsdeelgroen, stadsgroen en stadsbos[69]. De kaart geeft een inzicht in de mate waarin deze types van groen ergens aanwezig zijn binnen een vastgelegde maximumafstand. Op basis van deze kaart kan nagegaan worden waar het groenaanbod hoog of laag is, en dit per type groen.

Functieniveau	**Maximumafstand**	**Minimumareaal**
1. buurtgroen	< 400 m	> 0,2 ha
2. wijkgroen	< 800 m	> 10 ha (park: > 5 ha)
3. stadsdeelgroen	< 1.600 m	> 30 ha (park: > 10ha)
4. stadsgroen	< 3.200 m	> 60 ha
5. stadsbos	< 5.000 m	> 200 ha

Onderstaande kaart van het groenaanbod duidt enkele hotspots van grotere groengebieden in West-Vlaanderen aan. Deze komen grotendeels overeen met de bossen zoals weergegeven op de kaart van de digitale boswijzer. We zien een duidelijke aanwezigheid van verschillende types groen in de streek rond Brugge, Torhout, Oostkamp, Beernem en Wingene. De vele kasteelparken en het gebied van het Bulskampveld dragen hiertoe bij. Langs de kust kan een tweede zone worden onderscheiden. De aanwezigheid van de duinen speelt hierin een belangrijke rol. Ook in de Westhoek komen concentraties van verschillende types groen voor, meer bepaald in en rond Heuvelland, de IJzervallei met de omgeving van de Blankaart… De provincie West-Vlaanderen tracht het groen dichter bij de burger te brengen door middel van de provinciale domeinen zoals ’t Veld, de Kemmelberg, de Gavers, de Palingbeek, het Zwin…

[69] *Vranckx, S., Hambsch, L. & Bomans, K. (2018). Eindontwikkeling en implementatie meetinstrument Regionale OmgevingsKwaliteit (miROK), studie uitgevoerd in opdracht van Departement Omgeving*

In het overige deel van de provincie daarentegen is er geen groenaanbod of louter een aanbod aan buurtgroen terug te vinden.

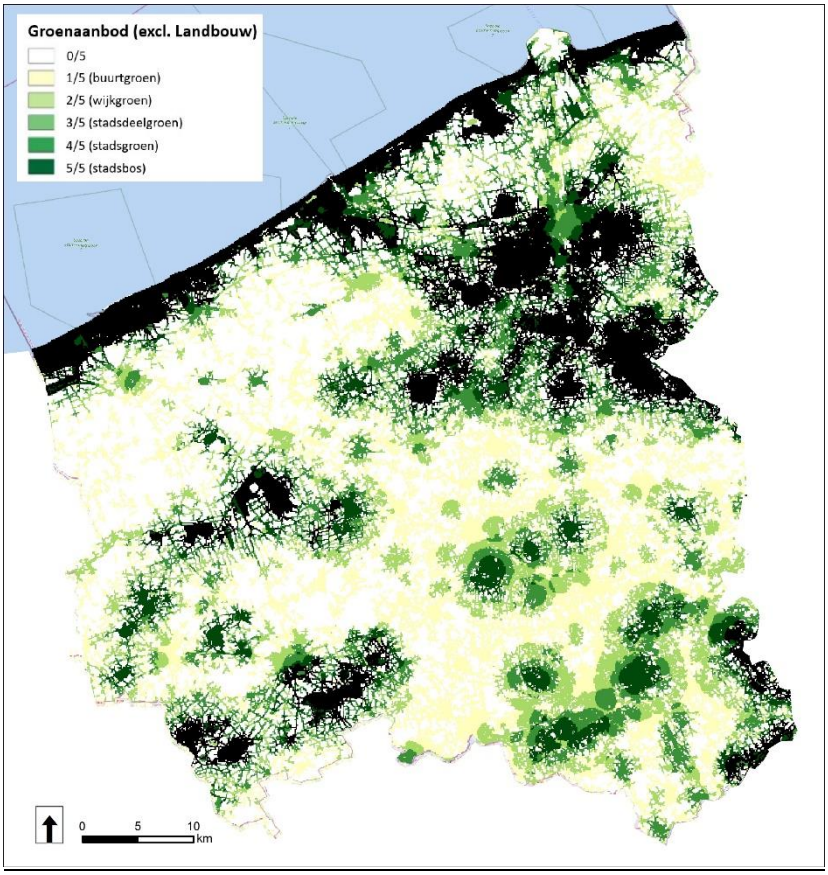

Figuur 11: Groenaanbod in Vlaanderen, toestand 2013 op basis van landgebruik (excl. landbouw)69.

Noot: deze kaart is opgebouwd uit rastercellen van 100 m op 100 m (1 ha). De kaart is dus geen exacte weergave van waar het groen aanwezig is en hoe groot het is. Zo is het centrum van Brugge ingekleurd als stadsgroen omdat dat type groen daar aanwezig is voor de bewoners. De kaart geeft dus een goede weergave van het soort aanbod en de locatie, maar geeft geen correcte grootorde van het groen aan.

UITDAGINGEN

Als West-Vlamingen staan we voor heel wat uitdagingen. Heel wat van deze uitdagingen hebben een ruimtelijke component. In de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen bekijken we hoe we deze uitdagingen zullen aanpakken. Maar vooraleer we hierover kunnen nadenken, moeten we de uitdagingen eerst detecteren.

We groeperen de uitdagingen in vier thema's, zo vermijden we een te sectoraal overzicht te geven, maar zetten we volop in op een geïntegreerde benadering van de uitdagingen. De vier thema's die we behandelen zijn:

- **Fysisch systeem**: de natuurlijke omgeving
- **Mens**: demografie
- **Activiteiten**: Alle handelingen die we doen in het kader van werken, levensonderhoud en ontspanning. Dit thema is opgedeeld in vier subthema's:
    - voedsel en grondstoffenproductie;
    - produceren en verhandelen van goederen – aanbieden van diensten;
    - kopen van goederen;
    - vrijetijdsbesteding.
- **Bewegen**: alle bewegingen die we doen om te werken, te ontspannen…

De uitdagingen worden opgebouwd door de feiten (hoe is het vandaag) en de verwachtingen (hoe zullen de feiten evolueren in de toekomst) voor West-Vlaanderen te verzamelen en naast elkaar te leggen. In het literatuuronderzoek '*Feiten, verwachtingen en uitdagingen voor West-Vlaanderen'* worden al deze feiten, verwachtingen en uitdagingen per thema besproken. Wil je te weten komen waar een uitdaging vandaan komt? Verdiep je dan gerust in het document dat terug te vinden op onze website: www.west-vlaanderen.be/beleidsplanruimte.

Fysisch systeem

Het fysisch systeem is de natuurlijke omgeving die bepaald wordt door de combinatie van het reliëf, de samenstelling van de bodem en de waterhuishouding. Deze drie elementen bepalen wat er op een plek mogelijk is, ze bepalen dus het bodemgebruik en de ruimtelijke ontwikkelingen. Omgekeerd heeft het bodemgebruik zelf ook een belangrijke invloed op het fysisch systeem. Zo leggen bijvoorbeeld bijkomende bebouwing en verharding extra druk op het watersysteem.

Door acties te ondernemen in de natuurlijke omgeving heeft de mens invloed op de drie basisonderdelen van het fysisch systeem. Uiteraard heeft niet alleen de mens een impact, ook het klimaat heeft een grote impact op het fysisch systeem. De huidige klimaatverandering, waar ook de mens een effect op heeft door zijn invloed op het klimaatsysteem[70], speelt hierin een belangrijke rol.'

We stellen vast dat de menselijke activiteiten en de klimaatverandering voor effecten zorgen in en op het fysisch systeem die tot heel wat problemen kunnen leiden (bv. overstromingen door te veel verharding, *erosie** door verkeerd bodemgebruik). Om een antwoord te kunnen bieden op deze problemen moeten we **ons gedrag en onze activiteiten meer aan het fysisch systeem aanpassen**. Maar het zal ook nodig zijn om het **fysisch systeem zelf aan te passen en (verder) te laten evolueren**.

Een belangrijke uitdaging is het beperken van de klimaateffecten en het tegengaan van de worst-case-scenario's (klimaatmitigatie). Maar ook het omgaan met de klimaateffecten (*klimaatadaptatie**) en het **klimaatrobuust** maken van onze open ruimte, dorpen en steden zijn belangrijk. **Hoe gaan we om met extreme neerslag, met overstromingen, met hitte en met droogte?**

Heel wat van de te verwachten problemen situeren zich bij het element water. Het is een grote uitdaging om in te spelen op het **risico van bijkomende overstromingen**, zowel vanuit de zee als vanuit de waterlopen. Hierbij is het cruciaal om de impact van de overstromingen (zowel aan de waterlopen als aan de kustlijn of polders) te beperken. Het is belangrijk om verhardingen, bebouwing of de ophoging van gronden, die een cruciale rol spelen in het watersysteem, te vermijden.

We staan ook voor een grote uitdaging in verband met de **droogteproblematiek** (meer langdurige periodes van droogte) en het effect op de grondwatervoorraad. Dit kan tot waterschaarste leiden met gevolgen voor onder andere de drinkwatervoorraad, de diepgang van waterlopen voor scheepvaart, productieprocessen, irrigatie in de landbouw en impact op de natuur. Het watersysteem van de Westhoek en de polders is afhankelijk van water vanuit Frankrijk en Oost-Vlaanderen, wat ervoor zorgt dat deze streken zeer kwetsbaar zijn. Er moet voldoende aandacht zijn voor het aanvullen van de tekorten. In relatie met deze problematiek staat ook het bewaken van de **waterkwaliteit van het oppervlakte- en het grondwater**.

In de steden is het een uitdaging om het hitte-eilandeffect te verlagen.

De trend van **bijkomende bebouwing en verharding** legt een druk op het fysisch systeem, op het watersysteem en op de open ruimte. Om dit in kaart te brengen kijken we naar de verhardingsgraad, de bebouwingsgraad en de inname van groene ruimte.

- In 2018 wordt de verhardingsgraad (zowel bebouwing al verharding) van West-Vlaanderen volgens de bodembedekkingskaart geschat op 12 %[71]. (Er is nood aan een betrouwbaar monitoringsysteem om de evolutie van de verhardingsgraad in kaart te brengen.)
- De bebouwingsgraad van West-Vlaanderen steeg van 4,8 % (in 2015) naar 5 % (in 2020)[72].

[70] *IPCC syntheserapport – klimaatverandering 2014*

[71] *Bodemafdekkingskaart , provincie.incijfers.be. (Het betrouwbaarheidsinterval op schaal van Vlaanderen is ± 1,2 %, de foutenmarge op niveau van de provincie is niet gekend)*

[72] *GRB / provincies.incijfers.be*

- De oppervlakte aan groene ruimte in West-Vlaanderen daalde van 84,5 % (in 2013) naar 82,4 % (in 2019). Onder groene ruimte worden alle types bodembedekking met uitzondering van gebouwen, wegen en spoorwegen verstaan[73].

De trend van bijkomende bebouwing en verharding en het verdwijnen van groene ruimte is een zachte, maar evenwel een duidelijk waarneembare trend. Het is een grote uitdaging om ervoor te zorgen dat we voldoende open en groene ruimte vrijwaren en behouden.

Het is ook een belangrijke uitdaging om de **daling** van de **biodiversiteit** tegen te houden. In Vlaanderen is er een algemeen gestaag verlies aan biodiversiteit, met ingrijpende gevolgen voor natuur en het welzijn van de mens. De biodiversiteit levert verschillende *ecosysteemdiensten** zoals bestuiving, klimaatbeheersing, bodemvruchtbaarheid, drinkwaterwinning. Als de biodiversiteit onder druk staat, komen ook deze ecosysteemdiensten onder druk.

De versnipperingsgraad van de natuur is zeer hoog. In Vlaanderen is 90 % van de natuurclusters kleiner dan 1 ha en is 27 % van de totale oppervlakte natuur verdeeld over clusters die kleiner zijn dan 10 ha[74]. In West-Vlaanderen is 93,5 % van de natuurclusters kleiner dan 1 ha en is 28,6 % van de totale oppervlakte natuur verdeeld over clusters die kleiner zijn dan 10 ha. Versnippering heeft directe en indirecte effecten op de instandhouding van soorten en populaties. Het kan leiden tot het verdwijnen van soorten en aantasting van ecosysteemdiensten. Het zijn vooral verbindingen tussen natuurgebieden die ontbreken[75]. Hoe kunnen we de daling stoppen én hoe kunnen we terug voor een toename zorgen?

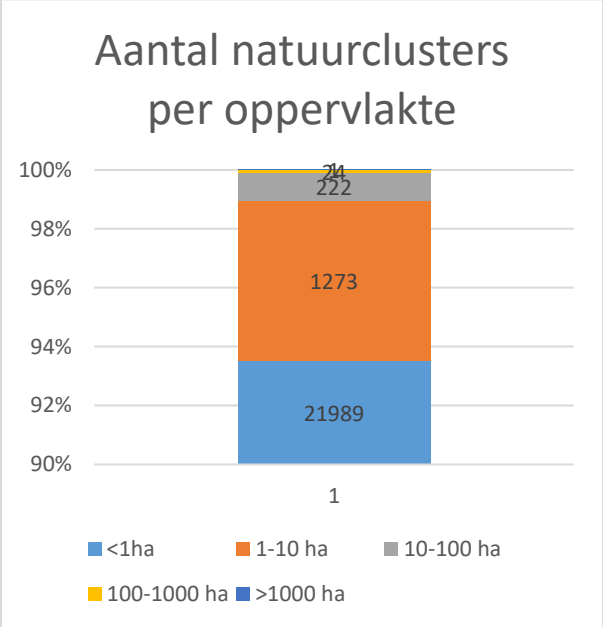

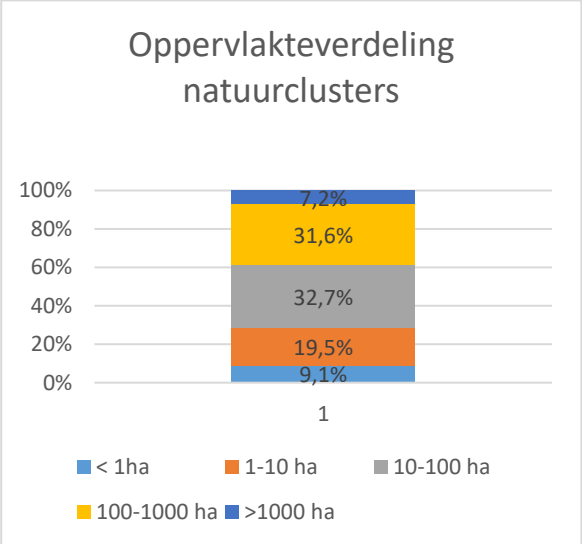

(GRAFIEK MOET NOG BETER LEESBAAR GEMAAKT WORDEN CONFORM ONDERSTAAND VOORBEELD – LAYOUT OPDRACHT)

[73] *Landgebruiksbestand, provincies.incijfers.be*
[74] *Natuurrapport 2020 – data op basis van de landgebruikskaart 2016*
[75] *Natuurrapport 2020*

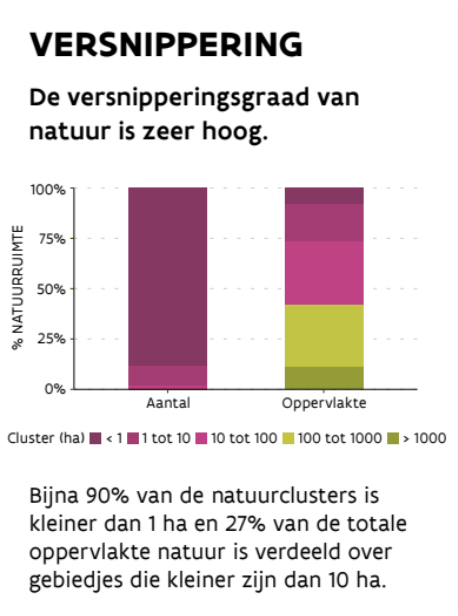

De **bodemkwaliteit, bodemzorg en erosieproblematiek** stellen ons ook voor belangrijke uitdagingen.

Technologische evoluties zorgden ervoor dat activiteiten **minder grond- of bodemgebonden werden**. Dergelijke activiteiten hebben geen rechtstreekse band met het fysisch systeem, ze hoeven dus niet per se op het niveau van het maaiveld voorzien te worden. Daartegenover staan **technische evoluties in het bodemgebruik die een impact hebben op het fysisch systeem**, zoals energieproductie; hoe verzoenen we dat? Onze provincie is uitermate geschikt voor de productie van windenergie, maar hoe gaan we om met deze nieuwe landschappen?

Het is een overkoepelende uitdaging om te kunnen omgaan met de **evolutie van het landschap.** Zowel het fysisch systeem als het bodemgebruik en dus de andere thema's 'Activiteiten', 'Bewegen' en 'Mensen' hebben een belangrijk invloed op het landschap en de evolutie ervan.

Mensen

De demografische evolutie heeft een grote ruimtelijke impact. De groei van de bevolking en de samenstelling van de gezinnen bepaalt hoeveel en welke woontypologieën er nodig zijn en dus ook hoeveel ruimte daarvoor nodig is. Ook de locatie van een woning speelt een belangrijke rol omdat ze een grote impact heeft op het mobiliteitsgedrag. Hoe ver is de woning gelegen van de werkplek, en van voorzieningen zoals scholen of winkels? En op welke manier zijn ze bereikbaar? Kan dit te voet, met de fiets, met het gemeenschappelijk georganiseerd vervoer of kan het enkel met de auto? De beschikbaarheid, de nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen bepalen mee de levenskwaliteit van een plek. De evolutie en nabijheid van de voorzieningen hebben een belangrijke impact op de kwaliteit en keuze van onze woonomgeving.

De combinatie van de bevolkingsevoluties, zoals vergrijzing, vergroening[76] en migratie aan de ene kant en economische factoren zoals tewerkstelling, welvaart, rentestand, bouwkost of woningprijzen aan de andere kant, bepalen de evolutie van de woonbehoefte binnen Vlaanderen en onze provincie. Een combinatie van deze factoren zal mee bepalen waar we wonen, hoe groot we wonen, of we kiezen voor nieuwbouw of renovatie, of we kunnen investeren in een tweede verblijf; en dus hoe groot de ruimtevraag voor wonen uiteindelijk zal zijn en hoeveel en hoe we ons zullen verplaatsen.

De **uitdagingen rond demografie, wonen en voorzieningen** zijn daarom sterk met elkaar verweven.

In de periode 2010 – 2021 is in West-Vlaanderen het aantal kleine huishoudens (1 of 2 personen) met 13,3 % toegenomen en is het aantal grote huishoudens (3 personen of meer) met 3 % afgenomen. Het totale aantal huishoudens is toegenomen met 7,6 %[77]. Zowel voor de bevolking als het aantal huishoudens wordt een blijvende toename verwacht. Dit leidt tot een stijging van de vraag naar woongelegenheden – zonder rekening te houden met woongelegenheden die vrij komen te staan. Deze stijging is niet in elke gemeente even groot, in enkele gemeenten zal er zelfs een bevolkingsafname zijn.

Uit de prognoses van de huishoudens blijkt dat in West-Vlaanderen het bestaande en het potentiële aanbod aan woningen voldoende is om tot 2027 te voorzien in de huishoudenstoename[78]. De vaststelling is dus dat er in West-Vlaanderen voldoende aanbod aan bestemd woongebied is om de toekomstige behoefte aan woongelegenheden op te vangen. De vraag naar wooneenheden in de toekomst zal vooral bestaan uit kleinere woningen voor 1- en 2-persoonshuishoudens. Gelet op deze vraag, de verdere trend van verdichting in stedelijke gebieden en dorpen en een *onderbezetting** (of lage bezettingsgraad) van het woonpatrimonium, is er zelfs een overaanbod aan mogelijke bijkomende woongelegenheden. **De uitdaging is dan ook om het overaanbod aan mogelijke bijkomende woongelegenheden te vermijden**.

72 % van de woningen in België is onderbezet[79]. Vlaanderen en dus ook West-Vlaanderen wordt gekenmerkt door een sterke onderbezetting van het woonpatrimonium. Onderbezetting komt vooral voor bij ouderen van wie de kinderen het huis uit zijn en waardoor er een aantal kamers leeg komen te staan.

Er is een stijging van de huishoudens bestaande uit één à twee personen en het overgrote deel aan woongelegenheden is voorzien voor grotere gezinnen. Er is dus een mismatch tussen het aanbod aan woontypologieën en de vraag vanuit de diverse doelgroepen van de bevolking. Er is een tekort aan sociale huur- en koopwoningen, huurwoningen in het algemeen, betaalbare woningen voor jonge gezinnen en aangepaste woningen voor ouderen. 56 % van de nood aan sociale huurwoningen is ingevuld in West-Vlaanderen[80]. **De uitdaging bestaat erin om te zorgen dat het juiste aanbod en de juiste typologieën gerealiseerd worden zodat die tegemoet komen aan de vraag**.

De markt speelt al in op de vraag naar kleinere woningen voor kleinere gezinnen (één à twee personen) en op de vraag naar betaalbare woningen door appartementen te voorzien en rijwoningen te bouwen op kleine

---

[76] *Vergroening duidt op een stijgend aantal geboortes en dus op een verjonging/vergroening van de bevolking.*

[77] *Rijksregister / provincies.incijfers.be*

[78] *Provincie West-Vlaanderen (2017) Evaluatie en onderzoek ter ondersteuning van de West-Vlaamse woonprogrammatie*

[79] *Ruimte voor wonen – ruimterapport Vlaanderen*

[80] *Vlaamse maatschappij voor sociaal wonen / provincies.incijfers.be*

kavels. **Daarbij is het een uitdaging om te zorgen dat zowel het (compacter) wonen als de woonomgevingen die ontwikkeld worden, duurzaam en kwaliteitsvol zijn**.

In West-Vlaanderen dateert op vandaag:

- 26 % van de bewoonde woningen van voor 1946;
- 36 % is gebouwd tussen 1946 – 1980;
- 20 % is gebouwd tussen 1980 – 2000;
- 18 % dateert van na 2000.[81]

Veel woningen zijn dus verouderd en niet meer aangepast aan de energienormen en kwaliteitseisen van vandaag. **De uitdaging is om te zorgen dat er binnen dit patrimonium een renovatie of vernieuwing op gang komt**. Hoe kunnen we hiervoor zorgen?

De woonondersteunende voorzieningen (bv. handelszaken, postkantoren) in enkele dorpen en gehuchten verdwijnen. Daarnaast is er ook een schaalvergroting en bundeling van de onderwijs- en zorgvoorzieningen. **De uitdaging is om te zorgen dat de dorpen leefbaar blijven**. Leefbaarheid is een perceptie van de leefomgeving. Voorzieningen hebben een invloed op de leefbaarheid, maar het is zeker niet de enige factor.

[81] *Kadaster / provincies.incijfers.be*

Activiteiten

Dit thema bespreekt alle handelingen die mensen doen in het kader van werken, levensonderhoud en ontspanning. Deze handelingen hebben een belangrijke impact op het ruimtegebruik in onze provincie. Het geheel van activiteiten is zeer omvangrijk en divers.

De activiteiten komen ofwel gebundeld voor, ofwel verspreid in de open ruimte. Het spreidingspatroon zorgt ervoor dat mensen heel wat verplaatsingen moeten doen om te gaan werken, inkopen te doen of te ontspannen. Dit vormt een belangrijke logistieke uitdaging.

De activiteiten nemen heel wat ruimte in, en vragen ook vaak ruimte bij. Dit zorgt voor een belangrijke **druk op het functioneren van de open ruimte** voor voedsel, biodiversiteit en water. Het heeft ook een impact op zowel het ruimtegebruik, de leefomgeving van de mensen als de milieugebruiksruimte. Het omgaan met deze druk vanuit de activiteiten is een uitdaging.

Om een beter inzicht te krijgen in de verschillende onderdelen, wordt het thema 'Activiteiten' opgesplitst in vier subthema's: 'Voedsel- en grondstoffenproductie', 'Produceren en verhandelen van goederen - aanbieden diensten', 'Kopen van goederen' en 'Vrijetijdsbesteding'.

Voedsel- en grondstoffenproductie

De West-Vlaamse voedsel- en grondstoffenproductie wordt gekenmerkt door een grote diversiteit wat betreft productie-elementen, productiemethoden, vermarkting, schaalgrootte, bedrijfsstructuur en ruimtelijke impact.

De belangrijkste ruimtelijke uitdagingen rond voedsel-en grondstoffenproductie in West-Vlaanderen worden grotendeels bepaald door een combinatie van verschillende externe factoren zoals veranderende economische omstandigheden, nood aan water en energie, klimaatverandering, demografische evoluties en de milieu-impact door de productie zelf.

De voedsel- en grondstoffenproductie speelt een belangrijke rol in de West-Vlaamse open ruimte. West-Vlaanderen heeft zowel in absolute als relatieve cijfers de grootste grondinname voor landbouw van alle vijf de Vlaamse provincies. In 2017 werd 63,1 % van de West-Vlaamse ruimte ingenomen door landbouw. De grote verscheidenheid aan agrarische activiteiten bepaalt in sterke mate de diverse West-Vlaamse landschappen. Naast de conventionele grondgebonden landbouw ontstaan er steeds meer vormen van voedselproductie waarbij de ondergrond minder bepalend is. Niet-grondgebonden landbouw of grondloze landbouw, zoals glastuinbouw en intensieve veeteelt, gaan vaak gepaard met nieuwe constructies en verhardingen, die ook een visuele impact hebben op het landschap. De economische druk op de landbouwers wordt steeds groter. Het aantal actieve landbouwers daalt en de sector vergrijst. Tussen 2000 en 2019 daalde het aantal landbouwbedrijven met 37 %[82], de gemiddelde oppervlakte van een land- of tuinbouw bedrijf wordt bijgevolg steeds groter. Terwijl in 2011 nog 56,6 % van de landbouwbedrijven een oppervlakte had die kleiner was dan 20 ha, was dit aandeel in 2016 al gezakt tot 54,4 %. Tegelijkertijd steeg het aantal land- en tuinbouwbedrijven met een oppervlakte groter dan 50 ha van 10,2 % in 2011 naar 12,5 % in 2016[83]. Ook de oppervlakte van de stallen in de veeteelt wordt steeds groter.

Door de moeilijke marktsituatie en veranderende wetgeving opteren steeds meer bedrijven om aan schaalvergroting te doen. **Het vormt dan ook een uitdaging om met deze schaalvergroting en groei om te gaan, zonder de landschappelijke waarden van onze diverse West-Vlaamse landschappen aan te tasten.** Dit geldt ook voor het gebruik van (hernieuwbare) energie, die vaak een impact heeft op het landschap en de robuustheid van de ecosystemen.

Heel wat agrarische bedrijven kiezen voor **landbouwverbreding** (1 op de 5 bedrijven doet aan een vorm van landbouwverbreding[84]): naast voedsel- en grondstoffenproductie worden één of meerdere nevenactiviteiten aangeboden. Vaak vragen deze **nevenactiviteiten** bijkomende **ruimte**. Zo neemt het aantal korte keten

[82] *Statbel – landbouwtelling 2000 en 2019*

[83] *FOD Economie, verwerking Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen*

[84] *WES & UGent (2019) Agrobusinesscomplex in West-Vlaanderen*

initiatieven, waarbij landbouwers hun producten rechtstreeks aan de klant verkopen, in snel tempo toe. De grens tussen (para-)agrarische en niet-agrarische nevenactiviteiten is niet altijd even scherp en leidt vaak tot spanning.

Als gevolg van de stopzetting en schaalvergroting van vele agrarische bedrijven, verliezen heel wat hoeves hun agrarische functie. Sommige vrijgekomen landbouwbedrijven en hoeves worden gekocht door niet-landbouwers, wat leidt tot een residentialisering van het platteland. De landbouwgronden verliezen hun voedsel- en grondstofproducerende functie en krijgen een nieuwe, niet-agrarische functie. Daarnaast vinden steeds meer *zonevreemde** activiteiten (niet-landbouw bedrijven, horeca, feestzaaltjes …) plaats in agrarisch gebied, al dan niet op *gedesaffecteerde hoeves**. De open ruimte wordt in toenemende mate verhard en versnipperd, dit zowel door de hoofdfuncties van de open ruimte als door de verspreide en geïsoleerde activiteiten in de open ruimte (wonen, kleinhandel, bedrijvigheid …). Dit leidt tot een grote ruimtelijk-maatschappelijke druk op de ontwikkeling van de aanwezige landbouwbedrijven. **De uitdaging is dan ook om met de leegstand en de druk van deze niet-agrarische functies op de open ruimte om te gaan.**

Het gebruik van de bodem is nog altijd bepalend voor de voedsel- en grondstoffenproductie. Alleen is er binnen de agrarische sector, door het ontstaan van nieuwe technologieën en technieken, een evolutie die aangeeft dat het grondgebonden aspect niet altijd meer doorslaggevend zal zijn voor deze activiteiten. Dit heeft tot gevolg dat voedsel- en grondstoffenproductie niet uitsluitend op het platteland, maar ook binnen stedelijke gebieden en de stadsranden kan voorkomen. **Stadslandbouw** kan een antwoord bieden op enkele ruimtelijk-maatschappelijke vraagstukken (bv. korte keten, hernieuwbare energie, ruimtebeslag…).

Ontginningsgebieden kunnen slechts tijdelijk gebruikt worden voor de winning van oppervlaktedelfstoffen en krijgen na verloop van tijd een nieuwe functie/nabestemming. **Het is een uitdaging om de ontginning zo duurzaam mogelijk te laten verlopen en een nabestemming op maat te voorzien.**

Produceren en verhandelen van goederen - aanbieden van diensten

Onze economie wordt opgebouwd uit verschillende sectoren en deze hebben samen een grote ruimtelijke impact. Deze sectoren zijn sterk afhankelijk van de nationale en internationale economische situatie en blijven gestaag groeien. Daarnaast zorgt de automatisering en robotisering van de industrie voor een grotere productie. Deze groei zorgt enerzijds voor een bijkomende vraag naar ruimte om te ondernemen, maar zorgt ook voor een bijkomende logistieke groei.

De industrie is de motor van onze economie, met zowel maatschappelijke als persoonlijke (werk)belangen. Daarnaast hebben industriële en logistieke activiteiten een grote impact op onze leefomgeving. Zo wordt de bijkomende ruimte voor industriële activiteiten meestal gezocht in agrarisch gebied. Dit zorgt voor spanning met andere sectoren, individuen en (woon)gebieden.

Uit behoeftestudies blijkt dat er de komende jaren nog nood is aan bijkomende ruimte voor bedrijven. Het huidige aanbod zal niet volstaan. Het is een grote uitdaging om aan deze behoefte te kunnen voldoen en na te gaan hoe en waar we dit doen: ruimte aansnijden, bedrijvigheid verweven in kernen, bedrijvigheid stapelen …

Er kan ruimte bespaard worden door productieprocessen efficiënter te organiseren. Het traject Saving Space[85] leert ons dat er veel ruimte gewonnen kan worden op bestaande bedrijven en bedrijventerreinen. Zo kan er bijvoorbeeld in de hoogte gewerkt worden. Dit zorgt op zijn beurt dan weer voor een grote landschappelijke impact op zowel de open ruimte als op het woongebied.

Het vervoer van goederen en mensen zorgt voor een grote druk op de weginfrastructuur, wat ook bijdraagt aan de toename van files. Hierbij zorgen verspreide werk- en woonplekken voor inefficiënte verplaatsingen.

[85] *https://www.west-vlaanderen.be/ruimtelijke-planning/beleidsplan-ruimte/onderzoeken-beleidsplan-ruimte*

De ruimtevraag door economische en logistieke groei vormt dus een algemene uitdaging.

West-Vlaanderen telt heel wat leegstaande bedrijfsgebouwen en verlaten bedrijfssites: in West-Vlaanderen stond in 2020 4,4 % van de bedrijfsgebouwen leeg[86]. Dit is hoger dan het Vlaamse gemiddelde van 3,7 %. Voor leegstaande bedrijventerreinen die in steden en dorpen zijn verweven, is er een zekere druk aanwezig om deze om te vormen (*reconversie**) naar wonen. Maar het lukt ook om een belangrijk deel van het aanbod (voor kleine bedrijfspercelen) aan bedrijfsruimte te halen uit dergelijke reconversieprojecten. **Het vormt dan ook een uitdaging om op een weldoordachte manier met reconversieprojecten om te gaan.**

Een op de zes economische vestigingen in West-Vlaanderen ligt in de open ruimte. Samen maken ze een kwart van de oppervlakte uit van alle economische vestigingen[87]. Bedrijven in de open ruimte nemen gemiddeld méér ruimte in, in vergelijking met bedrijven in een dorp of stad. De tewerkstelling ligt er in verhouding iets lager: ongeveer een op acht werknemers in West-Vlaanderen werkt op een economische vestiging in de open ruimte. Ook kunnen bestaande vergunde bedrijven via een *planologisch attest** nog verder uitbreiden in de open ruimte. **Het omgaan met dergelijke uitbreidingsvragen in de open ruimte vormt een uitdaging.**

West-Vlaanderen wordt geconfronteerd met een **arbeidskrapte**. Er worden daarom werkkrachten van buiten de provincie gezocht, dit brengt logistiek en mobiliteit met zich mee. Eind juni 2018 werkten 6 215 Franse grensarbeiders in West-Vlaanderen en gingen 787 West-Vlaamse grensarbeiders werken in Frankrijk. De grensarbeidersstroom tussen Frankrijk en West-Vlaanderen is in beide richtingen het grootst in Kortrijk. Eind juni 2018 telde West-Vlaanderen 853 Nederlandse grensarbeiders. Omgekeerd gingen 405 West-Vlaamse grensarbeiders werken in Nederland. Hier is de arbeidersstroom in beide richtingen het grootst in Brugge[88].

Er wordt een **logistieke groei** verwacht. Verhoudingsgewijs zal deze sterker zijn voor de binnenvaart en het spoor dan voor het wegtransport. In absolute cijfers zal het toch vooral het wegtransport zijn dat zal groeien; we moeten deze infrastructuur dus voldoende performant houden. In principe zijn er voldoende watergebonden bedrijfsgronden, maar veel bedrijven op deze gronden maken geen gebruik van het water. **Watergebonden locaties exclusief voorbehouden en opnieuw invullen met watergebonden bedrijvigheid is een belangrijke uitdaging.**

Kopen van goederen

Kleinhandel is elke vorm van commerciële activiteit met verkoopoppervlakte die zich in hoofdzaak richt op de particuliere eindverbruiker. Het gaat om activiteiten met 'verkoop' als hoofdfunctie zoals dit het geval is in winkels, baanwinkels, grootwinkelbedrijven, discounts, grootwarenhuizen of shoppingcentra. Deze activiteiten onderscheiden zich sociaaleconomisch door het aangeboden assortiment en de vorm van beheer[89].

Niet-detailhandel, namelijk: horeca, cultuur, diensten, ontspanning en transport en brandstoffen, wordt hier niet bij gerekend[90].

Kleinhandel heeft een invloed op de fysieke ruimte. Zo verdwijnen meer en meer winkels uit de stads- en dorpscentra en zijn er nieuwe detailhandelsontwikkelingen op perifere locaties, buiten de stad, die een goede autobereikbaarheid en gratis parkeerplaatsen voor klanten hebben. Perifere locaties van kleinhandel, dikwijls autolocaties, hebben dan ook een invloed op het verplaatsingsgedrag van de mensen. Dit fenomeen heeft ook een impact op de aantrekkelijkheid en beleving van steden en gemeenten, zowel voor mensen die er wonen als voor toeristen die er komen shoppen.

Daarnaast is kleinhandel nauw gerelateerd met socio-economische tendensen zoals bevolkings- en inkomenscijfers. Denk bijvoorbeeld aan evoluties in de bevolkingssamenstelling en de koopkracht, aspecten die

---

[86] *Bezettingstabel VLAIO*

[87] *Eigen verwerking gegevens VLAIO, gecombineerd met gegevens van de provinciale belastingsdienst*

[88] *West-Vlaanderen ontcijferd (POM, 2019)*

[89] *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan, www.west-vlaanderen.be/ruimtelijke-planning/provinciaal-ruimtelijk-structuurplan*

[90] *IDEA, MAS & GeoIntelligence. (2015, januari). Interprovinciale studie detailhandel: Rapport Provincie West-Vlaanderen 2012-2014.*

op hun beurt weer een impact hebben op de aankoopbesteding van goederen. Maar ook de consument zélf verandert. Meer en meer consumenten vertonen 'shoppinggedrag' en men koopt producten aan waar (volgens de consument) de beste prijs en/of kwaliteit wordt geboden, waar de meest onderscheidende producten verkrijgbaar zijn of waar de grootste keuze aangeboden wordt. Nieuwe technologische ontwikkelingen zoals e-commerce bevorderen dit koopgedrag nog.

Al deze tendensen binnen kleinhandel hebben implicaties voor het ruimtegebruik in West-Vlaanderen.

De potentiële groei van de kleinhandelssector in West-Vlaanderen is op vandaag eerder beperkt[91]. Los van deze vaststelling moeten we ons afvragen of de West-Vlaamse kleinhandel wel voldoende ruimtelijk aantrekkelijk is. West-Vlaanderen heeft een groot aandeel aan leegstaande winkels (in 2020 bedroeg de leegstand in West-Vlaanderen 9,2 %), in het bijzonder in de kustgemeenten (11,1 % leegstand) en in de centra van de centrumsteden (excl. Brugge) en de dorpen. De leegstand steeg van 6,2 % in 2010 naar 9,2 % in 2020. De toename van de leegstand is het grootst in centrale winkelgebieden. Heel wat leegstaande panden kregen een andere invulling als horeca of dienstverlening[92]. De uitdaging is om de **handelskernen te versterken** en **de leegstand aan te pakken.**

De stijging van perifere kleinhandelsontwikkelingen, plekken met veel ruimte en een goed bereikbaarheidsprofiel ten aanzien van wegverkeer, leidt tot leefbaarheidsproblemen, zowel ter plekke als in de centraal gelegen stad- en dorpscentra. Op perifere locaties lijkt een kwaliteitsverhoging onontbeerlijk.

Daarnaast maakt de **toenemende vergrijzing** duidelijk dat de ouder wordende bevolking, die geconfronteerd wordt met een verminderde mobiliteit, steeds minder kan genieten van een basiswinkelaanbod. Dit fenomeen doet zich overal voor, maar des te meer in de dorpen van het buitengebied.

Niettemin de West-Vlaming een **hoge koopbinding** met zijn eigen streek heeft, kiest hij ook voor het toenemende fenomeen van **e-commerce**.

Vrijetijdsbesteding

Vrije tijd is de tijd die men niet hoeft te besteden aan verplichte of noodzakelijke activiteiten zoals (huishoudelijk) werk, zorg en studie, het is een subjectieve ervaring. Vrijetijdsbesteding gaat over een brede waaier aan activiteiten: sport, bezoeken aan musea en pretparken, toeristische logies, fietsen, wandelen, vrijwilligerswerk, uit eten…

We focussen ons op de activiteiten die een zekere bovenlokale ruimtelijke relevantie hebben:

- Alles wat betreft **logies** in al zijn vormen (bv. hotels, vakantieparken, vakantiewoningen, B&B's, campings).
- Alle mogelijke **bezienswaardigheden** (bv. musea, historische steden, pittoreske dorpen, cultuurhistorisch erfgoed).
- **Attractieparken** groot en klein (bv. Plopsaland, Bellewaerde, Sealife, outdoorcentra).
- Toegankelijke **groengebieden** met bijzondere aandacht voor de provinciale domeinen en stadsrandbossen en onze specifieke landschappen (bv. duinengordels en zeezichten, groene polders, glooiende heuvellandschappen, meanderende waterlopen).
- **Sportinfrastructuur,** zowel om sport te beoefenen (sporten) als te beleven (supporteren).
- **Openluchtrecreatie** (bv. fietsen, wandelen, mountainbiken, paardrijden, hengelen, golfen, sportvliegen).
- **Watergebonden** vrijetijdsbesteding (bv. jachthavens en aanmeerplaatsen, water- en jetski, zeilen, windsurfen, pleziervaart, kano, kajak).

Het gaat hierbij telkens om activiteiten met een aanzienlijke ruimtelijke impact en van sociaaleconomisch belang in West-Vlaanderen. Ze dragen bij tot het welzijn van de mens en tot diversificatie van de economie. Uiteraard zijn er nog andere toeristisch-recreatieve activiteiten die een ruimtelijke impact hebben (bv.

[91] *Interprovinciale detailhandelsstudie (2015)*

[92] *VLAIO, POM West-Vlaanderen*

schouwburgen, expohallen, cinema's). Deze bevinden zich steeds in een stedelijke context. Hier zit een belangrijke uitdaging voor wat betreft de inplanting van dergelijke nieuwe activiteiten op een plek die voldoende **bereikbaar** is.

Binnen het toerisme kunnen verhoogde transportkosten een impact hebben op de bestemmingskeuze en/of het transportmiddel om er te geraken. In de eerste plaats zal dit gevolgen hebben op de lange afstandsbestemmingen en de luchtvaart. De korte afstandsbestemmingen en de milieuvriendelijke transportmiddelen (trein, fiets…) zullen hierdoor aan belang winnen[93]. Voor West-Vlaanderen zorgt een combinatie van innovatie (elektrische fiets) en bewuste bestemmingskeuze (korte afstand bestemmingen) er bijvoorbeeld voor dat het belang van en de druk op het toeristisch recreatief fietsnetwerk nog sterker zal toenemen. Filevorming, parkeerdruk, gebruik van het gemeenschappelijk georganiseerd vervoer, trage verbindingen en alternatieve vervoersmodi zijn allemaal zaken met een belangrijke link tussen vrijetijdsbesteding en mobiliteit.

Er zijn dus een aantal uitdagingen op vlak van **mobiliteit**:

- Zoals het zoeken naar een afstemming tussen mobiliteitseffecten en verwachtingen vanuit onze vrijetijdsbesteding in het kader van **bereikbaarheid** (gemeenschappelijk georganiseerd vervoer, randparking, inzetten op alternatieve modi, combimobiliteit).
- Er is een sterke stijging in het gebruik van zowel functionele als recreatieve fiets- en wandelverbindingen. Er zijn missing links en onveilige punten, daarnaast is er een vraag naar een betere **uitrusting** en meer rustpunten.
- We merken een verdere intensivering van het recreatief gebruik van de multifunctionele jaagpaden. Dit zorgt op sommige plaatsen voor **conflicten** met andere gebruikers of nabijgelegen activiteiten (bedrijvigheid, al dan niet watergebonden).

Op veel bestemmingen is het toerisme nauw verbonden met de natuurlijke omgeving. Toeristen zoeken graag de natuur op als ze met vakantie gaan: wandelen in de duinen, spelen in het bos. Bepaalde ecosystemen en vooral hun landschappelijke aantrekkelijkheid zijn troeven voor toeristen. Het verdwijnen ervan zou bijgevolg een impact hebben op toerisme.

In 2018 maakten 5,1 miljoen recreatieve fietsers gebruik van het West-Vlaams fietsnetwerk. Dit is een enorme stijging ten opzichte van de 3,3 miljoen gebruikers uit 2010[94]. Ook het aantal wandelaars steeg enorm[95].

West-Vlaanderen wordt gekenmerkt door een **tekort aan toegankelijk groen (lokaal en bovenlokaal)** terwijl men steeds meer zoekt naar openlucht recreatieve vrijetijdsbesteding dichtbij huis. Dit manifesteert zich in een vraag naar bijkomend toegankelijk groen en een overdruk in de bestaande gebieden. Het aantal bezoekers stijgt in alle provinciale domeinen. Tussen 2014 en 2018 verdubbelde het aantal bezoekers in het provinciaal sport- en natuurcenter De Gavers[96]. Vanuit de vrijetijdsbesteding ontstaat er dus een druk op de open ruimte. Deze druk op de open ruimte, en de druk vanuit andere activiteiten, zorgt ervoor dat zowel de natuurwaarden als de recreatieve waarden in het gedrang komen. Het is een uitdaging om hier een antwoord op te bieden en plekken te zoeken waar het recreatieve aanbod verder uitgebouwd kan worden, maar ook om de recreatieve en ecologische doelstellingen met elkaar te verzoenen. Het is eveneens een uitdaging om een antwoord te bieden op de stijgende vraag naar verschillende types van recreatie op en aan het water.

Vrije tijd heeft voornamelijk een impact op het voorzieningenapparaat (bv. sportinfrastructuur, *recazaken**) en op de tweede verblijven. De rol die **steden en dorpen** vervullen binnen de vrijetijdsbesteding onderging de voorbije jaren een belangrijke evolutie en kent verschillende uitdagingen:

- omtrent de vraag naar andere vormen van vrijetijdsbesteding (bv. open ruimte voor culturele activiteiten in open lucht);

---

[93] *verkeersbureaus.info/nieuws/2019/11/19/144708-dit-zijn-de-trends-rondom-duurzaam-reizen-in-2020/*

[94] *Westtoer, Onderzoek bij recreatieve fietsers op het fietsnetwerk (2018)*

[95] *Sport Vlaanderen, gebaseerd op aantal leden van wandelclubs*

[96] *Jaarrapporten en verslagen van de verschillende domeinen, Dienst Minawa*

- omtrent de inzet van de publieke ruimte;
- omtrent de druk en de vraag naar tweede verblijven aan de kust (in 2016 werd 44,2 % van de woongelegenheden in de kustgemeenten niet permanent bewoond[97]);
- omtrent de druk op kleinere dorpen door de stijgende vraag naar vakantiewoningen en bed and breakfasts maar ook door *reca**.

Veel van het bestaande aanbod voor vrijetijdsbesteding is in open lucht georganiseerd. De **indoorfaciliteiten** zijn vaak gedateerd.

Er is in West-Vlaanderen een **tekort aan *bovenlokale sportinfrastructuur**[98]**. Daarnaast worden we ook op toeristisch-recreatief vlak geconfronteerd met specifieke ruimtevragers, zoals motorcross, waar wel vraag naar is maar die moeilijk een plaats vinden. Het is een uitdaging om hiervoor een geschikte ruimte te vinden, waarbij er geen conflict is met andere functies en gebruikers.

Overal in West-Vlaanderen is er **vraag naar meer mogelijkheden om te kamperen[99]**. Er is een tendens naar meer differentiatie in het bestaande en toekomstige kampeeraanbod. Daarnaast zijn een aantal van de bestaande kampeerbedrijven op vandaag geen toonbeeld van beeldkwaliteit.

[97] *Het aantal tweede verblijven in Vlaanderen in 2016, Studiedienst Vlaamse Regering - Departement Kanselarij en Bestuur (2017)*

[98] *Sport Vlaanderen, Naar een globaal sportinfrastructuurplan voor Vlaanderen (2016)*

[99] *Westtoer*

Bewegen

Mobiliteit betekent letterlijk 'beweeglijkheid'. Het laat mensen toe om op een volwaardige manier deel te nemen aan de samenleving. Mensen verplaatsen zich omdat ze op verschillende locaties wonen, werken, winkelen, recreëren, studeren, verzorgd worden, enz. Daarnaast is mobiliteit essentieel voor onze economie: om te kunnen produceren en consumeren, moeten goederen immers verplaatst worden van de ene plaats naar de andere.

Deze verplaatsings- en vervoersbehoeften invullen, leidt tot een waaier aan bewegingen via verschillende soorten vervoersmodi: te voet, fiets, auto, vrachtwagen, bus, motor, trein, schip, vliegtuig… Om tot een performant mobiliteitssysteem te komen, is er een uitgebreid netwerk opgezet van wegen, spoorwegen, treinstations, havens, parkings, maar ook fietssnelwegen, stallingen aan overstappunten, wandelbruggen of fietstunnels. Dit maakt zowel individuele verplaatsingen als collectief en gemeenschappelijk georganiseerd vervoer mogelijk[100].

Het mobiliteitssysteem staat onder druk of oefent zelf druk uit op andere systemen. Dit zorgt voor heel wat uitdagingen.

- Ons versnipperd ruimtegebruik gaat gepaard met een hogere vraag naar (goederen)transport, een hoger gebruik van de auto, hogere transportkosten, hogere filekosten, langere reistijden voor pendelaars en duurdere infrastructuur voor openbaar vervoer[101,102]. Onze ruimtelijke ordening is met andere woorden mee bepalend voor de hoeveelheid verkeer, de verdeling van de vervoerswijzekeuze (= *modal split**) en de negatieve effecten van het verkeer (verkeersongevallen, emissie broeikasgassen, luchtvervuiling, geluidshinder…)[103]. Mobiliteit beïnvloedt op haar beurt ook de locatiekeuzes van activiteiten en de structuur van onze ruimte[104].
- Het dichte netwerk van lijninfrastructuren (wegen, spoorwegen, waterwegen) zorgt voor een verregaande fragmentatie van onze ruimte. Deze fragmentatie veroorzaakt niet alleen een impact op het landschap, maar heeft ook een achteruitgang van ecosystemen, natuurlijke habitats en de soortenrijkdom tot gevolg. Door de barrièrewerking van deze infrastructuur bestaat er bovendien een probleem voor de migratie van dieren. Onze regio behoort tot de meest gefragmenteerde gebieden van Europa[103].
- Zowel het personenvervoer als het goederenvervoer blijft toenemen[105], wat zorgt voor capaciteitsproblemen en congestie. Zo staan de Belgische bestuurders op de derde plaats in de Europese Unie voor wat het aantal verliesuren door files betreft[106]. Bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen zoals het toenemend belang van e-commerce dragen hiertoe bij[107].
- Er werd jarenlang een focus gelegd op de auto in vergelijking met andere vervoersmodi, en dit zowel naar ruimtelijke inrichting (bv. van steden) als naar infrastructuur (bv. openbaar domein, sterke uitbouw autowegennet, ontbreken van fietspaden). Daarbij werd nauwelijks of geen rekening gehouden met bepaalde wetmatigheden van het menselijk gedrag[108]. Als met bijvoorbeeld door omstandigheden wordt verplicht om langer onderweg te zijn, dan neemt men maatregelen zoals een sneller vervoermiddel, een andere route, verhuist men of solliciteert men voor een andere job dichter bij huis.
- De mentaliteit binnen onze samenleving zorgt er mede voor dat er nauwelijks een verschuiving van de vervoerswijzekeuze (= *modal shift**) plaatsvindt. De mensen nemen 'uit gewoonte' de wagen en voor sommigen vormt de auto nog steeds een statussymbool.

---

[100] *Brouwers et al. (2017). Mira Systeembalans 2017: Milieu-uitdagingen voor het energie- mobiliteits- en voedingssysteem in Vlaanderen.*
[101] *European Environment Agency. (2016). Urban Sprawl in Europe.*
[102] *Departement Omgeving. (2019). Monetariseren van de impact van urban sprawl in Vlaanderen.*
[103] *Ruimterapport Vlaanderen – een ruimtelijke analyse van Vlaanderen (2018)*
[104] *Verhetsel A. (2015). Expertenadvies Afstemmen ruimte en mobiliteit in stedelijke gebieden. Departement Transport en Ruimtelijke Economie Universiteit Antwerpen in opdracht van Vlaamse Overheid, Afdeling Juridische en beleidsontwikkeling, Antwerpen.*
[105] *EU Reference Scenario 2016: Energy, transport and GHG emissions – Trends to 2050.*
[106] *EU Transport Scoreboard, 2016.*
[107] *Ruimterapport Vlaanderen – een ruimtelijke analyse van Vlaanderen (2018)*
[108] *VRP, 2017. Manifest Mobiliteit 2.0.*

- De dominantie van de auto in de personenmobiliteit wordt ook in de hand gewerkt door het fiscaal gunstregime van de salariswagen, dat als onderdeel van het loonpakket ter beschikking wordt gesteld aan de werknemers, waardoor het autogebruik nog toeneemt[107].

De manier waarop onze ruimte is geordend, beïnvloedt onze manier van verplaatsen. Ons versnipperd ruimtegebruik vertaalt zich onder andere in een hoge transportvraag, hoger autogebruik, duurdere infrastructuur voor openbaar vervoer en beperkter gebruik van actieve transportmodi (wandelen, fietsen)[109]. In de verspreide bebouwing lopen de verplaatsingen met de auto zelfs op tot 77 % en slechts 5 % gebeurt te voet[110]. Mensen kiezen veelal uit 'gewoonte' de auto voor verplaatsingen[111]. Dat brengt **grote uitdagingen voor een toekomst naar meer duurzame en nieuwe mobiliteit** met zich mee. West-Vlaanderen hinkt wat betreft een **duurzame vervoerswijzekeuze** achterop ten opzichte van andere provincies. Een gedragsverandering (**mental shift**) en verschuiving naar duurzamere transportmodi (**modal shift**) zijn dus noodzakelijk, maar vormen tegelijk een grote uitdaging.

We zullen ook meer transportmodi moeten combineren (combimobiliteit). Plekken waar verschillende vervoersmodi samenkomen, zogenaamde **mobipunten**, kunnen ruimtelijke ontwikkelingen sturen. De inplanting van nieuwe mobipunten op de juiste locatie vormt daarbij een uitdaging.

We moeten bij toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen rekening houden met de nabijheid van gemeenschappelijk georganiseerd vervoer, deelmobiliteit[112] **en fietsinfrastructuur**. Dit uitgangspunt is een grote uitdaging voor West-Vlaanderen omdat er gebieden zijn met een beperkter aanbod aan gemeenschappelijk georganiseerd vervoer en/of een lager voorzieningenniveau.

Er zijn heel wat ontwikkelingen op vlak van **nieuwe mobiliteit**, zoals zelfsturende en zelfrijdende auto's en vrachtwagens. Deze ontwikkelingen zullen een impact hebben op ons gedrag en de inrichting van de ruimte die nu nog moeilijk in te schatten is. De keuzes van vandaag mogen de nieuwe oplossingen van morgen ook niet belemmeren.

---

[109] Departement Omgeving (2019) Monetariseren van de impact van urban sprawl in Vlaanderen.
[110] Declercq et al. (2017). Onderzoek Verplaatsingsgedrag Vlaanderen 5.3. (2017-2018)
[111] De Standaard. (2019, mei 8). Zelfs voor 1 kilometer kruipt de Vlaming achter het stuur.
[112] Autodelen, fiets- en stepverhuur nabij opstapplaatsen voor gemeenschappelijk georganiseerd vervoer

STRATEGISCHE VISIE

Met deze Conceptnota van het Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen wil de deputatie het debat aangaan over de ruimtelijke toekomst van West-Vlaanderen. Om dit debat op gang te brengen worden er een aantal ambities voor 2040 voorgesteld. Tijdens de publieke raadpleging wensen we na te gaan of er draagvlak is voor deze ambities, waar nuances nodig zijn en waar de ambities bijgestuurd moeten worden. In de verdere opmaak van het Beleidsplan Ruimte evalueren we welke instrumenten ingezet kunnen worden, wat haalbaar is ten aanzien van de bestaande wetgeving, wat er financieel-economisch haalbaar is en waar we als provincie specifiek aan willen werken. Het is belangrijk dat er een draagvlak is voor een toekomstig ruimtelijk beleid waar we allemaal samen aan kunnen werken.

In afwachting van het definitieve Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen worden er nog planprocessen en visies uitgewerkt die kaderen in het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan (PRS).

Het is duidelijk dat we in West-Vlaanderen voor heel wat uitdagingen staan, zowel ruimtelijk als niet-ruimtelijk. De **strategische visie** van het Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen is de langetermijnvisie voor de ruimtelijke ontwikkeling. Ze geeft aan hoe de gewenste ruimtelijke ontwikkeling op lange termijn eruit zal zien en geeft richting aan hoe we de uitdagingen het beste aanpakken. We richten ons op 2040, uiteraard wachten we niet tot 2040 maar komen we vandaag al in actie.

De **strategische visie** is opgebouwd uit **vier ruimtelijke principes en twaalf strategieën**.

De vier ruimtelijke principes vormen de **krachtlijnen** van het ruimtelijk beleid. Elk van deze ruimtelijke principes legt een andere focus op de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en bevat ambities voor 2040. Iedere ruimtelijke ontwikkeling moet steeds getoetst worden aan deze vier principes. De principes dienen dus steeds samen bekeken worden:

- **Herkennen én erkennen van het fysisch systeem**
- **Optimaliseren van het rendement van de bebouwde en verharde ruimte**
- **Uitbouwen van een netwerk van kernen**
- **De identiteit van het cultuurlandschap geeft richting aan haar toekomstige ontwikkelingen**

Bij elk van deze principes formuleren we een visie voor 2040. Deze visie bevat telkens verschillende ambities, maar ook nog een aantal vraagstukken over hoe we de visie kunnen realiseren. Deze vraagstukken willen we verder uitklaren in het debat dat we voeren tijdens de publieke raadpleging.

Om de visie voor 2040 waar te maken kunnen we niet wachten tot 2040 om aan de slag te gaan. Op weg naar 2040 moet er al actie ondernomen worden om de geformuleerde ambities waar te kunnen maken. In de beleidskaders werken we verder uit hoe we de visie op korte termijn zien en welke acties we zullen ondernemen. Deze beleidskaders maken nog geen onderdeel uit van de Conceptnota.

Om de visie voor 2040 naar beleidskaders te vertalen werken we met strategieën. Deze strategieën leggen een bepaalde thematische klemtoon en worden later in het proces op maat en gebiedsgericht uitgewerkt. Elke strategie bevat **een manier om onze doelstellingen te bereiken**. Uit elke strategie kunnen één of meerdere beleidskaders met bijhorend actieprogramma voortvloeien. Het is dus een tussenstap richting de beleidskaders met bijhorende acties.
Er kunnen beleidskaders zijn die:

- aansluiten bij de ruimtelijke werven die Vlaanderen vooropstelt. De provincie wenst deze mee te helpen realiseren om voor bepaalde gebieden in West-Vlaanderen een regisseursrol op te nemen.
- de provincie zelf in partnerschap wil uitvoeren.
- de provincie wil faciliteren als kennispartner naar gemeenten toe.
- de provincie wil faciliteren als kennispartner naar de regio’s toe.

In het volgende hoofdstuk wordt elk ruimtelijk principe apart besproken. Eerst wordt kort de inhoud van het principe uitgelegd. Nadien worden verschillende ambities voor 2040 voorgelegd, deze bevatten de visie-elementen en de doelstellingen.

Uit elk principe worden verschillende strategieën gedestilleerd. Deze worden in het hoofdstuk 'Strategieën' kort samengevat. De uitwerking van de strategieën zelf en verdere vertaling richting beleidskaders is voor een volgende fase in het proces van het Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen.

RUIMTELIJKE PRINCIPES

We formuleren vier ruimtelijke principes. Het zijn de essentiële dragers van de strategische visie.

Herkennen én erkennen van het fysisch systeem

Het fysisch systeem is de natuurlijke omgeving die bepaald wordt door de combinatie van het reliëf, de samenstelling van de bodem en de waterhuishouding. Menselijke activiteiten en klimaatverandering zorgen voor effecten in en op het fysisch systeem.
Om een antwoord te kunnen bieden op de uitdagingen waarvoor deze effecten zorgen, moeten we **ons gedrag en onze activiteiten meer aan het fysisch systeem aanpassen**. Het zal ook nodig zijn om het **fysisch systeem zelf aan te passen (klimaatadaptatie) en (verder) te laten evolueren**.

Het herkennen én erkennen van het fysisch systeem is een cruciaal ruimtelijk principe. We moeten weten wat het lokale fysisch systeem is om er rekening mee te houden en het te beschermen.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen moet het fysisch systeem een essentieel deel uitmaken van de ruimtelijke analyse en een bepalende factor zijn voor de mogelijke ontwikkelingen. Zo kunnen we geleverde ecosysteemdiensten zoals natuurlijke waterzuivering, verkoeling, belevingswaarde, infiltratie en tegengaan van erosie, maximaal benutten en inzetten. Hierbij is ook het verhogen van de biodiversiteit belangrijk.

Visie 2040 …

In 2040 heeft West-Vlaanderen een goed functionerend watersysteem waarbij regenwater maximaal kan infiltreren.

Zoet water is een te gegeerd product om zomaar te lozen in de waterlopen en versneld af te voeren naar de kanalen en de zee. Neerslag die niet wordt hergebruikt moet maximaal kunnen infiltreren in de bodem om zo de grondwatervoorraad aan te vullen. Grondwaterreserves leveren verschillende ecosysteemdiensten zoals meer biodiversiteit, minder noodzaak tot irrigatie in de landbouw en ze houden ook verdere verzilting tegen. In dit goed functionerend watersysteem wordt ook ingezet op waterbuffering die maximaal gecombineerd wordt met infiltratie en landschappelijke inkleding. Hiervoor moet het fysisch systeem over voldoende waterbergend vermogen beschikken in de beekvalleien.

Infiltratie is niet altijd mogelijk op de plek waar de neerslag is gevallen, denk maar aan volledig verharde sites of akkers waar water versneld afgevoerd wordt via drainagetechnieken of grachtenstelsels. Daardoor kan water niet ter plekke infiltreren wat nefast is voor het waterbergend vermogen van de bodem. Het blijft weliswaar belangrijk om het aspect van de ontwatering van het hinterland (de polders achter de kustlijn) mee te nemen. Bij zware regenval kan wateroverlast hier vermeden worden via een verhoogde wateropslag en indien noodzakelijk en in het kader van de veiligheid, kan water toch afgevoerd worden. In de strategieën moet onder andere bekeken worden hoe om te gaan met het poldersysteem, waarbij het *spoelen** van de polders en daarna het lozen in zee een belangrijk element is. Kan dit uitgespoelde water alsnog opgevangen en (na zuivering) hergebruikt worden?

Het watersysteem vervult ook andere functies: water is een product dat noodzakelijk is voor landbouw, natuur, drinkwater, scheepvaart, ecosystemen van beken en economische processen.
Oevers, bufferbekkens of overstromingsgebieden lenen zich gemakkelijk tot een natuurlijke inrichting, wat de biodiversiteit en waterzuivering ten goede komt. In bepaalde gevallen zal water opvangen en bijhouden noodzakelijk zijn en kan dit een belangrijke rol spelen voor de bevoorrading van de landbouw (bv. via watercaptatiebekkens). Er kan ook een recreatieve functie gekoppeld worden aan het watersysteem zoals zwemmen, vissen of watersport. Ingerichte ruimte voor infiltratie en waterbuffering in steden of dorpen biedt ook een oplossing tegen hittestress en kan samengaan met natuurwaarden die de biodiversiteit verhogen of met een vorm van recreatie.
Verschillende functies kunnen samen mogelijk tot een conflict leiden, daarom vraagt dit steeds een gebiedsgerichte aanpak op maat, met een duidelijke prioritaire doelstelling of functie. Hierbij wordt gezocht naar de compatibiliteit van deze functies. De gebiedsspecifieke noden en kenmerken (zoals bereikbaarheid) zijn hierbij doorslaggevend.

Bij centrumontwikkelingen speelt het *groenblauwe netwerk** een belangrijke rol en krijgt het voldoende ruimte om zo een aangename en kwalitatieve publieke ruimte te creëren. Het gaat hierbij niet enkel over het bestaande stedelijk groen behouden en opwaarderen. Bij reconversieprojecten of andere grootschalige stedelijke herinrichtingsprojecten zijn bijkomende groenvoorzieningen en ruimte voor water belangrijk. Er moet bij de inrichting van deze projecten dan ook steeds gebiedsgericht afgewogen worden in welke mate er wordt onthard en in welke mate het project de infiltratie van water in de bodem verhoogt. Het bijkomend groen (dat ook water nodig heeft) mag niet leiden tot bijkomende irrigatie, waardoor de verhoogde infiltratie zijn doel voorbij schiet.

Het *blauwe netwerk** zal op sommige plekken eerder een functionele rol hebben zoals bij stadsdistributie of het algemeen transport over het water gelinkt aan watergebonden bedrijvigheid. Op strategische locaties, die passen binnen het netwerk, worden er ook overslagplatformen gecreëerd.

Vanaf 2040 stijgt de verhardingsgraad in West-Vlaanderen niet.

Bijkomende verharding en bebouwing leggen druk op het watersysteem (ze zijn nefast voor infiltratie), op de biodiversiteit (ze versterken de versnippering) en hebben een impact op de beeldkwaliteit. Omdat we maximaal willen inzetten op de infiltratie van het regenwater kunnen we niet blijven bijkomend verharden. Daarom is de ambitie om de verhardingsgraad vanaf 2040 niet meer te laten stijgen. We wachten niet tot 2040 om hiervoor in actie te schieten. Het tempo waaraan we op vandaag bijkomend verharden bouwen we af richting 2040. De afbouw hiervan zal een specifiek plan van aanpak vergen. De ruimtevragen worden hiervoor in kaart gebracht, zodat we de nood aan ruimte kennen.

De *verhardingsgraad** is de verhouding tussen verharding en niet-verharding, ten opzichte van de totale grondoppervlakte van West-Vlaanderen (in 2018 bedroeg de verhardingsgraad van West-Vlaanderen 12 %)[113]. *Verharding** is de oppervlakte waarvan de aard en/of toestand van het bodemoppervlak gewijzigd is door het aanbrengen van artificiële, (semi-) ondoorlaatbare materialen (bv. folies) waardoor essentiële ecosysteemfuncties van de bodem verloren gaan. Hieronder wordt ook bebouwing begrepen maar waterdoorlaatbare verhardingen niet.

Om de verhardingsgraad niet te laten stijgen zal vanaf 2040 bijkomende verharding én bebouwing steeds gecompenseerd worden door ontharding. Ontharden is het herstellen van de niet doorlaatbare toestand van het bodemoppervlak zodat deze terug doorlaatbaar wordt en opnieuw essentiële ecosysteemfuncties kan vervullen. Het gaat dus om het uitbreken van verhardingen of het slopen van bebouwing. Bij het ontharden wordt geëvalueerd of de gronden bijvoorbeeld ingezet kunnen worden voor waterbuffering en/of als infiltratiegebied. Afhankelijk van de exacte locatie (in een stad, in het landelijk gebied …) wordt een doordachte functie op maat voorzien. Misschien is er nood aan publiek groen om *hitte-eiland**effecten tegen te gaan? De gronden kunnen ook een landbouw- of natuurinvulling krijgen voor zover deze invulling rekening houdt met het karakter van de bodem.
We moeten ook opletten waar en hoe er bijkomend wordt verhard en bebouwd. Bijkomende verharding of bebouwing in of nabij overstromingsgevoelige gebieden heeft een grotere impact op het watersysteem. Een gebiedsgerichte aanpak is cruciaal. De ontwikkeling van een visie en het inzetten van instrumenten voor deze gebieden is een prioriteit binnen de verdere uitwerking.

Hoe dit systeem van verharden en ontharden exact in zijn werk zal en kan gaan maakt onderdeel uit van de verdere uitwerking van de strategieën. Het gaat hier dus over een openstaande onderzoeksvraag waarbij het enerzijds gaat over de schaal van de verharding. De focus ligt hier voornamelijk op de grote innames door verharding en bebouwing. Maar ook de kleine innames hebben een effect op het watersysteem, hier kunnen sensibiliserende instrumenten onderzocht worden. Anderzijds gaat het over de schaal van de aanpak. Het is hierbij niet de bedoeling om dit per individueel dossier te bekijken, maar eerder op gemeentelijk, regionaal of provinciaal niveau.
Het is tevens aan de overheden om het goede voorbeeld te tonen. De provinciale ambitie is om dit voor de provinciale eigendommen reeds door te voeren vanaf 2030.

[113] *Bodemafdekkingskaart / provincies.incijfers.be*

In 2040 is onze kustlijn gewapend tegen de zeespiegelstijging, met zowel zachte als harde kustverdediging.

Het type kustbescherming hangt af van de lokale invulling maar ook de erosiegevoeligheid van een plek. Kustbescherming kan hard of zacht zijn, maar kan ook een combinatie van de twee zijn. Zo vragen de zeehavens een hardere bescherming dan een duingebied. Langs de bebouwde en bewoonde zeedijk kan het ook een combinatie zijn van een harde en zachte dijk, zoals de bestaande harde zeedijk in Middelkerke die deels omgevormd is tot een grasdijk. Een zachte dijk is een gecontroleerde duin die dankzij de begroeiing het zand beter vasthoudt. In combinatie met de bestaande harde zeedijk vormt het geheel een groene en ruime wandelpromenade. Vlaanderen voert hierover een proces met verschillende partners. De provincie werkt hier ook aan mee.

In 2040 is er een maximale afstemming tussen het bodemgebruik en het fysisch systeem.

Landbouw en natuur hebben door hun bodemgebruik meestal een directe link met het fysisch systeem (relatie tussen flora en de bodemsoort, relatie tussen fauna en flora en aanwezigheid van water …). Beide functies geven ook vorm aan de open ruimte. Daarom is de relatie tussen het bodemgebruik en het fysisch systeem vooral zichtbaar in de open ruimte. Er zijn uiteraard ook relaties te vinden tussen het bodemgebruik in de dorpen en steden en het fysisch systeem: bijvoorbeeld het groenblauwe netwerk dat door de kernen loopt of de locatie waar sommige dorpen zijn ontstaan, namelijk op de minder vruchtbare gronden.

De grondgebonden landbouw is nog steeds de belangrijkste beheerder van de open ruimte, ze staat in voor zowel het beheer als het behoud van de open ruimte. De grotere aaneengesloten gebieden (bv. de polders, de Westhoek en het gebied tussen de Schelde en de Leie) met grondgebonden landbouw worden behouden en versterkt. De landbouw verduurzamen is hier een belangrijk uitgangspunt. Dit wil zeggen dat de relatie met het fysisch systeem wordt versterkt en het fysisch systeem sturend is. Erosiegevoeligheid, watervoorraad, bodemkwaliteit… zijn elementen die hierbij doorslaggevend zijn. Deze verduurzaming zal tot keuzes en ingrepen leiden zoals grasranden inplanten aan perceelsgrenzen en waterlopen (in het kader van erosie), aangepaste teeltkeuze of ervoor kiezen om bepaalde hellingen te bebossen. Deze mogelijke ingrepen worden gebied specifiek onderzocht en bepaald.

De grote groene gebieden (natuurkernen en bossen), zoals de provinciale domeinen, de domeinen van het ANB of de natuurgebieden die beheerd worden door natuurverenigingen, spelen een belangrijke rol in de ruimte voor natuur, de versterking van de natuurwaarden en de natuurverbindingen op bovenlokaal niveau. De natuurwaarden in onze provincie worden richting 2040 versterkt door in te zetten op extra verbindingen en bijkomende natuur te ontwikkelen. Hierdoor zal de biodiversiteit verhogen maar wordt er ook een antwoord geboden op de recreatieve vraag en noden. Deze doelstellingen worden verder opgenomen in de strategieën.

In onze provincie beschikken we over een aantal grote (al dan niet toegankelijke) groene gebieden, maar dat geldt niet voor elke regio of streek. Niet elk type groen is overal goed bedeeld, dat blijkt ook uit de kaart van het groenaanbod (zie kaart 'Ruimtelijke schets' Figuur 11: Groenaanbod in Vlaanderen). De ambitie is om op deze vijf soorten groen[114] in te zetten (van buurtgroen tot een stadsrandbos), om zowel de biodiversiteit te verhogen als om het aanbod aan toegankelijk groen te verhogen.

De ontginning van onze ontginningsgebieden verloopt zo duurzaam mogelijk en er worden nabestemmingen op maat voorzien in relatie tot de noden van de omgeving zoals natuur, landbouw, recreatie, wateropslag, watervoorraad, bedrijvigheid of gemeenschapsvoorzieningen.

De soorten van bodemgebruik, die de meest directe relatie hebben met het fysisch systeem, moeten ook samen worden bekeken. Verwevenheid in de open ruimte zorgt voor win-win situaties, zowel voor het ruimtegebruik als voor de ecosysteemdiensten:

[114] *Ruimtelijke schets, de ruimtelijke nederzettings- en economische structuur, groengebieden.*

- Landbouw en natuur zijn geen concurrenten maar beheren samen de open ruimte. Waar mogelijk komen deze functies verweven voor. Natuur en landbouw geven ook meerwaarde aan elkaar en kunnen elkaar vinden in verschillende ecosysteemdiensten (grasranden remmen erosie af, bloemenranden trekken bestuivers aan, akkerstroken zijn voedsel- en schuilplaatsen voor akkervogels, enzovoort). Kleine landschapselementen spelen een belangrijke verbindende rol en dragen bij tot de biodiversiteit. Winderosie kan bijvoorbeeld tegengegaan worden door meer kleine landschapselementen te voorzien en de grootte van de percelen aan te passen. Door zo'n kleine landschapselementen of ingrepen (agrobiodiversiteit) te voorzien, draagt de landbouw ook onrechtstreeks bij aan een grotere biodiversiteit. Het is daarom belangrijk om het natuurlijke netwerk, dat onder andere bestaat uit kleine landschapselementen, te beschermen en te versterken.
- Aan het watersysteem kunnen – zoals hiervoor al vermeld – meerdere functies gegeven worden (recreatie, watervoorraad voor de landbouw, natuurlijke ontwikkelingen…). Verschillende functies samen kunnen mogelijk tot een conflict leiden, daarom vraagt dit steeds een gebiedsgerichte aanpak op maat met een duidelijke prioritaire doelstelling of functie.
- Heel wat vormen van vrijetijdsbesteding zijn gelinkt aan het beleven van de kwaliteiten van de open ruimte zoals die onder andere door het fysisch systeem zijn gevormd. Het gaat om wandelen, joggen, fietsen, paardrijden en andere activiteiten die je de open ruimte doen beleven door er in te bewegen. Het is een functie die dus bijna altijd verweven met een andere functie voorkomt. In bepaalde gebieden ontstaat er hierdoor een recreatieve druk, daarom moet dit gebiedsgericht worden bekeken in de strategieën.

In de open ruimte komt er een grote verscheidenheid aan soorten landbouwbedrijven voor: grondgebonden landbouw, *grondloze landbouw** of een combinatie van beide. De relatie tussen de grondloze landbouw en het fysisch systeem is onbestaande. Om verschillende redenen (bv. landschappelijk of bundeling van infrastructuur) kan een verweving tussen de grondgebonden en grondloze landbouw binnen een gemengd landbouwbedrijf gewenst zijn, in het bijzonder bij de veehouderij (bv. akkerbouw in combinatie met varkenshouderij). Grondloze landbouw heeft omwille van de bebouwing meestal een grotere landschappelijke impact, er moet dus voldoende aandacht zijn voor de aanwezige landschappelijke waarden. Daarnaast kan het ook wenselijk zijn om net te streven naar een bundeling van grondloze landbouw (bv. glastuinbouwzone in Roeselare) om de schaaleffecten op het vlak van ruimte, mobiliteit, energie, water en milieu op te vangen op de daarvoor geschikte plek en dus niet te verspreiden in de open ruimte. Deze bundeling kan ook gebeuren met andere niet-landbouwfuncties én in de hoogte (bv. Agrotopia in Roeselare). Zuinig ruimtegebruik bij de verdere ontwikkeling van landbouwbedrijven draagt bij aan de verduurzaming van de landbouw. Zowel bij grondgebonden als bij grondloze landbouw is zuinig ruimtegebruik en het rendement van de bebouwing (in de hoogte, combineren van agrarische functies…) belangrijk.

Sommige activiteiten zijn gelinkt aan de landbouwsector, maar vallen niet onder de grondgebonden of grondloze landbouw, zoals de verwerking van landbouwproducten … Deze activiteiten hebben ook geen relatie met het fysisch systeem. Wel hebben ze een relatie met de functie landbouw die voornamelijk in de open ruimte voorkomt. De ontwikkelingsmogelijkheden van deze verspreide activiteiten worden verder onderzocht in de open ruimte strategie. Ze maken mee onderdeel uit van het debat omtrent de verspreide activiteiten en geïsoleerde functies.

In 2040 staat de open ruimte niet onder druk door verspreide activiteiten en geïsoleerde functies.

Landbouw, natuur en bepaalde vormen van vrijetijdsbesteding hebben vaak een directe link met het fysisch systeem en zijn daardoor ook de voornaamste functies die de open ruimte vormgeven, het zijn de hoofdfuncties van de open ruimte.

In onze open ruimte komen er vandaag al heel wat functies voor die geen directe link hebben met het fysisch systeem en/of met de hoofdfuncties van de open ruimte. Het zijn veelal geïsoleerde en verspreide functies zoals woningen, bedrijven, horecazaken. Ze leggen druk op het fysisch systeem (bv. druk op het watersysteem door verhardingen) en zorgen vaak voor een mobiliteitsdynamiek. Ze leggen ook druk op de essentiële open ruimte functies en komen hiermee in conflict. Verspreide woningen komen bijvoorbeeld in conflict met

landbouwactiviteiten (geurhinder) of met energievoorzieningen (overlast door de inplanting van windturbines). Dergelijke activiteiten ontstaan vaak op een kleinschalige manier, binnen bestaande bebouwing en genereren initieel geen overlast voor of druk op de omgeving. Maar zodra ze beginnen groeien, botsen ze op grenzen. Een herlokalisatie is dan steeds een moeilijk ruimtelijk (en financieel) vraagstuk.

Het bestaan en ontstaan van deze verspreide activiteiten en geïsoleerde functies in de open ruimte zorgt voor een groot en divers vraagstuk. We maken een onderscheid tussen bestaande geïsoleerde functies of verspreide activiteiten en nieuwe geïsoleerde functies of activiteiten. Voor deze laatste groep moeten we dus nadenken over de toekomst van leegkomende gebouwen (zoals stopgezette landbouwbedrijven).

- De bestaande vergunde functies die geen link hebben met het fysisch systeem en die niet verenigbaar zijn met de open ruimte, kunnen verder uitbouwen. Dit is mogelijk zolang er geen verdere grondinname is en er geen bijkomende dynamiek gecreëerd wordt. Zolang deze activiteiten in stand worden gehouden, wordt er ook gezocht naar een meerwaarde voor het fysisch systeem en de voornaamste open ruimte functies (bv. tuinen inzetten om de biodiversiteit te verhogen, zoeken naar ecosysteemdiensten).
- De bestaande vergunde functies die verenigbaar zijn met de open ruimte krijgen ruimere ontwikkelings- en uitbreidingsmogelijkheden, met mogelijkheden tot bijkomende inname van grond. Het gaat hier om kleinschalige, lokale activiteiten die het fysisch systeem of een open ruimte functie nodig hebben bijvoorbeeld korteketenverkoop.
- Nieuwe functies zoals wonen, kleinhandel of bedrijvigheid hebben geen directe relatie met het fysisch systeem. Deze worden daarom maximaal gebundeld in de kernen om de open ruimte te vrijwaren voor de functies die wél een relatie hebben met het fysisch systeem. Nieuwe soortgelijke functies kunnen zich enkel in de open ruimte vestigen, indien het gaat over het hergebruiken van bestaande bebouwing en verharding én indien deze verenigbaar zijn met de open ruimte en/of het fysisch systeem. We evalueren ook of er voor gebouwen met een belangrijke erfgoedwaarde ruimere mogelijkheden moeten geboden worden.
- We zoeken een plek in de open ruimte voor functies die geen plaats vinden in of bij het bebouwde weefsel omwille van hun omvang, maar wel te integreren zijn in het landschap zoals een golfterrein of een motorcrossterrein. Het zijn functies die weinig bebouwing nodig hebben.

De eventuele uitbouw of verdere ontwikkeling van al deze activiteiten moet steeds afgewogen worden op basis van de ruimte-impact, de mobiliteitsimpact en de impact op het landschap en de hoofdfuncties van de open ruimte. Locatie, verhardingsgraad en ruimtelijk rendement zullen een belangrijk onderdeel van dit toetsingskader vormgeven. En ook hier moet steeds een meerwaarde voor het fysisch systeem gecreëerd worden.

Om deze visie verder uit te werken en vorm te geven moeten een aantal vragen uitgeklaard worden:

- Welke activiteiten hebben een relatie met het fysisch systeem?
- Welke activiteiten zijn verenigbaar met de open ruimte?
- Wat verstaan we onder 'verenigbaar met de open ruimte'?
- Welke mogelijkheden krijgen gebouwen met een belangrijke erfgoedwaarde?

Om deze vragen te beantwoorden willen we – aan de hand van verder debat tijdens de publieke raadpleging - een set van criteria bepalen. Hier moet ook een gebiedsgerichte benadering worden toegepast.

In 2040 produceren we voldoende hernieuwbare energie.

Hiervoor worden de kansen die het fysisch systeem biedt om hernieuwbare energie op te wekken maximaal benut (windenergie, zonne-energie, waterkracht). Bij het plaatsen van de infrastructuur hiervoor is de inpassing in het landschap een belangrijk aandachtspunt. Een akker vol zonnepanelen zetten heeft een negatieve impact op het fysisch systeem omdat er geen link is met de bodem. Omdat zonnepanelen meestal op een verharding geplaatst worden, is infiltratie van regenwater onmogelijk. Ze kunnen daarom beter op daken worden geplaatst.

In de strategieën bekijken we verder hoeveel energie we in 2040 uit hernieuwbare energiebronnen halen en welke ruimtelijke ingrepen hiervoor nodig zijn. Hier bepalen we ook wat 'voldoende hernieuwbare energie' precies is.

Strategieën

De weg naar 2040 wordt verder uitgewerkt en onderzocht in de strategieën. Hierbij zoeken we welke tussentijdse stappen we moeten nemen om onze ambities voor 2040 waar te maken.

Om de ambities van dit principe te realiseren hebben we volgende strategieën nodig:

➔open ruimte strategie
➔dorpen en steden strategie
➔verbindingen strategie
➔water strategie
➔energie strategie
➔locatie strategie
➔ecosysteem strategie
➔biodiversiteit verhogen
➔sociale cohesie versterken
➔kwalitatieve ontmoetingsruimte creëren
➔ruimte delen
➔hergebruiken van ruimte en grondstoffen.

Optimaliseren van het rendement van de bebouwde en verharde ruimte

Vanuit verschillende sectoren en functies is er een vraag naar bijkomende ruimte, maar de ruimte in West-Vlaanderen blijft hetzelfde. We moeten het doen met een oppervlakte van 3 197 km². Binnen deze ruimte moeten we plaats vinden voor natuur en biodiversiteit, om te wonen, te werken, te ondernemen, voedsel te produceren, te ontspannen. We willen onze open ruimte zo veel mogelijk vrijwaren voor de essentiële functies (landbouw, natuur en bepaalde vormen van vrijetijdsbeleving). Daarom moeten we zeer zuinig omspringen met onze nog onbebouwde ruimte en moeten we **het *ruimtelijk rendement** van onze bebouwde en verharde ruimte optimaliseren**. Het optimaliseren van het ruimtelijke rendement betekent niet dat het altijd en overal om een verhoging van het rendement moet gaan. Om het ruimtelijke rendement van onze bebouwde en verharde ruimte te optimaliseren kunnen we inbreiden, verdichten, ontharden, functies verweven, de ruimte of gebouwen multifunctioneel gebruiken, ruimte tijdelijk gebruiken, ruimte hergebruiken, compacter bouwen, kleiner wonen…

Deze verschillende opties vragen een aanpak op maat, maar we kunnen wel grote lijnen formuleren. Bebouwde en verharde ruimte in een kern vraagt een andere aanpak dan bebouwde en verharde ruimte in de open ruimte in de vorm van een lint of verspreide bebouwing.

Visie 2040 …

In 2040 zetten we maximaal in op het creëren van ruimte op strategische locaties binnen de bestaande bebouwde en verharde ruimte.

We willen onze open ruimte vrijwaren voor de daar essentiële functies (landbouw, natuur en bepaalde vormen van vrijetijdsbeleving). Om andere diverse ruimtevragen een plaats te geven zoeken we dus naar bijkomende ruimte binnen de bestaande bebouwde en verharde ruimte. Hiervoor zetten we in op verschillende werkwijzen die het ruimtelijk rendement van de bebouwde en verharde ruimte helpen optimaliseren.

Bestaande bebouwde en verharde ruimte komt zowel voor in de open ruimte (bv. stallen, verspreide woningen) als in de dorpen en steden (bv. bedrijven, wegenis en parkings, woningen) of gehuchten en linten. Op strategische locaties: waar veel voorzieningen zijn, op goed ontsloten en bereikbare locaties, daar waar verschillende vervoersmodi samenkomen wordt volop ingezet op het verhogen van het ruimtelijk rendement door bijvoorbeeld verdichting. Het gaat hier bijvoorbeeld over de dorpen en steden die goed bereikbaar zijn binnen het netwerk van kernen, in tegenstelling tot andere minder goed bereikbare kernen, gehuchten of linten.
Binnen de open ruimte gaat het zowel over bebouwde (bv. stallen) en verharde ruimte (bv. parking) bij de essentiële openruimtefuncties, als over bebouwde en verharde ruimte bij de verspreide functies en geïsoleerde activiteiten. Bij de essentiële openruimtefuncties zetten we in op zuinig ruimtegebruik en afhankelijk van het gebied ook op het verhogen van het rendement.

In 2040 staat het verhogen van het ruimtelijk rendement ten dienste van de leefbaarheid van de dorpen en steden.
Bij kernontwikkeling is er aandacht voor de leefbaarheid van de kern en dus voor: de aanwezige functies, de kwaliteit en identiteit van de omgeving, het type van bebouwing, de mix van sociale voorzieningen en woningen, hoe omgegaan wordt met leegstand, maar ook de nood aan groene en publieke ruimte in de stad en het dorp.

Ingrepen die het ruimtelijk rendement verhogen moeten ook aandacht hebben voor de leefbaarheid. Bijkomende verdichting gaat gepaard met de aanleg van collectieve voorzieningen en de ontwikkeling van publieke en groene ruimte en verhoogt dus de kwaliteit in de kern. Verdichting wordt niet alleen op niveau van enkele percelen bekeken, maar op maat van het bouwblok, de wijk, de kern en zal dus ook winsten opleveren voor buurtbewoners en bijgevolg de leefbaarheid van het dorp of de stad.

Groene ruimte speelt een rol binnen de vrijetijdsbesteding, maar ook een rol voor de infiltratie of buffering van water of om hittestress tegen te gaan. We zetten ook in de bebouwde omgeving in op deze belangrijke rol van het groenblauwe netwerk.

In 2040 vormt reconversie een prioritair instrument om ruimte te creëren.

Reconversie gaat om het hergebruiken of herinrichten van verharde en bebouwde terreinen waar de bestemming en/of de bebouwing achterhaald is. Het kan dus gaan om hergebruik van bestaande gebouwen of om sloop en een nieuwe ontwikkeling. We zetten volop in op de herontwikkeling van deze terreinen via reconversie op ruimtelijk verantwoorde locaties binnen het bestaande bebouwde weefsel. De manier en mate van optimaliseren is afhankelijk van de ligging en de draagkracht van het gebied waar deze zich bevindt.

In relatie tot de draagkracht van het gebied kan hergebruik van gebouwen de meest aangewezen weg zijn. De reconversie is steeds op maat van de plek en heeft als doel een nieuwe invulling te voorzien die daar echt nodig is. Als het om een reconversieproject gaat in een kleine, minder bereikbare kern met weinig voorzieningen, of op een geïsoleerde locatie in de open ruimte, is het ruimtelijk minder verantwoord om hier een groot woonaanbod of bovenlokale handel te voorzien. Op dergelijke plekken moet ook aan effectieve ontharding gedaan worden. Ontharding en reconversie gaan daar hand in hand. Ontharding wordt – afhankelijk van de locatie - ingezet in relatie tot het versterken van het fysisch systeem en om publieke ruimte of natuur te ontwikkelen of bijvoorbeeld een landbouwinvulling te geven. In de strategieën wordt verder onderzocht wat ruimtelijk verantwoorde locaties zijn en waar er beter onthard dan herontwikkeld wordt. Ook in grotere kernen of steden maakt ontharding steeds deel uit van reconversieprojecten. Hier wordt ontharding ook ingezet in relatie tot het fysisch systeem om bijvoorbeeld hittestress tegen te gaan en publieke ruimte en/of ruimte voor water te creëren.
Door aan reconversie te doen komt er een vernieuwingsbeweging in het bestaande verharde weefsel. Vernieuwing van het bestaande patrimonium zorgt voor een kwaliteitsverbetering in de kern en (energie)duurzame woningen. Deze vernieuwing kan gepaard gaan met verdichting, maar doet dat niet per se. De bebouwing is op maat van de woonomgeving, met zo min mogelijk verharding, zo min mogelijk verspilde ruimte en zo veel mogelijk gedeelde ruimte.
Verdichting wordt op maat en gebiedsgericht toegepast in de verharde ruimte, bij kernen die daar ook voor geschikt zijn omwille van hun plek en rol in het netwerk. Verdichting in linten of verspreide bebouwing in de open ruimte is niet aan de orde. Afgelegen hoeves opsplitsen in meerdere wooneenheden is omwille van de dynamiek en impact op de essentiële openruimtefuncties geen gewenste ontwikkeling. Verdichting gaat gepaard met aandacht voor collectieve voorzieningen (laadpalen, parkeerbeleid…) en de ontwikkeling van publieke en groene ruimte en brengt dus kwaliteit in de kern. Verdichting wordt niet alleen op niveau van enkele percelen bekeken, maar op maat van het bouwblok, de wijk, de kern en zal dus ook winsten opleveren voor buurtbewoners.
Bij het herinrichten van bestaande kleinhandelszones of kleinhandelslinten buiten de kern wordt ingezet op een kwaliteitsverhoging met aandacht voor verkeersafwikkeling, integratie in het landschap, beeldvorming en de ruimtelijke samenhang. Binnen de bestaande verharde en bebouwde ruimte zijn nieuwe perifere ontwikkelingen van kleinhandel mogelijk. Het gaat hier enkel om kleinhandelszaken die grootschalig (wegens volumineuze goederen) of sterk verkeersgenererend zijn en die qua aanbod complementair zijn aan het kernwinkelgebied.

In 2040 wordt de verharde en bebouwde ruimte maximaal multifunctioneel gebruikt

Om het rendement te verhogen worden in kernen functies verweven met elkaar en wordt, op maat van de locatie en omgeving, ingezet op multifunctioneel ruimtegebruik. De ruimte wordt gedeeld: op een bedrijventerreinen is er ook ruimte voor vrijetijdsbesteding (bv. in de publieke ruimte), boven winkels wordt er gewoond, verlaten terreinen krijgen tijdelijke invullingen…

Kleinhandel (voor zover het niet gaat om bv. een hoevewinkel, want dit is inherent aan een landbouwbedrijf) is een functie die verweven wordt in het kernwinkelgebied én op maat is van de kern. Hierbij gaat de aandacht naar de ruimtelijke impact en de impact van en op het verkeer van de kleinhandelszaken, de focus ligt dan ook op bereikbaarheid met duurzame mobiliteit.

Specifiek voor bedrijventerreinen worden bij (her)ontwikkeling de principes uit de studie 'Saving Space' gebruikt. We gaan, bij een uitbreidingsvraag, uit van de ruimte-optimalisatie van een bedrijf, door in eerste instantie in te zetten op procesoptimalisatie, het delen van ruimtes en functies op een bedrijventerrein, tijdelijk

en flexibel benutten van restruimte, mengen van functies op een bedrijventerrein én het stapelen van die functies én zelfs bedrijven. Deze principes vinden vandaag reeds hun weg in het traject 'Bedrijventerreinen van de Toekomst' (BTvdT) en worden daarin aangevuld met principes rond circulariteit, waterverbruik, biodiversiteit, mobiliteit beperken, enzovoort.

We kijken ook hoe we de principes van 'Saving Space' kunnen toepassen in de landbouwsector.

Strategieën

De weg naar 2040 wordt verder uitgewerkt en onderzocht in de strategieën. Hierbij zoeken we welke tussentijdse stappen we moeten nemen om onze ambities voor 2040 waar te maken.

Om de ambities van dit principe te realiseren hebben we volgende strategieën nodig:
➔open ruimte strategie
➔dorpen en steden strategie
➔water strategie
➔locatie strategie
➔biodiversiteit verhogen
➔sociale cohesie versterken
➔kwalitatieve ontmoetingsruimte creëren
➔ruimte delen
➔hergebruiken van ruimte en grondstoffen.

Uitbouwen van een netwerk van kernen

De manier waarop onze ruimte is geordend, beïnvloedt onze manier van verplaatsen. Ons versnipperd ruimtegebruik vertaalt zich in een hoge transportvraag, hoger autogebruik, duurdere infrastructuur voor gemeenschappelijk georganiseerd vervoer, enzovoort.

Het is economisch én ruimtelijk niet rendabel om alle *bovenlokale voorzieningen** in elke stad of elk dorp ter beschikking te hebben, voor specifieke bovenlokale voorzieningen (bv. een ziekenhuis of theaterzaal) moet men zich vaak verplaatsen naar een ander dorp of andere stad. Deze voorzieningen (zoals ziekenhuizen, sportinfrastructuur, bibliotheken, culturele centra) moeten daarom op een multimodaal bereikbare plek in het netwerk van steden en dorpen gelegen zijn. De werkomgeving (zoals bedrijventerreinen), de woonomgeving en de ontspanningsruimte moeten in dit netwerk op de juiste én bereikbare plek worden ingepland.

Het netwerk van steden en dorpen wordt gevormd door de steden en dorpen zelf en het geheel van fysieke verbindingen tussen deze kernen.

Het is belangrijk dat een West-Vlaming die in een kern woont via het netwerk op een duurzame manier zijn/haar voorzieningen en werkplek kan bereiken. De bestaande infrastructuren worden hiervoor maximaal benut. Er zijn voldoende alternatieven voor het individuele autoverkeer noodzakelijk. Het is zoeken naar manieren om de bestaande weginfrastructuur te ontlasten. Door functies te bundelen wordt een grotere collectieve massa bereikt, wat een aanleiding kan zijn om alternatieven voor het individuele autoverkeer te ontwikkelen.

Visie 2040 …

In 2040 hebben we een goed gestructureerd netwerk van kernen.

Het is ruimtelijk niet rendabel om alle bovenlokale voorzieningen in elke stad of elk dorp ter beschikking te hebben. Het is ruimteverslindend en zorgt voor een hoge mobiliteitsdruk, het is bovendien ook economisch niet rendabel. Daarom willen we een goed gestructureerd netwerk van kernen waarbij per kern duidelijk is wat de functie binnen het netwerk is. Op deze manier zijn onze kernen complementair aan elkaar, rekening houdend met een zekere onderlinge hiërarchie. Het is logisch dat de kernen waar nu veel mensen wonen en werken andere ontwikkelingsmogelijkheden hebben dan de kernen waar weinig mensen wonen. Zo is niet elke kern geschikt om in te verdichten of een handelsapparaat uit te bouwen, wat niet wil zeggen dat in deze kernen geen ruimtelijke ontwikkelingen meer mogelijk zijn. Vernieuwing van het patrimonium kan ook een kwaliteitsinjectie geven aan de kern.
Bij de inplanting van een bovenlokale functie wordt de locatieafweging ook op intergemeentelijk niveau gemaakt, op basis van de plek van de kern in het netwerk en de draagkracht van de kern. Om de complementariteit tussen de verschillende kernen te verzekeren brengen we de rol van de West-Vlaamse kernen in kaart. Aan de rol van de kern worden ontwikkelingsmogelijkheden gekoppeld. De rol van een kern zal impact hebben op de mogelijke voorzieningen, de ligging in of de ontwikkeling van het gemeenschappelijk georganiseerd vervoersnetwerk, de draagkracht voor verdichting of de nieuwe bestemming van een reconversieproject… Het bepalen van de rol van de kernen werken we verder uit in de strategieën.
We kiezen er bewust voor om de bestaande kernenselectie uit het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen en benaming als kleinstedelijke gebieden uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen los te laten bij de opmaak van deze categorisering. We willen vertrekken van de situatie zoals die op vandaag in de feiten is en niet van het wensbeeld van de bestaande structuurplannen.

In het goed gestructureerde netwerk hebben ook de grote poorten en grote logistieke platformen, zoals de zeehavens, een plek. Dergelijke platformen zijn grootschalig en spelen een rol op internationaal niveau. Ze zijn vaak moeilijk te verenigen met andere functies en komen dus ook vaak voor in de open ruimte.

In 2040 verplaatst de West-Vlaming zich op een duurzame manier.

Hoe we ons verplaatsen heeft een grote invloed op hoe we onze ruimte gebruiken. Het verplaatsen mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van de omgeving. Verplaatsingen op een duurzame manier zorgen voor minder

ruimte-impact. De totale ruimtevraag van zowel gedeeld vervoer als fietsgebruik is minder groot dan bij individueel autogebruik (bv. parkeerplaatsen of extra wegen).

Nabijheid en bereikbaarheid zijn de basiselementen die het netwerk van kernen vorm geven. In dit netwerk maken we zo min mogelijk verre verplaatsingen en als we ons verplaatsen, dan verplaatsen we ons zo veel mogelijk op een duurzame manier. De basisvoorzieningen moeten voldoende nabij zijn, zodat we ze vanuit de kern te voet of met de fiets kunnen bereiken. De bovenlokale voorzieningen moeten voldoende bereikbaar zijn met het gemeenschappelijk georganiseerd vervoer of via alternatieve modi. Daarom is er ook een slim locatiebeleid nodig: om voorzieningen op de juiste (bereikbare) plek te voorzien, om op de juiste plek te verdichten ... Voorzieningen en activiteiten komen zo veel mogelijk gebundeld voor om de kritische massa te verhogen in functie van een efficiënte mobiliteit maar ook voor de kruisbestuiving tussen beide: kwalitatieve tussenruimte, gedeeld ruimtegebruik, warmtenetten, kennis… Het vergt een aanpak naargelang het soort functie. De verschillende voorzieningen zijn steeds goed bereikbaar met gemeenschappelijk georganiseerd vervoer en met de fiets. Daarom willen we in West-Vlaanderen de verbindingen tussen kernen hierop verder uitbouwen.

Op weg naar 2040 wordt prioritair ingezet op de realisatie van zowel functionele als recreatieve fietsverbindingen. Hierbij worden de missing links in het netwerk weggewerkt. Het netwerk ondersteunt de mental shift omdat het kwalitatief uitgerust is, met onder andere voldoende rust- en belevingspunten. Dit wordt verder opgenomen en uitgewerkt in de verbindingen strategie.

In 2040 maakt de ontspanningsruimte deel uit van het netwerk van kernen.

Dit vergt een aanpak op maat en is afhankelijk van het type ontspanningsruimte: bijvoorbeeld een zwembad, expohal of andere publiekstrekkende (indoor)faciliteit moet op een goed bereikbare plaats in dit netwerk liggen. Niet alle locaties voor vrijetijdsbesteding liggen echter nabij een kern of in een netwerk, sommige gebieden voor vrijetijdsbesteding zijn aantrekkelijk om te wandelen of fietsen omwille van de waarden van het lokale fysische systeem (groengebieden zijn daar een goed voorbeeld van). Deze komen tot stand in relatie tot het fysische systeem (de zwinvlakte, de West-Vlaamse heuvels…). Er moet dus voldoende aandacht zijn voor het bereikbaar maken van zo'n gebieden maar altijd op maat van de plek. Belangrijke aandachtspunten zijn daarbij de draagkracht van de omgeving, landschappelijke inpassing en duurzame mobiliteit.

Strategieën

De weg naar 2040 wordt verder uitgewerkt en onderzocht in de strategieën. Hierbij zoeken we welke tussentijdse stappen we moeten nemen om onze ambities voor 2040 waar te maken.

Om de ambities van dit principe te realiseren hebben we volgende strategieën nodig:
➔locatie strategie
➔open ruimte strategie
➔verbindingen strategie
➔biodiversiteit verhogen
➔sociale cohesie versterken
➔kwalitatieve ontmoetingsruimte creëren
➔ruimte delen
➔hergebruiken van ruimte en grondstoffen.

De identiteit van het cultuurlandschap geeft richting aan haar toekomstige ontwikkelingen

De identiteit van een plek wordt gevormd door verschillende factoren. De identiteit of eigenheid is vaak subjectief en wordt bepaald door de mensen die op de plek wonen, werken of de plek gebruiken.

Het cultuurlandschap is ontstaan door menselijk ingrijpen op het fysisch systeem, het is dus een landschap dat onder invloed van de mens werd gevormd. Het watersysteem is bijvoorbeeld onderhevig geweest aan menselijk ingrepen: inpoldering, aanleg van kanalen, rechttrekken van waterlopen…

In onze provincie is er door het menselijk ingrijpen op het fysisch systeem een verscheidenheid aan landschappen ontstaan met een ecologische diversiteit en verschillende landbouw-, nederzettings- en economische structuren. Het huidige cultuurlandschap evolueert en is geen vaststaand feit.

Het cultuurlandschap omvat zowel de open ruimte, de dorpen en steden, kleine landschapselementen, enzovoort. Deze verschillende aspecten geven aanleiding tot specifieke ecologische functies, een specifieke visuele beleving en een specifiek ruimtegebruik.

Landschappen analyseren vergt een holistische kijk: het landschap wordt gevormd door alles wat je ziet en wat er aanwezig is. Elk plekje in West-Vlaanderen heeft daardoor haar eigen identiteit. Deze identiteit of eigenheid wordt gevormd door de historische context, het aanwezige erfgoed, beeldbepalende gebouwen en pleinen. Het gaat hier dan niet enkel over vorm en architectuur maar ook over gebruiks- en omgangsvormen en de relatie tot het publieke domein: het belang van de trage wegen, voortuinen, achterdeuren of op de dorpel zitten. De identiteit omvat dus alle aspecten van het cultuurlandschap.

Dit ruimtelijke principe geeft aan dat we steeds een lokale en gebiedsgerichte bril moeten opzetten bij ruimtelijke ontwikkelingen en aandacht moeten hebben voor de landschappelijke identiteit van het gebied. We conserveren onze landschappen niet rigide, maar gaan er voldoende respectvol mee om.

Visie 2040 …

In 2040 vormt de identiteit van elke plek het uitgangspunt voor ruimtelijke ontwikkeling.

In onze provincie komen verschillende cultuurlandschappen voor met elk hun identiteit. Deze lokale verschillen en herkenbaarheid (bv. de Mandelvallei en het vlaserfgoed, verstedelijking in de Leiestreek met hergebruik van oude industriële sites, samenhang tussen het oorlogserfgoed in de Westhoek) willen we behouden en als sterktes inzetten. Het is belangrijk om bij ontwikkelingen met de identiteit van de plek aan de slag te gaan.

Het doel is om de elementen die de identiteit van een plek vormgeven te detecteren en mee te nemen bij elke ontwikkeling (keuze voor bepaalde woontypologieën, het materiaalgebruik…).

Het onroerend erfgoed speelt een belangrijke rol en wordt op een kwalitatieve manier ingevuld met aandacht voor de waarde en identiteit van het erfgoed. Op die manier kan niet enkel het behoud van het erfgoed gestimuleerd worden, maar kan er ook een meerwaarde gecreëerd worden door bijvoorbeeld een sociale functie aan de plek te geven: ontmoetingsplek, mobipunt, dorpspunt, horeca, nieuwe woonvorm…

In 2040 evolueert het landschap verder met respect voor haar identiteit.

In 2040 houden we bij de afweging van ruimtelijke ingrepen rekening met de karakteristieken en kwaliteiten van het landschap. Het landschap fungeert dus als afwegingskader. Hierbij vormt landschappelijke integratie een essentieel onderdeel. Een onoordeelkundige inplanting van gebouwen en constructies of omvorming van gebouwen, waarbij het landschapsbeeld/dorpsbeeld dermate verstoord wordt, wordt tegengegaan (bv. appartementen passen soms visueel niet in kleinere dorpen omwille van hun grotere schaal waardoor ze voor een schaalbreuk zorgen, bijvoorbeeld grotere stallen of loodsen op heuvelflanken verstoren het landschap).

In 2040 bestaat het West-Vlaamse landschap uit meer energiebronnen met een grote landschappelijke impact, zoals windturbines en de bijhorende infrastructuur.

Weliswaar wordt de ruimte-inname en de impact op het landschap zoveel mogelijk beperkt. Hiervoor worden ze enerzijds gebundeld met elkaar en met andere grote infrastructuur (zoals een snelweg). Anderzijds kan een grote cluster van windturbines ook op zichzelf staan in het landschap.
Het doel van deze bundeling is om te zorgen voor een landschappelijke versterking, het creëert een samenhangende landschappelijke entiteit. Ook energiebronnen met een minder grote landschappelijke impact, zoals een kleine windturbine of zonnepanelen, worden gebundeld met infrastructuur. Zo staat een kleine windturbine bij een hoeve of liggen zonnepanelen op daken. Een landschap is steeds in evolutie en deze infrastructuur zal in de toekomst integraal deel uitmaken van de West-Vlaamse landschappen. In de strategieën werken we verder uit hoe we hier richting 2040 en in 2040 mee omgaan. Moeten we waardevolle landschappen aanduiden waar dergelijke ontwikkelingen niet mogelijk zijn? Of duiden we net gebieden aan waar zo'n ontwikkelingen wel kunnen?

Strategieën

De weg naar 2040 wordt verder uitgewerkt en onderzocht in de strategieën. Hierbij zoeken we welke tussentijdse stappen we moeten nemen om onze ambities voor 2040 waar te maken.

Om de ambities van dit principe te realiseren hebben we volgende strategieën nodig:

➔open ruimte strategie
➔dorpen en steden strategie
➔verbindingen strategie
➔energie strategie
➔locatie strategie
➔biodiversiteit verhogen
➔sociale cohesie versterken
➔kwalitatieve ontmoetingsruimte creëren
➔ruimte delen
➔hergebruiken van ruimte en grondstoffen.

STRATEGIEËN

Om uitvoering en vorm te geven aan de ruimtelijke principes werken we met twaalf strategieën. In dit hoofdstuk wordt elke strategie apart besproken en wordt per strategie aangegeven waarom ze nodig is en welke onderdelen ze bevat.

De effectieve uitwerking van de strategieën richting beleidskaders, namelijk "*hoe bereiken we dit doel?" én "hoe realiseren we de lange termijn doelstellingen?"*, is voor de volgende fase van de opmaak van het Beleidsplan Ruimte. Hierbij zal de strategie op maat en gebiedsgericht uitgewerkt worden, de aanpak zal dus verschillend zijn afhankelijk van het gebied/streek/regio. Elke strategie zal een manier zijn om onze ambities voor 2040 te bereiken. Uit elke strategie kunnen één of meerdere beleidskaders met bijhorend actieprogramma voortvloeien.

In de verdere uitwerking zal ook geëvalueerd worden welke instrumenten kunnen worden ingezet, wat het haalbaarheidsaspect is ten aanzien van de bestaande wetgeving, wat er financieel-economisch haalbaar is en waar we als provincie specifiek aan willen werken.

Sommige strategieën zijn breder dan andere. Bovendien zijn er ook relaties tussen de strategieën onderling. De strategieën hanteren geen sectorale maar een geïntegreerde benadering. We maken een onderscheid in drie soorten van strategieën:

1. De grotere en gebiedsgerichtere thema's die zullen leiden tot beleidskaders en actieprogramma's met een gebiedsgerichte output.

   ➔ open ruimte strategie
   ➔ dorpen en steden strategie
   ➔ verbindingen strategie

2. De eerder technische thema's, deze zullen randvoorwaarden opleggen aan de drie gebiedsgerichtere thema's. Uit deze strategieën zullen vermoedelijk geen eigen beleidskaders volgen.

   ➔ water strategie
   ➔ locatie strategie
   ➔ energie strategie
   ➔ ecosysteem strategie

3. De meer specifieke strategieën die kwaliteitseisen geven aan ontwikkelingen. Deze vijf strategieën geven de houding weer die we bij de uitwerking van de andere strategieën hanteren.

   ➔ biodiversiteit verhogen
   ➔ kwalitatieve ontmoetingsruimte creëren
   ➔ ruimte delen
   ➔ hergebruiken van ruimte en grondstoffen
   ➔ sociale cohesie versterken

Open ruimte strategie

De open ruimte strategie is één van de drie grotere en gebiedsgerichtere strategieën. Deze strategie zal leiden tot beleidskaders en actieprogramma's met een gebiedsgerichte output.

De open ruimte strategie focust zich op de ruimte buiten de dorpen en steden. Maar in de open ruimte zit ook bebouwing vervat zoals landbouwgebouwen, solitaire woningen, horecazaken, para-agrarische bedrijven, verspreide bedrijvigheid, clusters van woningen of linten in de open ruimte.

De open ruimte wordt vooral ingevuld door de functies landbouw, natuur en bepaalde vormen van vrijetijdsbesteding. Op vandaag claimen ook heel wat andere functies de open ruimte.

Deze strategie heeft als doel om ervoor te zorgen dat de open ruimte zo veel mogelijk gevrijwaard wordt voor de hoofdfuncties, maar ook om de druk op het fysisch systeem door bebouwing en verharding tegen te gaan.

Het grensoverschrijdende aspect is hier ook van belang, heel wat grote open ruimtes zijn grensoverschrijdend (Zwinvlakte, De Moeren …).

Bij de verdere uitwerking van deze open ruimte strategie zal er onderzocht worden welke activiteiten al dan niet een link hebben met het fysisch systeem en/of verenigbaar zijn met de open ruimte en bijgevolg nog mogelijkheden krijgen tot grondinname (wat met bv. paardenmaneges, horecazaken in de open ruimte of groenten verwerkende bedrijven?).

Hiervoor zal de strategie volgende onderdelen bevatten:

Hoofdfuncties van de open ruimte:

- inzetten op zuinig ruimtegebruik in de open ruimte;
- het fysisch systeem zien als een bepalende factor in de keuze van het bodemgebruik;
- werken aan verduurzaming van de landbouw;
- versterken van de natuurwaarden;
- beschermen en versterken van het natuurlijke netwerk;
- gebiedsgericht aanpakken en sturen van de recreatieve druk;
- zoeken naar de toekomstige positionering van verschillende types en vormen van grondloze landbouw ten opzichte van de open ruimte;
- ondersteunen van landbouwverbreding in relatie tot de draagkracht van de omgeving;
- inzetten op het verweven voorkomen van de hoofdfuncties;
- vrijwaren van open ruimte verbindingen;
- het landschap als afwegingskader hanteren bij ruimtelijke ingrepen en inzetten op het behoud en versterken van waardevolle elementen;
- nadenken over mogelijke nabestemmingen van ontginningsgebieden (bv. versterken natuur, open ruimte verbindingen, KLE netwerk);

Andere functies in de open ruimte:

We maken onderscheid tussen <u>bestaande</u> geïsoleerde functies of verspreide activiteiten en <u>nieuwe</u> geïsoleerde functies of activiteiten. Voor de laatste moeten we dus nadenken over de toekomst van leegkomende gebouwen zoals van stopzettende landbouwbedrijven.

- De bestaande vergunde functies zonder link met het fysisch systeem en die niet verenigbaar zijn met de open ruimte kunnen verder uitbouwen, zolang er geen verdere grondinname is en er geen bijkomende dynamiek gecreëerd wordt. Zolang deze activiteiten in stand worden gehouden, wordt er ook gezocht naar een meerwaarde voor het fysisch systeem en de voorname open ruimte functies (bv. tuinen inzetten om de biodiversiteit te verhogen, zoeken naar ecosysteemdiensten).
- De bestaande vergunde functies die verenigbaar zijn met de open ruimte krijgen ruimere ontwikkelings- en uitbreidingsmogelijkheden, met mogelijkheden tot bijkomende inname van grond. Het gaat hier

bijvoorbeeld om kleinschalige, lokale activiteiten die het fysisch systeem of een open ruimte functie nodig hebben zoals korteketenverkoop.

- Nieuwe functies zoals wonen, kleinhandel of bedrijvigheid hebben geen directe relatie met het fysisch systeem. Deze worden daarom maximaal gebundeld in de kernen om de open ruimte te vrijwaren voor de functies die wél een relatie hebben met het fysisch systeem. Nieuwe dergelijke functies kunnen zich enkel in de open ruimte vestigen, indien het gaat over het hergebruiken van bestaande bebouwing en verharding én indien deze verenigbaar zijn met de open ruimte en/of het fysisch systeem. We evalueren ook of er voor gebouwen met een belangrijke erfgoedwaarde ruimere mogelijkheden moeten geboden worden.
- We zoeken een plek in de open ruimte voor functies die geen plaats vinden in of bij het bebouwde weefsel omwille van hun omvang, maar wel te integreren zijn in het landschap zoals een golfterrein of een motorcrossterrein. Het zijn functies die weinig bebouwing nodig hebben.

De eventuele uitbouw of verdere ontwikkeling van al deze activiteiten moet steeds afgewogen worden op basis van de ruimte-impact, de mobiliteitsimpact en de impact op het landschap en de hoofdfuncties van de open ruimte. Locatie, verhardingsgraad en ruimtelijk rendement zullen een belangrijk onderdeel van dit toetsingskader zijn. En ook hier moet steeds een meerwaarde voor het fysisch systeem worden gecreëerd.

Ontharding kan als instrument ingezet worden om een betere beeldkwaliteit te genereren door op gerichte plekken infrastructuur en constructies te slopen die niet meer gebruikt worden. In de open ruimte kan de identiteit van het landschap worden versterkt.

Om deze visie verder uit te werken en vorm te geven moeten een aantal vragen worden uitgeklaard:

- Welke activiteiten hebben een relatie met het fysisch systeem?
- Welke activiteiten zijn verenigbaar met de open ruimte?
- Wat verstaan we onder ‘verenigbaar met de open ruimte’?
- Welke mogelijkheden krijgen gebouwen met een belangrijke erfgoedwaarde?

Om deze vragen te beantwoorden willen we - aan de hand van verder debat - een set van criteria bepalen. Hier moet ook een gebiedsgerichte benadering een plek krijgen.

Dorpen en steden strategie

De dorpen en steden strategie is één van de drie grotere en gebiedsgerichtere strategieën. Deze strategie zal leiden tot beleidskaders en actieprogramma's met een gebiedsgerichte output.

De dorpen en steden strategie focust zich op de bebouwde ruimte zoals de dorpen en steden. De overige bebouwing in de open ruimte zoals landbouwgebouwen, solitaire woningen, horecazaken, para-agrarische bedrijven, verspreide bedrijvigheid, clusters van woningen of linten in de open ruimte zitten vervat in de open ruimte strategie.

Het hoofddoel van deze strategie is inzetten op kernversterking om zo de druk op de open ruimte te verminderen. De ambitie voor 2040 is om de West-Vlaamse verhardingsgraad niet meer te laten stijgen en maximaal in te zetten op het creëren van ruimte binnen de bestaande bebouwde en verharde ruimte. In deze strategie zullen we verder uitwerken wat dit wil zeggen voor West-Vlaanderen én hoe we dit onderweg naar 2040 aanpakken zodat de uitdagingen waarvoor we staan (druk op watersysteem, druk op biodiversiteit door versnippering, beeldkwaliteit en stijgende dynamiek in slecht ontsloten gebieden) worden aangepakt. Het is niet de bedoeling om richting 2040 blijvend te verharden en bebouwen, de afbouw hiervan zal een specifiek plan van aanpak vergen. Zuinig ruimtegebruik is essentieel bij ontwikkelingen. Hiervoor zal de strategie volgende onderdelen bevatten:

Kennis wat betreft de behoefte naar bijkomende ruimte

Vanuit de provincie worden behoeftestudies opgemaakt over de nood aan ruimte voor wonen en de nood aan ruimte voor ondernemen. Deze studies op niveau van de woningmarkten en economische subregio's zorgen ervoor dat we steeds een actueel beeld hebben over zowel het bestaande aanbod als de vraag naar bijkomende ruimte. Op deze methodiek, die we om de vijf jaar hernemen, blijven we inzetten. De cijfers zorgen ervoor dat we een zicht hebben op de nood aan ruimte per relevante regio. Dit soort studie kan ook opgemaakt worden voor andere functies waarvan we de noden willen kennen. Waar zich tekorten voordoen, kan worden gezocht naar ruimte binnen het bestaande bebouwde weefsel, bijvoorbeeld via reconversie.

We nemen in deze strategie ook het vraagstuk op omtrent de bestaande niet-gerealiseerde bestemmingen die tot bijkomende verharding en bebouwing kunnen leiden. We zetten in op het schrappen van alle niet-ingevulde woonuitbreidingsgebieden, dit zijn gronden met een bestemming waarbij er een verwachting tot ontwikkeling is.

Ruimtelijk rendement bebouwde en verharde omgeving

- inzetten op zuinig ruimtegebruik;
- inzetten op vernieuwing en (selectieve) verdichting op maat van de omgeving;
- inzetten op reconversie op maat van de omgeving of de kern. Zowel de nieuwe functie(s) als de bebouwingstypologie moeten passen op de locatie. Ontharding en de ontwikkeling van publieke (groene) ruimte maken eveneens onderdeel uit van een reconversie;
- inzetten op verweving van functies en multifunctionaliteit.

Leefbaarheid

- versterken van de leefbaarheid en identiteit van de kern;
    - inzetten op kwalitatieve bebouwde omgevingen en op de juiste typologieën en functies;
    - aandacht voor groene en publieke ruimte in de kernen (ook in relatie tot het fysisch systeem);
    - gebruiken en versterken van waardevolle erfgoedelementen;
    - aandacht voor generatie-overstijgende ontmoetingsplaatsen.
- Ontharding verhoogt de leefbaarheid van kernen.
    - ruimte om water vast te houden en groene plekken te creëren. In droge, warme periodes kan schaduw en verdamping van water de hittestress tegengaan. Een groenere leefomgeving kan bijdragen tot een hogere beeldkwaliteit, biodiversiteit en leefbaarheid;
    - Betere beeldkwaliteit door oude constructies te verwijderen.

Voorzieningen en functies

- inzetten op het versterken van het netwerk van kernen;
- hanteren van een slim locatiebeleid/multimodale bereikbaarheid van voorzieningen;
- bepalen voor welke ruimtevragen de behoeftes worden berekend.

Verbindingen strategie

De verbindingen strategie is één van de drie grotere en gebiedsgerichtere strategieën. Deze strategie zal leiden tot beleidskaders en actieprogramma's met een gebiedsgerichte output.

De verbindingen strategie zet in op drie soorten van verbindingen (groene, blauwe en verplaatsingen) en heeft als doel deze te versterken en te combineren waar mogelijk.
Verbindingen combineren levert heel wat voordelen op: de combinatie van groene en blauwe verbindingen zorgt bijvoorbeeld voor meer biodiversiteit en draagt bij tot het klimaatrobuust maken van onze omgeving. Maar hiervoor is extra ruimte nodig: het is niet haalbaar of gewenst om elke blauwe as te combineren met een trage weg.

Het grensoverschrijdende aspect is hier ook een belangrijk aandachtspunt om mee te nemen bij de uitwerking. Heel wat verbindingen zijn belangrijk op interprovinciaal en/of internationaal niveau.

Groene verbindingen

- inzetten op natuurverbindingen op bovenlokaal niveau;
- beschermen en versterken van het natuurlijke netwerk inclusief de focus op kleine landschapselementen;
- versterken van het plaatselijke cultuurlandschap en fysisch systeem door in te zetten op een type van groene verbinding die daar het beste past;
- ruimte geven aan het groene netwerk bij centrumontwikkelingen;
- de groene verbindingen kunnen ook hand in hand gaan met het blauwe netwerk door bijvoorbeeld de natuurwaarden van oeverzones op te waarderen.

Blauwe verbindingen

- versterken van de relatie tussen waterloop en omgevende vallei, hierbij wordt ook het groene netwerk versterkt;
- ruimte geven voor behoud en herstel van het waterbergend vermogen van de valleien;
- ruimte geven aan het blauwe netwerk bij centrumontwikkelingen;
- inzetten op de functionele rol van de blauwe assen zoals stadsdistributie of transport;

Verplaatsingen

- versterken van de bereikbaarheid van (basis)voorzieningen op een duurzame manier;
    - verder inzetten op en uitwerken van het functioneel fietsnetwerk en de fietssnelwegen;
    - verder uitbouwen van het recreatieve netwerk en zorgen voor kwalitatieve rust en belevingspunten als antwoord op de recreatieve druk in de open ruimte;
    - wegwerken van de missing links.
- versterken van een performant wegennet (voor onder andere goederentransport).

Water strategie

De water strategie is één van de vier technische strategieën en zal randvoorwaarden opleggen aan de drie gebiedsgerichtere strategieën.

De water strategie pakt het watervraagstuk in West-Vlaanderen aan. Elementen in deze strategie zijn: het functioneren van het watersysteem, de grondwatervoorraden aanvullen, de waterkwaliteit verhogen, de verziltingsproblematiek aanpakken, het waterbergend vermogen van de bodem verhogen, omgaan met periodes van droogte en hevige neerslagbuien, de afvoer van regenwater naar de zee tegengaan. Met deze strategie willen we meer ruimte creëren voor water, niet alleen in de open ruimte maar ook in de dorpen en steden. Het fysisch systeem vormt hier steeds de basis voor de verschillende ingrepen.

Ruimte voor water

- verder inzetten op de principes van het integraal waterbeheer;
- de relaties tussen de waterloop en de omgevende vallei versterken en het voortbestaan van de voorkomende ecotopen garanderen wat de biodiversiteit ten goede komt;
- ruimte voorzien voor het behoud en herstel van het waterbergend vermogen van rivier- en beekvalleien;
- hemelwater vasthouden daar waar het valt en inzetten op de infiltratie ervan in de bodem;
- waterafvoer vertragen door het water voldoende stroomopwaarts op te houden;
- zuinig omspringen met de hoeveelheid verharding;
- water voor landbouw, scheepvaart, drinkwater, bedrijvigheid, natuur… beschikbaar maken;
- (her)introduceren van water in de kernen en steden als wapen tegen verschillende klimaateffecten, maar ook om de publieke ruimte op een kwalitatieve manier in te vullen;
- de gebieden die op vandaag een belangrijke rol spelen in het opvangen van water vrijwaren en de ontwikkelingsmogelijkheden voor de aanpalende gebieden benoemen;
- onze kust beschermen met zowel zachte als harde kustbescherming;
- onderzoeken hoe kan worden omgegaan met het poldersysteem, waarbij het spoelen van de polders en daarna het lozen in zee een belangrijk element is. Kan dit uitgespoelde water alsnog opgevangen en (na zuivering) hergebruikt worden?

Multifunctionaliteit van het watersysteem

- nagaan welke functies aan het watersysteem gekoppeld en gecombineerd kunnen worden. Het gaat bijvoorbeeld om natuur, recreatie/bepaalde vormen van vrijetijdsbesteding, landbouw, transport.

Ontharden

Ontharden is *'de bodemafsluiting in de vorm van verharding en bebouwing verminderen door deze weg te nemen of waterdoorlatend te maken'*. Hiermee creëren we ruimte voor groen, water, open ruimte, landbouw, ruimte voor nieuwe ontwikkelingen… Ontharden is een belangrijk instrument om ruimte voor water te maken. Ontharding kan bijdragen aan het verminderen van wateroverlast bij extreme buien door ruimte te voorzien om dit hemelwater langer vast te houden in plaats van het versneld af te voeren. Een natuurlijke infiltratie kan hierbij helpen.

De ambitie voor 2040 is om de West-Vlaamse verhardingsgraad niet langer te laten stijgen en maximaal in te zetten op het creëren van ruimte binnen de bestaande bebouwde en verharde ruimte. Hierbij zal ontharding een belangrijke rol spelen. Elke nieuwe inname door bebouwing of verharding is namelijk gekoppeld aan ontharding. Ontharding is een belangrijk instrument op weg naar, maar ook na, 2040.

Hoe dit exact in zijn werk zal en kan gaan, maakt onderdeel uit van de verdere uitwerking van deze strategie. Het gaat hier dus over een openstaande onderzoeksvraag waarbij het enerzijds gaat over de schaal van de verharding. De focus ligt hier voornamelijk op de grote innames door verharding en bebouwing, maar ook de kleine innames hebben een effect op het watersysteem. Voor deze kleine innames kunnen sensibiliserende instrumenten onderzocht worden. Anderzijds gaat het over de schaal van de aanpak. Het is hierbij niet de

bedoeling om dit per individueel dossier te bekijken, maar eerder op gemeentelijk, regionaal of provinciaal niveau. Het is tevens aan de overheden om het goede voorbeeld te tonen.

Locatie strategie

De locatie strategie is één van de vier technische strategieën en zal randvoorwaarden opleggen aan de drie gebiedsgerichtere strategieën.

De locatie strategie zet prioritair in op bereikbaarheid en nabijheid. Hierbij is de ligging en inplanting van voorzieningen en activiteiten een belangrijk element. De bundeling van voorzieningen en activiteiten en de verplaatsingsmogelijkheden ernaartoe zijn hierbij cruciaal. Ze moeten bereikbaar zijn met duurzame transportmiddelen. Het doel is om verplaatsingen zo min mogelijk met de auto te doen en zo veel mogelijk te voet, met de fiets, met gemeenschappelijk georganiseerd vervoer of andere duurzame transportmodi en/of deze te combineren (combimobiliteit). Als er dan toch voor de auto gekozen wordt, dan is dit best een deelauto of elektrische wagen.

In het kader van de bereikbaarheid van voorzieningen onderzoeken we wat de leefwereld of '*bassin de vie**' is van de West-Vlaming (dit is de ruimte waarin we ons verplaatsen om te wonen, te recreëren, te werken…).

Netwerk van kernen

In de uitwerking van deze strategie wordt het netwerk van kernen in kaart gebracht en verdelen we de West-Vlaamse kernen in categorieën. Deze categorieën koppelen we aan de rol van de kern in het netwerk en de ontwikkelingsmogelijkheden. De rol van de kern zal impact hebben op de mogelijke voorzieningen, de ligging in - of de ontwikkeling van - het gemeenschappelijk georganiseerd vervoernetwerk, de draagkracht voor verdichting of reconversie… We kiezen er bewust voor om de bestaande 'kernenselectie' uit het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen en benaming als 'kleinstedelijke gebieden' uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen los te laten bij de opmaak van deze categorisering.

Dit netwerk functioneert ook grensoverschrijdend: steden zoals Gent en Rijsel spelen een belangrijke rol in het West-Vlaamse netwerk.

Locatievraagstukken

Per type activiteit wordt naar de criteria van een goed gelegen locatie gezocht. Deze input biedt houvast om met locatievraagstukken om te gaan zoals:

- welke afweging maken we bij het voorzien van al dan niet nieuwe functies in een reconversieproject?
- welke kansen zijn er voor de herontwikkeling van plekken in het netwerk die goed gelegen zijn?
- hoe en naar waar kunnen bedrijven die zich in de open ruimte bevinden herlokaliseren?
- hoe organiseren we de bereikbaarheid van de ontspanningsruimte?
- …

Energie strategie

De energie strategie is één van de vier technische strategieën en zal randvoorwaarden opleggen aan de drie gebiedsgerichtere strategieën.

De energie strategie gaat niet alleen over hoe we energiebronnen en de bijhorende infrastructuur in het landschap inpassen, maar ook over energie-efficiëntie en het zuinig omgaan met energie en mogelijke energieverliezen (bv. restwarmte).

Om naar een duurzame energie strategie te gaan is er nood aan ruimte voor hernieuwbare energie. In deze strategie wordt onderzocht hoeveel energie we uit hernieuwbare energiebronnen moeten halen om in onze eigen energiebehoefte te voorzien en welke impact dit heeft op onze West-Vlaamse ruimte. Het is de bedoeling om tot concrete doelstellingen te komen omtrent de productie van hernieuwbare energie.

West-Vlaanderen leent zich door haar specifieke ligging bij uitstek voor windenergiebronnen. Dit willen we maximaal benutten, echter met aandacht voor het landschap. Zonnepanelen plaatsen wordt aangemoedigd, maar ook hier moet dit gebeuren met respect voor het landschap en de omgeving. Onze schaarse open ruimte zetten we niet in voor zonnepaneelparken.

Energiebronnen met een grote landschappelijke impact worden gebundeld met elkaar en met andere grote infrastructuur. Ze kunnen ook als aparte landschappelijke entiteit voorkomen zonder bundeling met infrastructuur; hiervoor moet de groep wel groot genoeg zijn. Energiebronnen met een minder grote landschappelijke impact worden ook gebundeld met infrastructuur (bv. zonnepanelen op bedrijfsdaken).

Een landschap is steeds in evolutie en deze infrastructuur zal in de toekomst integraal deel uitmaken van de West-Vlaamse landschappen. In deze strategie wordt er verder uitgewerkt wat hiervoor de beste werkwijze is. Moeten we waardevolle landschappen aanduiden waar dergelijke ontwikkelingen niet mogelijk zijn? Of duiden we net gebieden aan waar zo’n ontwikkelingen wel kunnen?

Ecosysteem strategie

De *ecosysteem** strategie is één van de vier technische strategieën en zal randvoorwaarden opleggen aan de drie gebiedsgerichtere strategieën.

*Een **ecosysteem** is een natuurlijk systeem dat bestaat uit alle organismen (planten, dieren, micro-organismen…) die in een bepaald gebied voorkomen, samen met hun abiotische* omgeving en de wisselwerkingen tussen beide. Een individuele boom kan een ecosysteem zijn, maar ook de hele aarde kan een ecosysteem zijn.*

In het *Natuurrapport 2020** (*het naslagwerk van het INBO over de toestand en trends over de biodiversiteit*) wordt gewerkt met zeven ecosystemen:

- bos
- heide
- moeras
- kustduinen
- agro-ecosystemen (graslanden en akkers)
- oppervlaktewateren
- Noordzee

De kwaliteit van deze ecosystemen is belangrijk want ze leveren belangrijke ecosysteemdiensten. Het kunnen producerende diensten zijn: bijvoorbeeld drinkwater, vruchten.

- Het kunnen regulerende diensten zijn: bijvoorbeeld bomen zuiveren lucht en houden koolstof vast, wespen bestrijden de bladluizenplaag (ziektebestrijding), natuurlijke waterzuivering kan gebeuren door planten, bijen zorgen voor bestuiving (voortplanting).
- Het kunnen ook culturele diensten zijn: bijvoorbeeld recreatie, een zekere belevingswaarde.

De ecosystemen en de ecosysteemdiensten staan onder druk. Ecosystemen hebben geen oneindige capaciteit voor het leveren van diensten. Daar waar de vraag naar deze diensten het aanbod overstijgt, worden ecosysteemdiensten intensief benut: bijvoorbeeld bij voedselproductie of waterzuivering (bij waterzuivering volstaan zelfs technische hulpmiddelen niet om de waterkwaliteit op peil te houden[115]).

Algemeen is de vraag naar heel wat ecosysteemdiensten niet langer in evenwicht met het natuurlijke aanbod aan ecosysteemdiensten.

De ecosysteem strategie heeft als doel om de verschillende ecosysteemdiensten per ecosysteem in kaart te brengen. We brengen, vertrekkende van het Natuurrapport, de kansen en knelpunten per ecosysteem in onze provincie in kaart en nemen deze mee in de verdere uitwerking van de gebiedsgerichte strategieën.

[115] *Natuurrapport 2020 Instituut Natuur- en Bosonderzoek*

Biodiversiteit verhogen

Deze strategie is één van de vijf meer specifieke strategieën die kwaliteitseisen geven aan ontwikkelingen.

Biodiversiteit verhogen is een belangrijk uitgangsprincipe. Hoe groter de biodiversiteit in een ecosysteem, hoe gezonder het systeem en hoe groter de hoeveelheid ecosysteemdiensten. Deze strategie heeft een directe relatie met de ecosysteem strategie.

In deze strategie staat het versterken van de biodiversiteit binnen het huidige natuuraanbod, door bijkomende natuur - maar ook door het ontsnipperen van de natuur - voorop.

Kwalitatieve ontmoetingsruimte creëren

Deze strategie is één van de vijf meer specifieke strategieën die kwaliteitseisen geven aan ontwikkelingen.

In functie van de leefbaarheid van de dorpen en steden is het belangrijk dat er ruimte is om elkaar te ontmoeten. Elkaar ontmoeten kan in de publieke ruimte, al wandelend via de trage wegen of in een ontmoetingsruimte waar het verenigingsleven en andere activiteiten in de buurt een plaats hebben.

Straten, pleinen en parken zijn voorbeelden van publieke ontmoetingsruimtes. Publieke ruimte is echter niet enkel gekoppeld aan kernen, maar heeft ook een verbindende rol tussen de kernen (denk hierbij aan fietspaden en wegen). Ook onze stranden en dijken, die typerend zijn voor de provincie, maken integraal deel uit van de publieke ruimte en zijn belangrijke ontmoetingsruimtes.

In deze strategie staat de bereikbaarheid en de kwaliteit en het multifunctioneel gebruik van de publieke ruimte als ontmoetingsruimte voorop. De strategie zet in op de ontwikkeling van bijkomende publieke ruimte en aangename verblijfs- en ontmoetingsruimte. Hierbij is er aandacht voor generatie-overstijgende ontmoetingsplaatsen.

Ruimte delen

Deze strategie is één van de vijf meer specifieke strategieën die kwaliteitseisen geven aan ontwikkelingen.

Bij delen van ruimte denken we zowel aan het delen van buitenruimte als het delen van binnenruimte. Deze strategie gaat over multifunctioneel ruimtegebruik en heeft als doel om ruimte delen op verschillende vlakken aan te moedigen en verder uit te werken.

Door ruimte te delen stijgt het ruimtelijk rendement; het werkt dus ruimtebesparend. Er wordt als het ware ruimte gecreëerd. Door ruimte te delen tussen verschillende functies onderling kunnen er ook interessante wisselwerkingen ontstaan.

Voorbeelden van ruimte delen zijn:

- gedeeld gebruik van vergaderzalen;
- gedeeld ruimtegebruik tussen scholen en verenigingen (scholen zijn ruimtevragers overdag, verenigingen ’s avonds);
- recreatief gebruik van een groenbuffer.

Hergebruiken van ruimte en grondstoffen

Deze strategie is één van de vijf meer specifieke strategieën die kwaliteitseisen geven aan ontwikkelingen.

De strategie zet in op de principes van circulaire economie, maar verruimt deze op het niveau van de gehele West-Vlaamse ruimte. De circulaire economie gaat uit van het sluiten van kringlopen, reststromen worden maximaal gerecupereerd (bv. materialen, warmte of water). Het benutten van deze reststromen als nieuwe grondstof is het uitgangspunt van circulariteit. Er wordt meer gedaan met minder materiaal en de materialen

worden zo efficiënt en intensief mogelijk benut. Wanneer we deze principes verruimen naar de gehele West-Vlaamse ruimte is er een link te maken met het hergebruiken van ruimte (reconversie), water, bodem, gebouwen… Dit werkt ruimtebesparend.

Voorbeelden van circulariteit zijn:

- restwarmte van een verbrandingsoven gebruiken voor de glastuinbouw;
- water uit een waterbufferbekken gebruiken voor het beregenen in de landbouw;
- een nieuwe invulling geven aan oude gebouwen.

Sociale cohesie versterken

Deze strategie is één van de vijf meer specifieke strategieën die kwaliteitseisen geven aan ontwikkelingen.

De strategie zet in op de ontwikkeling van de aspecten van onze woon- en leefomgeving die een sociaal karakter hebben. Hierbij ligt de focus op ontmoeten, het bepalen van de identiteit van een plek en een mix aan woonruimten.

Ontmoeten

In functie van de leefbaarheid van de dorpen en steden is het belangrijk dat er ruimte is om elkaar te ontmoeten. De sociale cohesie wordt hierdoor versterkt en mensen kunnen een sociaal netwerk uitbouwen.

Hoe de ruimte ingericht is bepaalt mee hoe het sociale leven zich afspeelt. De sociale ruimte is één van de bouwstenen van dorpen of steden.

Identiteit

Het is belangrijk dat nieuwe ontwikkelingen in dorpen en steden op maat zijn van de plek. Ze geven die plek een identiteit of versterken de bestaande identiteit. Hierbij worden de diversiteit en eigenheid van elke plek meegenomen bij ruimtelijke ontwikkelingen en staan ze in relatie met de beleving. De ene buurt is de andere niet, het ene dorp is het andere niet.

De herbestemming van de beeldbepalende gebouwen of constructies zoals kerken, kan hierin een belangrijke rol spelen.

Woonruimte

Het is van belang dat er voor iedereen ruimte is om te wonen. Dit betekent dat er aandacht moet zijn voor de huurmarkt, de sociale woningen, betaalbaar wonen, een goede sociale mix (jonge gezinnen, alleenstaanden …), aangepaste woningen voor ouderen, voldoende kwaliteit … Er is nood aan een omgeving die rekening houdt met de diverse doelgroepen en waar gezocht wordt om een gericht aanbod voor specifieke doelgroepen te voorzien.

ONZEKERHEDEN

Verschillende (technologische) evoluties kennen een ruimtelijke impact. De coronacrisis deed velen van ons van thuis uit werken. Er waren daardoor veel minder files maar het deed ons ook nadenken over hoe en waar we wonen. Extra werkruimte én een tuin staan nu prioritair op het woonlijstje. En wat na de coronapandemie? Welke veranderingen houden aan?

Zo'n evoluties hebben een directe impact op onze ruimte, maar de effecten en verdere evoluties zijn moeilijk in te schatten. Want hoe evolueert bijvoorbeeld ons wagenpark? Rijden er in 2040 alleen nog zelfrijdende wagens rond, of stappen we helemaal af van het individuele eigendom van wagen? Wat voor impact zal bijvoorbeeld de dronetechnologie hebben op ons ruimtegebruik? Worden pakjes binnenkort aan de deur geleverd met een drone in plaats van met een kleine bestelwagen?

Er zijn ook onzekerheden in de Europese en Vlaamse wetgeving waarvan de impact moeilijk te voorspellen is. Zo denken we bijvoorbeeld aan:

- de aanpak omtrent stikstof;
- de Europese wetgeving over het landbouwbeleid (GLB) die een grote invloed heeft op het reilen en zeilen in de landbouwsector én op het ruimtegebruik;
- de opmaak van het Beleidsplan Vlaanderen en bijhorende beleidskaders die hun doorwerking zullen hebben op provinciaal niveau.

Dit zijn allemaal zaken die op ons af komen en waar we rekening mee moeten houden, maar waarvan we de toekomst en impact heel moeilijk kunnen voorspellen.

BEGRIPPENLIJST

Woorden in het document die *schuin gedrukt* en aangeduid zijn door een asterisk* zijn opgenomen in deze begrippenlijst.

Abiotische factoren = factoren met betrekking tot klimaat, bodem en water bv. neerslag, temperatuur, grondsoort, reliëf en waterstroming.

Basisvoorzieningen = voorzieningen die nodig zijn om het dagelijkse leven te organiseren en deel te nemen aan het maatschappelijk leven. Voorbeelden zijn: een kleuter- en basisschool, kinderopvang, huisarts, apotheek, voedingswinkel, postpunt en (publieke) ontmoetingsruimten binnen en buiten. Bron: Verachtert et al., 2016

Bassin de vie = een gebied dat overeenkomt met de ruimte van het dagelijks leven van de inwoners van een stad of een dorp.

Bovenlokale sportinfrastructuur = sportinfrastructuur die het lokale niveau overstijgt, zoals sport- en recreatiebaden, hockeyterreinen, klimmuren, BMX-parcours. Bron: Naar een globaal sportinfrastructuurplan voor Vlaanderen, Sport Vlaanderen, 2016

Bovenlokale voorzieningen = voorzieningen die op bovenlokaal niveau functioneren bv. ziekenhuis.

Economische vestigingen = omvatten activiteiten die een directe monetaire meerwaarde hebben. Het gaat over de secundaire sector (industrie) en tertiaire sector (verkoop goederen en diensten). De primaire sector (landbouw) en quartaire sector (dienstverlening zonder winstoogmerk) worden hier niet meegerekend. Voorbeelden die opgenomen zijn: productie van goederen, logistiek, bouw, kleinhandel, restaurants, vrije beroepen …

Ecosysteem = een natuurlijk systeem dat bestaat uit alle organismen (planten, dieren, micro-organismen …) die in een bepaald gebied voorkomen, samen met hun abiotische omgeving en de wisselwerkingen tussen beide. Een individuele boom kan een ecosysteem zijn, maar ook de hele aarde kan een ecosysteem zijn.

Ecosysteemdiensten = omvatten al de goederen en diensten die ecosystemen aan de samenleving leveren.

Erosie = de schurende werking van water, wind en ijs op het bodemoppervlak bv. verschuivende hellingen, zandverstuiving.

Gedesaffecteerde hoeve = hoeve dewelke geen actieve landbouwuitbating meer kent, het heeft zijn oorspronkelijke functie verloren.

Groenblauwe netwerk = een netwerk van groene en blauwe lijnvormige elementen, punten en oppervlakten

> **Blauw netwerk** = rivieren en waterlopen vormen samen een blauw netwerk.
>
> **Groen netwerk** = dreven, bossen, natuurgebieden, kleine landschapselementen … vormen samen een groen netwerk.

Grondloze landbouw = tot de grondloze productierichtingen behoren niet grazend runderjongvee en mestvee (vleeskalveren), varkens, pluimvee (leg- en braadkippen) en niet-eetbare tuinbouwgewassen, groenten en fruit onder glas of plastiek. Bron: Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen deel 1a, p.81

Een (stedelijk) **hitte-eiland** ontstaat wanneer er een temperatuurverschil optreedt tussen de stad en het omliggende platteland. Dit temperatuurverschil is vooral een gevolg van de bebouwde en verharde omgeving in een stad. De materialen waaruit een stad is opgebouwd (asfalt, beton, natuursteen) slaan meer warmte op, die dan vertraagd aan de lucht wordt afgegeven. Er is ook minder verdamping in de stad omdat er minder groen is en de bodem meer is afgedicht. Bron: Stad Gent – hitte-eiland-effect Gent Centrum

Jobratio = de totale tewerkstelling (werknemers, zelfstandigen en helpers) in verhouding tot het aantal inwoners op beroepsactieve leeftijd (15 - 64 jaar).

Klimaatadaptatie = aanpassing aan of omgaan met klimaatverandering**.**

Landbouwtypologie = of landbouwspecialisatie: akkerbouw, tuinbouw, veeteelt en gemengde bedrijven. Veeteelt wordt nog verder ingedeeld in zeven groepen: melk, rundvlees, gemengd rundvee, andere graasdieren, varkens, pluimvee en gemengde veeteelt. Bron: Departement Landbouw en Visserij https://landbouwcijfers.vlaanderen.be/specialisatie

Leefbaarheid = aantrekkelijk en/of geschikt om er in te wonen of werken / is een perceptie / evaluatie van de leefomgeving en is per definitie subjectief.

Modal shift = verschuiving in vervoerswijzekeuze bv. van vervoer over de weg naar vervoer op het spoor.

Modal split = de verdeling van de vervoerswijzekeuze.

Natuurrapport 2020 = het tweejaarlijkse Natuurrapport is een naslagwerk met feiten en cijfers over de natuur in Vlaanderen, bestemd voor het beleid. 2020 is een belangrijk scharnierjaar voor de mondiale en de Europese Biodiversiteitsstrategie. Daarom pakt het INBO uit met een toestand- en trendrapport over de biodiversiteit. https://www.vlaanderen.be/inbo/inbo-natuurrapporten/

Onderbezetting = een onderbezette woning is een woning waarin het aantal slaapkamers min het aantal bewoners groter is dan één. Onderbezetting komt vooral voor bij ouderen van wie de kinderen het huis uit zijn en waardoor er een aantal kamers leeg komen te staan Bron: www.wonenvlaanderen.be/sites/wvl/files/documents/toelichting_op_maat_-_shm-_ho_onbepaalde_duur.pdf

Open ruimte = de ruimte buiten de dorpen en steden. In de open ruimte zit ook bebouwing vervat zoals landbouwgebouwen, solitaire woningen, horeca zaken, para-agrarische bedrijven, verspreide bedrijvigheid, clusters van woningen of linten in de open ruimte.

Perifeer = gebied dat zich ver van de (economische, culturele) kern bevindt, gebied op grotere afstand van het kerngebied.

Planologisch attest = Met een aanvraag tot planologisch attest kan een bedrijf dat zonevreemd is of zonevreemd wil uitbreiden, aan de overheid vragen of zij een planwijziging wil overwegen. Het attest dat de overheid afgeeft spreekt zich uit over het behoud en de ontwikkelingsmogelijkheden van het bedrijf. Bron: omgeving.vlaanderen.be/planologisch-attest

Reca(zaken) = restaurant- (=re) en café-zaken (=ca).

Reconversie = de omschakeling, herstructurering en hergebruik van bestaande (afgeschreven) gebouwen en terreinen voor bedrijvigheid.

Ruimtelijk rendement = het verhogen van het ruimtelijk rendement betekent dat we meer gaan doen met de reeds bestaande bebouwde en verharde ruimte. Het creëren van hoger ruimtelijk rendement gebeurt door meer activiteiten op eenzelfde oppervlakte te organiseren.

Sociaaleconomische typologie = de sociaaleconomische typologie van gemeenten is een categorisering op basis van sociaaleconomische karakteristieken (inkomen van bevolking, werkloosheidsgraad, economische activiteiten ...).

Spoelen van de polder = in de ondergrond van de polders bevindt zich zout grondwater. Door de kwelsituatie (= grondwater dat onder druk aan de oppervlakte komt) in de polders, komt dit zoute water in het oppervlaktewatersysteem terecht. Op regelmatige basis dienen de polders gespoeld te worden: er wordt zoet water in het grachtenstelsel gelaten om zo de *verzilting** van de polders tegen te gaan.

Verhardingsgraad = de verhardingsgraad is de verhouding tussen verharding en niet-verharding, ten opzichte van de totale grondoppervlakte van West-Vlaanderen.

Verharding = is de oppervlakte waarvan de aard en/of toestand van het bodemoppervlak gewijzigd is door het aanbrengen van artificiële, (semi-) ondoorlaatbare materialen waardoor essentiële ecosysteemfuncties van de bodem verloren gaan. Hieronder wordt dus ook bebouwing gevat.

Verspreide bebouwing = alle overige woongelegenheden buiten de afgebakende dorpen en stedelijke gebieden. Bron: Departement omgeving - gebaseerd op de definitie die de Europese Commissie hanteert voor 'Soil Sealing'.

Verzilting = is het geleidelijk toenemen van het zoutgehalte van bodem of water.

Werkzaamheidsgraad = het aandeel werkenden in de bevolking op beroepsactieve leeftijd (15 - 64 jaar).

Woontypologie = woningen kunnen in verschillende vormen of types voorkomen (open bebouwing, rijwoning, appartement …).

Zonevreemd = functie die niet binnen de daartoe geëigende bestemmingszone voorkomt: bv. wonen in landbouwgebied.